KONRAD LEHTIMÄKI

JÄÄHYVÄISET

NOVELLEJA ELÄMÄN
ERI ALOILTA

FITCHBURGISSA, MASS.
SUOMALAINEN SOSIALISTINEN KUSTANNUSYHTIÖ

JÄÄHYVÄISET

JÄÄHYVÄISET

“Rakkahin!

Minun täytyy kuitenkin kirjoittaa sinulle.

Olen saanut sedältäni hiukan varoja ja lähden ylihuomenna etelään. Ja minä tahtoisin nähdä sinut vielä... Minä rukoilen sinua: tule! Jospa sinä nyt ymmärtäisit — ja tulisit... odotan sinua asemalla huomenillalla, yhdentoista junalla. Tule!

Arvid.”

Nuori tyttö tarttui vaistomaisesti nojatuolin selkänojaan, sillä huone tuntui pyörivän ja tuo kauhea kirje muuttui harmaaksi...

Koneellisesti istuutui hän nojatuoliin eikä käsittänyt miten kauan siinä istui; rinnassa tuntui vain kummallisen kylmältä ja jähmettyneeltä — hänen otsaltaankin virtasi jääkylmä hiki, niinkuin olisi istunut avopäin talvisessa sateessa...

Hän luki uudelleen tuon kirjeen ja outo kauhea aavistus valtasi hänet vastustamattomalla voimalla... Samassa tuli hänen sisarensa sisään; hän nousi ja

juoksi itkien tämän syliin.

Jäinen viima kiiti kiukkuisesti kihisten autiota asemasiltaa myöten; sen edellä pakenivat pelokkaina pitkät irtonaiset lumikielekkeet, mutta viima ahdisti ne erääseen kulmaukseen ja raivoisasti sähisten survoi alleen ja lennätti ilmaan sekavana pilvenä; sitten syöksyi sähkölankojen kimppuun — ja niiden vaikeroiva ääni ylhäällä muuttui yhä tuskallisemmaksi. . .

Levottomana ja tuskaisena seisoi sillalla pitkä solakka nuorukainen kuunnellen tuota surullista soittoa; välillä hän katsahti pohjoiseen ja kuiskasi itseksensä:

— Hän ei tule. . .

Vihdoin kuului semafoorin takaa pitkä, kimeä kiljaisu — ja niinkuin suunnaton, sähisevä tulisilmäinen matelija syöksyi juna asemalle.

Nuorukainen asettui pylvään suojaan, josta sopi nähdä kaikki tulijat. Juna seisahtui.

Mustana koskena purkautuivat matkustajat asemasillalle — ja kaarilampun sininen valo muutti heidän kasvonsa sinikalpeiksi kuin kuolleitten kasvot. Hänestä tuntui ikäänkuin loppumaton kulkue olisi vyörynyt hänen ohitseen. Niitä meni menemistään, ja

hänen sydäntään alkoi kuristaa tuska: hän ei tule.

Äkkiä hän hätkähti. Hän oli nähnyt vilahdukselta solakan naisvartalon notkeasti hypähtävän alas vaunusta — ja hän tunsi heti odotetun ja riensi vastaan. Tyttö tarttui sanaa sanomatta nuorukaisen käsivarteen — hänen hento vartalonsa vapisi.

Kun he olivat päässeet pahimmasta tungoksesta, pysähtyi tyttö ja kysyi kuiskaten:

— Minne menemme?

— Hotelliin... Siellä saamme olla rauhassa...

Nuorukainen kuiskasi viime sanat kuin anteeksi pyytäen.

— Niin Arvid... mennään vaan. Mutta pääsemmekö me sinne? ja tytön ääni värähti omituisesti.

— Pääsemme... Pääsemme siten, että sinä olet olevinasi minun vaimoni — puhui nuorukainen arasti, katsoen maahan. — Sinä voit jäädä sinne yöksi, ja minä lähden pois.

— Oi rakas Arvid... sehän on ihanaa! — huudahti tyttö tulisesti ja lapsellisen avomielisesti. — Minä ihan kuvittelen että... että olen sinun vaimosi!

Monen hämmennyksen jälkeen he vihdoin olivat kahden kauniissa, mutta epäkodikkaassa hotellihuo-

neessa.

Täällä tyttö vasta näki miten laihaksi ja kalpeaksi nuorukainen oli muuttunut — ja tuntui aivankuin kylmä koura olisi tarttunut hänen sydämeensä. Hän huomautti siitä, mutta nuorukainen koetti vastata mahdollisimman huolettomasti ja iloisesti, kääntäen puheen illalliseen ja soittaen kelloa.

Hetken kuluttua kuului koputus ja tarjoilija tuli sisään. Arvid tilasi pienen illallisen niin tottuneesti, että itsekin hämmästyi.

Illallinen tuli ja he alkoivat aterioida. He koettivat olla iloisia, mutta se ei onnistunut! Tuli hetkiä, jolloin he äänettöminä katsahtivat toisiinsa ja painoivat alas päänsä — niinkuin olisivat tehneet jonkun rikoksen ja tahtoneet sen salata... Ja heidän mieltään painoihin raskaampi taakka kuin rikos: k u o l e m a.

Mutta siitä he eivät uskaltaneet puhua. Arvidista tuntui kauhealta ruveta pelottamaan tyttöä, eikä tämä uskaltanut kysyä, peläten kuulevansa vielä pikaisemman tuomion kuin itse kuvitteli.

Syödessään hedelmäputinkia jälkiruuaksi, kysyi nuorukainen kuin muodon vuoksi:

— Tahdotko vielä jotakin, Ines? Ehkä kahvia?

Aivan odottamatta vastasi tyttö:

— Tahdon samppanjaa.

— Samppanjaa . . . ?

— Niin . . . katso Arvid. Minä jo kotona ajattelin, että huvittelemme, menemme kaikkialle. Arvid, sinä et saa suuttua, minä otin rahaakin sitä varten . . . Ehkä sinäkin tulisit iloisemmaksi kun . . . kun . . . kun . .

Hän punastui taas ja katsoi alas — ja hänen pitkät tummat silmäripsensä loivat varjon hienoille poskille.

Tuo rakas olento tahtoisi minut iloiseksi, vaikka itse kärsii . . .

Hänen teki mieli sulkea syliinsä tuo hento vartalo. Hän nousi jo seisoalleen, mutta istuutui uudestaan ja puhui hiljaa, värisevällä äänellä:

— Voi, mitä sinä puhutkaan, rakas . . . ? Olenhan minä iloinen, niin sanomattoman iloinen, kun taas saan nähdä s i n u t! Mutta tietysti me tahdomme, kun sinä tahdot . . .

Ensimäinen lasi oli lopussa, mutta sama äänettömyys ahdisti heitä ikäänkuin painajaisena. Nuorukainen koetti puhua jotain iloista, hän hymyili, mutta tuo hymyily näytti monta kertaa tuskallisemmalta

kuin itku. Tytön sydäntä viilsi joka kerta kuin tylsällä veitsellä. Vihdoin hänen täytyi puhua, hän katsahti nuorukaiseen ja kysyi hiljaa, jännitettynä:

— Milloin sinä matkustat?

— Huomenna, — vastasi hän kuin unesta havahtuen.

— Ja . . . minne?

— Sveitsiin.

— Ja koska palaat? — kysyi taas tyttö käheällä äänellä.

Nuorukainen säpsähti niinkuin joku olisi iskenyt häntä. Hän tiesi, ettei hän enää palaisi elävänä — hän oli viime aikoina mennyt nopeasti alaspäin. Mutta kuinka hirveästi Ines kärsiikään, jos hän saa tietää . . . hänen on mahdoton sitä sanoa. Hän muuttui aivan kalpeaksi, pyyhkäsi tolkuttomasti otsaansa, johon oli kihonnut hikikarpaloita ja änkytti:

— Niin — kai minä tulen heti jos . . . heti kun paranen . . .

Mutta hän ei rohjennut katsoa tyttöä silmiin. Hän hypisteli vain ruokaliinaansa niinkuin se olisi ollut hyvinkin tärkeätä.

Sitten hän kaasi lasit miltei täyteen ja lausui ääni

vavisten:

— Maljasi, Ines!

Ääneti tyhjensi tyttö lasinsa ja ääneti alkoi hän taas katsella vastapäätä istuvaa nuorukaista. Puna katosi hänen kasvoiltaan kuin iltarusko etelän taivaalta, ja hän kuiskasi tukehtuneesti:

— Sinä et siis tule koskaan enää . . . ?

— En koskaan enää — toisti nuorukainen kuin kaiku. Hän piti nyt jo tarpeettomana valehdella.

Huoneeseen tuli pitkä, tuskallinen hiljaisuus. Jostain alhaalta kuului vaivoin jouhiorkesterin soittoa niin kaukaisena ja tukahutettuna, että tytön hengitys kuului selvemmin. Hänen rintansa kohoili kiivaasti, mutta hänen äänensä oli vieläkin hillitty:

— Tämä on siis viimeinen kerta . . .

Nuorukainen ei vastannut. Ja kun tyttö yhä katsoi hänen kalpeita kasvojansa ja silmiänsä, tapahtui hänessä jotain, jota ei voi sanoin selittää. Katumus, niin tuskallinen ja ahdistava, ettei hän koskaan ollut tuntenut mitään niin hirveätä . . . hän tunsi äkkiä, että Arvid merkitsi hänelle enemmän kuin koko maailma, hän oli ajatellut isää enemmän kuin omaa sydäntään; ehkä Arvid juuri sentähden kuolee — viimeinen ker-

ta . . .

Unohtaen kaiken hän nousi istuimeltaan — ja syöksyi vavisten Arvidin luokse, kiersi kätensä hänen kaulaansa ja suuteli epätoivon kiihkolla hänen huuliaan . . .

— Ines, Ines . . . mitä sinä teet . . . ? Etkö muista . . . ? — sopersi nuorukainen kuin huumaantuneena.

— Oh, minä en välitä enää mistään! Minä tahdon vain suudella sinua . . . Olen tehnyt väärin!

Niinkuin suossa kytenyt kulovalkea, joka pääsee mahtavaan kuusikkoon, hyökkää eteenpäin humisten, räiskyen, ulvoen, polttaa kaikki tieltään — jotain sellaista tapahtui Arvidissa . . . Hänen tunteessaan ei ollut mitään aistillista, mutta se oli niin rajua, ettei se tuntunut enää rakkaudelta. Häntä oli vaikea tuntea samaksi, joka tunnin ajan oli hillitysti ja moitteettomasti puhunut — kun hän silmät liekehtien puristi tytön rintaansa vastaan ja aivankuin raivokkaasti kuiskasi:

— Ines . . .

Tyttö ei ollut koskaan nähnyt sellaista rajuutta ja voimaa, se tempasi hänet jonnekin pyörryttävään korkeuteen — se huumasi hänet kuin väkevä viini. Ai-

vankuin tahdottomana hän vain suuteli nuorukaista.

Mutta silloin tämä irtautui tytöstä ja nousi seisomaan. Hänen kasvonsa olivat vakavat ja ääni matala, kun hän lausui:

— Ines, ehkä minä sentään lähden . . . sinun tähtesi. Meidän täytyy ajatella . . .

— Minä en tahdo ajatella! — huudahti tyttö tulisesti. — Minä tahdon olla sinun kanssasi, ethän sinä jätä minua.

Nuorukainen istahti vastapäätä. Ja he istuivat kauan äänettöminä ja katsoivat vain toisiansa — mitkään sanat eivät olisi kyenneet tulkitsemaan heidän onneansa.

— Kummallista! — kuiskasi nuorukainen vihdoin kuin itsekseen. — Ja kuitenkin on tämä vain kaunista satua . . .

— Arvid! E t s a a rikkoa tätä satua . . . Minusta tuntuu kuin nyt vasta olisin herännyt elämään . . . Arvid . . . et voi aavistaa, miten paljon olen kärsinyt, ensin isän ankaruudesta ja sitten . . . Niin — minä luulin, ettet sinä rakastaisikaan minua, kun saatoit olla niin rauhallinen . . . Mutta nyt olen iloinen, iloinen — minä tiedän nyt . . .

Näin puhui tyttö hiljaa, autuaallisesti hymyillen. Nuorukainen ei sanonut mitään. Miksi hän olisikaan kertonut noita tuskallisia muistoja ja katkeria taisteluja, jolloin hän oli päättänyt tytön oman onnen vuoksi luopua hänestä. Samppanjakin alkoi vaikuttaa — ja hänestä tuntui kuin kaikki olisi ollut kaunista unta . . .

Mutta vastapäätä istui nuori, jumaloitu nainen. Hänen poskensa hehkuivat ja silmänsä loistivat ja kun hän ojensi hennon kätensä, värisi se kummallisesti . . . Hän veti tytön polvelleen — hän tunsi, miten hienohipiäiset käsivarret puristivat kiihkoisesti ja kuumat, vapisevat huulet painautuivat hänen huuliansa vastaan . . .

Hän aivankuin juopui onnesta. Koko maailma näytti hänestä ruusunväriseltä ja hän kuiskasi:

— Rakkauden malja!

— Sinun ei tarvitse pelätä minua, Ines . . . Minä käyn tähän vuoteeseen, sinä toiseen . . . Vai pelkäätkö sinä . . . ?

— En, en! — vakuutti tyttö.

Alkoovin katossa riippuvasta lampusta levisi ruusunpunainen valo — muuttaen kaikki epätodellisen, satumaisen näköiseksi. Tyttö katsahti nuorukaiseen ja

hänen kasvoissaan kuvastui jonkunmoinen levottomuus ja ihmettely — ja hänen silmäteränsä olivat laajenneet... Mutta hän näytti vielä kauniimmalta tuossa ruusunvärisessä valossa.

Pitkän äänettömyyden jälkeen hän puhui hiljaa, ihmetellen:

— Tämä on niin kummallista... aivankuin unta... Aamullahan minä vielä olin kotona...

Arvid tarttui hienohipiäiseen käsivarteen, hän näki loistavien silmien kyyneltyvän. Ja kun hän samassa muisti, että kaikesta pian oli luovuttava, että täytyi kuolla jossakin kaukana... yksikseen.. valtasi hänet tuskallinen haikeus. Pitkän äänettömyyden jälkeen hän kuiskasi kuin itsekseen:

— Jospa saisi näin kuolla...

— Niin Arvid... näin minäkin tahtoisin... *sinun kanssasi*...

Mutta nuo sanat johtivat taas ajatukset todellisuuteen. Ja taas tuli pitkä äänettömyys — niinkuin kuolema olisi kauheana ja järkähtämättömänä odottanut oven takana...

Äkkiä alkoi tytön hento vartalo vavahdella nyyhkytyksistä, sitten hän painoi päänsä nuorukaisen rin-

taa vastaan, vaikeroiden katkonaisesti;

— Sinä kuolet... kuolet... Mihinkä... mihinkä minä menen...?

Säälin ja rakkauden valtaamana nuorukainen syleili tyttöä ja hänenkin silmiinsä nousi kyyneleitä. Hän puhui helliä, lohduttavia sanoja — ja yhteinen onnettomuuden tunne ja rakkaus veti heidät vastustamattomalla voimalla lähemmäksi toisiaan; he lepäsivät siinä kauan kuin kaksi viatonta lasta...

Mutta he rakastivat toisiansa... siksi he unohtivat vähitellen surun ja ikävyyden — mitään puhumatta he suutelivat vain toisiaan. Tytön hieno tukka oli auennut ja jäänyt nuorukaisen kasvojen alle — huumaten hänet omituisella tuoksullaan... Tyttö oli samanlaisen huuman vallassa. Nuorukainen puristi häntä rintaansa vastaan ja kuuli tämän kiihkeästi kuiskivan:

— Sinä, sinä...

Mutta silloin lennähti nuorukaisen mieleen hirveä, kiduttava ajatus: hän kuolee, ja tyttö — menee naimisiin toisen kanssa...

Hänen pohjaltaan raju ja väkivaltainen luonteensa, jonka hän oli puoli vuotta pitänyt kytkettynä kuin

rautakahleissa, nousi kidutettuna, raivokkaana petona. Rakkaus, viha ja mustasukkaisuus syöksyivät yhtaikaa hänen sieluunsa kuin suunnattomat hyökyaallot, jotka murskaavat padon. Hän kauhistui tuntiessaan epämääräisen mielettömän halun puristaa jäntevällä käsivarrellaan, kunnes hennot kylkiluut musertuisivat... kuin jostakin kaukaa hän kuuli käheän äänensä ja hammasten kiristyksen:

— Ines... jos minä tietäisin, että joku toinen syleilee sinua kerran näin — niin minä tappaisin nyt sinut...

Muiden mielestä hän sillä hetkellä olisi ollut pelottava, mutta tyttö näki siinä vain uuden todistuksen nuorukaisen tulisesta rakkaudesta, tuo kiihkeys tarttui häneen vastustamattomasti — ja hän kuiskasi kuin kuumeessa:

— Tee se, jos tahdot! Minä olen sinun. — —

— Ines... mitä minä olen tehnyt? — kuiskasi nuorukainen ja hänen äänessään värisi kauhu. Oli jo aamupuoli.

— Kadutko? — kysyi tyttö ihmetellen.

— En omasta puolestani... mutta sinun.. Olen tuhonnut elämäsi...

— Oi, Arvid... kaikki on hyvin...

Nuorukaisen kasvoissa kuvastui tuska ja katumus, kun hän vaikeroiden puhui:

— Voi minua... Olen ehkä tartuttanut sinuun tuon kauhean keuhkotaudin... Ja entäs, jos, jos...

— Entäs sinä itse? — kysyi tyttö hiljaa.

— Mitäs minun on väliä! — huudahti hän miltei kärsimättömästi.

Tytön kasvot värähtivät kummallisesti, mutta sitten hän kysyi tyynesti:

— Arvid... lupaatko minulle yhden asian?

— Lupaan. Jos vain voin sen täyttää...

— Hyvä. Ei siis nyt vielä puhuta mistään ikävistä asioista... Siellä on vielä puoli pulloa samppanjaa... Sytytä kattokruunu!

Nuorukainen katsoi hämmästyneenä tyttöön — ja häpesi. Hän näki, että tyttö itsekin kärsi, mutta siitä huolimatta tahtoi saada hänet iloiseksi. Hiljaa hän sopersi:

— Oi Ines... voitko antaa anteeksi minun raukkamaisuuteni... ja kaiken mitä olen sinua vastaan rikkonut...?

Tyttö ei vastannut mitään — hän katsahti vain ker-

ran nuorukaiseen — ja se katse sisälsi kokonaisen elämän... Hän kääri tytön hennon vartalon pehmeään vaippaan ja kantoi hänet kuin pienen lapsen syvään nojatuoliin. Sitte hän täytti lasit ja lausui värähtävällä äänellä:

— Meidän häämaljamme!

Kyynel kiilsi tytön silmissä ja hän tarttui nuorukaisen käteen suudellen sitä tulisesti.

Vähitellen pakeni surullinen mieliala — sillä he olivat vielä niin nuoria... ja kun he olivat tyhjentäneet viimeisen lasinsa, eivät he enää ajatelleetkaan huomispäivää...

Nuorukainen aikoi taas kantaa tytön vuoteelle, mutta tämä varoitti:

— Jospa sinä loukkaat itseäsi.

— Oi, pieni armaani... Minä olen vielä voimakas ja sinä näin kevyt... Katsos!

Ja hän nosti tytön korkealle ilmaan, kantoi alkoviin, mutta kun hän kumartuen laski hänet vuoteelle ja alkoi peittää häntä — purskahti hänen suustaan punainen verivirta...

— Jumalani... — sopersi tyttö hiljaa, ja hänen kasvonsa muuttuivat yhtä valkeiksi kuin lakana hänen

allaan.

— Lompakosta . . . morfiinia . . . — kuiskasi nuorukainen vain huulillaan ja laskeutui hiljaa vuoteelle.

Tyttö löysi pullon ja veren yhä tulviessa tiputti nuorukainen siitä teelusikkaan ja kaasi veden seassa suuhunsa.

Vähitellen verentulo hieman taukosi — vain silloin tällöin purskahti sitä hänen suuhunsa, ja hänen rintansa korisi niin kamalasti, kuin olisi siellä kaikki särkynyt . . . Hän ei koettanutkaan puhua, hän makasi vain hiljaa — ja hänen kasvonsa olivat kalpeat ja ankarat . . .

Tyttö seisoi kuan hänen vieressään äänettömänä väännellen hiljaa käsiään.

Hirveä taistelu ja epätoivo kuvastui hänen kalpeilla kasvoillaan, kun hän hetken kuluttua nuorukaisen huomaamatta otti pullon ja poistui saliin. Raskaasti hengittäen hän seisoi hetken vielä keskellä lattiaa, sitten kaikki sekaantui, pyöri, humisi.

Juuri silloin kuului alhaalta kadulta kumea vaunujen jyrinä, joka muistutti kaukaista ukkosta. Kenties joku kuorma-ajuri näin aikaiseen ajoi raskaaseen työhönsä, mutta häneen se vaikutti kummalli-

sesti. Aivankuin sokaisevana leimahduksena palautti se hänen mieleensä elämän — ilottoman, surullisen elämän ilman rakastettuaan... Hän oli näkevinään edessään isänsä lihavat, vihaiset kasvot, kun tämä vaati hänen menemään naimisiin toisen kanssa... Hänen kasvonsa synkistyivät ja muuttuivat hurjan päättäväisiksi — ja äkkiä hän kaasi puolet pullon sisällyksestä samppanjalasiin, lisäsi vettä ja ryyppäsi sen yhdellä siemauksella.

Sitten hän astui nuorukaisen vuoteen viereen, laski pullon pienelle yöpöydälle ja puhui kiireisesti, samalla kun hänen kasvonsa alkoivat kalpenemistaan kalveta:

— Sinä sanoit, että olisi suloista kuolla yhdessä... Sinä olet oikeassa... Minä otin tuosta puolet... Ja nyt saamme kuolla yhdessä — jos vain sinä tahdot.

Hän kumartui horjuen nuorukaisen viereen ja suuteli hänen huuliaan, otsaansa, silmiään, ja Arvid tunsi miten hänen huulensa vavahtelivat kummallisesti, niitä oli jo kuolema koskettanut.

Nuorukaisen kasvot osoittivat hurjaa pelästystä. Hän nosti päätään ja aikoi huudahtaa — mutta ääni katkesi kesken. Tumma verivirta tulvahti taas hänen

suustaan...

Hän vaipui takaisin vuoteelle ja näytti aivankuin ajattelevan hetken aikaa — sitte hän otti pullon ja kaasi sen sisällyksen suuhunsa viimeistä tippaa myöten.

Vallitsi pitkä hiljaisuus, korina vaan kuului. Kun veri lakkasi tulvimasta, änkytti Arvid katkonaisesti:

— Rakas, urhea — vaimoni... Näin onkin parasta...

Äärimmäisin ponnistuksin veti tyttö hänen kätensä huulilleen ja suuteli sitä. Hänen huulensa liikkuivat, hän näytti tahtovan sanoa jotakin — ja vihdoin hänen onnistui kuiskata yhden ainoan sanan;

— Rakas...

— Ines... minä rakastan...

Nuo viimeiset kuiskaukset värähtivät niin hiljaa ja vienosti — niinkuin iltatuulen huokaus koivikossa kauniina kesäiltana, kun aurinko paraillaan laskee...

Tyttö aukasi vielä kerran suuret tummat silmänsä — viimeisen kerran. Ja tuosta raukeasta katseesta loisti vain rakkaus — ja jäähyväiset...

ISÄ JA POIKA

ISÄ JA POIKA

I.

Kello oli vasta kahdeksan, kun hän vapisevin käsin painoi synnytyslaitoksen ovikelloa — ja hänen jalkansa tuntuivat äkkiä niin heikoilta, että hän miltei horjui. Kastehelmet kiilsivät vielä puitten lehdillä, ruoho oli aamutuores, pihamaan lehmuksessa lauloi lintu, mutta sitä hän ei huomannut. Hän muisti vain miten kovassa tuskassa hänen nuori vaimonsa oli ollut illalla, tänne tuotaessa. Koko yönä hän ei ollut silmäänsä ummistanut, hän oli pelännyt niin kovin, ettei enää näkisi vaimoansa elävänä.

Kun ei heti avattu kasvoi hänen tuskansa kaksinkertaiseksi ja kylmä hiki nousi hänen päähänsä suurina karpaloina. Ja kun nuori valkopukuinen hoitajatar vihdoin tuli avaamaan, kysyi hän käheällä äänellä:

— Miten hänen laitansa on . . . onko hän . . . ?

— Kenestä te puhutte?

— Tietysti vaimostani . . . — sopersi nuorimies hämmentyneenä.

— Niin niin, mutta mikä on hänen nimensä? — kysyi taas hoitajatar hymyillen.

Hänet valtasi katkeruus, miltei viha. Senkö verran täällä ihmisistä välitetään . . . Ja vielä hymyilee, vaikka hänen vaimonsa saattaa olla kuolemaisillaan. Tuskallisella kiirellä mainitsi hän nimen.

— Jaha . . . Hän voi oikein hyvin. Ja niin komea poika!

— Poika . . . poika . . . — sopersi hän kuin tolkuttomana.

— Niin — hymyili taas hoitajatar. Ja nyt tämä ei enää näyttänytkään samallaiselta julmurilta kuin äsken!

— Te voitte kyllä tulla heti katsomaan jos tahdotte.

Kuin unessa kuuli hän tuon ystävällisen kehoituksen ja kuin unessa seurasi hän hoitajatarta pitkää käytävää myöten. Vihdoin tämä aukasi erään oven — ja pienen huoneen ainoassa vuoteessa huomasi hän vaimonsa hymyilevät kasvot . . . Ja kun hän meni lä-

helle, näki hän tämän imettävän pientä lasta.

— Katsos nyt . . . tässä hän on — sanoi hän hymyillen ja hänen katseestaan loisti rakkaus, ilo ja ylpeys.

— Eikö hän ole kaunis?

Miehen valtasi niin kummallinen tunne, ettei hän voinut puhua sanaakaan. Kaikki tuntui liian onnelliselta ollakseen totta . . . Hän oli luullut, että Aune kuolee — ja nyt lepäsi hän tuossa kauniina ja hymyilevänä vierellään heidän poikansa . . . hänen poikansa. Se oli siis mahdollista . . . Hän katsahti tuohon pieneen olentoon, kosketti sormellaan sen poskea — ja se tuntui hennommalta ja hienommalta kuin mikään, jota hän ennen oli käsillään koskenut. Omituinen, ennen tuntematon hellyys tulvahti hänen sydämeensä lämpimänä aaltona . . . Hänen silmänsä täyttyivät kyynelillä.

— Älä nyt, älähän — puheli nuori vaimo tarttuen hänen käteensä. — Nythän on kaikki hyvin . . . ja eikö hän ole kaunis . . . ? Ihan sinun näköisesi . . .

Tämä fraasi on kai sanottu kaikille nuorille isille, mutta hän kuuli sen ensikerran ja hän tunsi kummallista liikutusta. Tosin hän piti pienokaista paljon kauniimpana itseään — mutta ehkä oli jotakin yhdennä-

köisyyttä varsinkin suu! — ajatteli hän.

— Nythän kävi niinkuin toivoitkin — sanoi taas nuori vaimo. — Oletko iloinen?

— Oi, minä olen niin iloinen, etten osaa sitä sanoa! — kuiskasi hän mielenliikutuksesta vapisevalla äänellä. — Kun minä jo luulin että sinä kuolisit . . .

Nuori äiti tarttui tulisesti miehen käteen painoi sen rintaansa vastaan; hän oli kuin huumaantunut kun hän loistavin kyynelsilmin sopersi:

— Enkä minä niin kipeä ollutkaan . . . sitten enää . . . jälkeenpäin.

Mies oli yhä saman selittämättömän tunteen vallassa. Hän kumartui ja suuteli hellästi vaimoansa, sitten hän arasti kosketti huulillaan tuota poskea, joka oli hienoin maailmassa — ja rakkaus ja onni syöksyivät hänen sydämeensä.

II.

Saattaapa sanoa, ettei isä voi hellemmin rakastaa lastaan, kun hän — hän suorastaan jumaloi sitä. Työstä palatessa kysyi hän ensimäiseksi pienokaista

ja lähtiessään hän sille viimeisen silmäyksen heitti. Ja luonnollisesti piti hän lastaan aivan ihmeellisen viisaana ja kehittyneenä. Jo kolmen kuukauden vanhana hän antoi sen voimistella, antoi sen tarttua pikkusormiinsa ja veti sitä istumaan. Hän seurasi sen ruumiillista ja henkistä kehitystä mitä suurimmalla mielenkiinnolla. Miten iloinen hän olikaan kun ensimmäinen pieni valkea hammas alkoi näkyä. Hänen täytyi ainakin kymmenen kertaa koettaa sen terävyyttä, ennenkuin saattoi uskoa. Ja sitten kun pikkuselle tuli niitä useampia, sai hän mielinmäärin pureskella isän sormea... Isä pesi sormen sitä tarkoitusta varten mitä huolellisemmin — ja kun lopetettiin oli sormessa syvät lovet joita isä ylpeydellä näytteli todistuksena pojan tarmosta. Ja mikä riemu syntyäkään, kun pikku Matti otti ensimäiset horjuvat askeleensa! Silloin isän täytyi yhtämittaa opettaa häntä kävelemään ja vietellä yhä uskalletuimpiin yrityksiin, kuten esimerkiksi lattian poikki j. n. e.

Mutta kun pienokainen alkoi puhua jokeltaa, silloin hänellä ei enää vapaina hetkinään ollut aikaa muuhun kun seurusteluun pikku miehen kanssa. Ja tästä ahkerasta seurustelusta poika kehittyikin ihme-

teltävän nopeasti. Lukemattomat olivat ne kysymykset, joilla hän osasi vaivata isää, mutta tämä oli väsymätön. Ja aina välillä ulkona kävelemässä, milloin potkukelkalla ajamassa, mäkeä laskemassa — ja toisinaan ruvettiin lumistamaankin ja rakennettiin yhdessä kokonaiset linnat vahvoine pattereineen...

Entäs sinä talvena kun Matti tuli 3 ja $^1/_2$ vuotiaaksi. Silloin laittoi mies omin käsin pienet sukset — ja kun ensimäinen suurempi lumi satoi, oli se aivankuin juhlapäivä. Vaikea on sanoa kumpi oli innostuneempi ja iloisempi kun he sukset kainalossa menivät pihalle...

Tietysti ei nuoremman hiihdosta ensin tullut juuri mitään, mutta vanhempi oli väsymätön opettamaan ja nuorempi innokas pääsemään samalla tavalla "kuin isäkin". Ja samana päivänä hän jotenkuten pääsi eteenpäin — ja isän mielestä se ei kai paljon puuttunut oikeasta mestarihiihdosta...

Ja suvella!

Jokaisena sunnuntaina matkustettiin erään lähijärven rantaan ja äiti otti voileipiä ja kahvivehkeet mukaan. Kun tuli oli sytytetty, silloin riisuutuivat "miehet" nopeasti, uimahousut päälle — ja sitten yh-

dessä järveen pullikoimaan! Mutta isän kesäloman aikana vasta sitä iloa riitti! Silloin harjoitettiin kaiket päivät alastomana urheilua ja välillä järveen. Loppukesän aikana ei nuori urheilija tahtonut enää nähdäkään muita vaatteita kuin pienet uimahousunsa. Syyspuolella oli hänen ihonsa yhtä ruskea kuin pahimman intiaanipoikasen nahka — ja isä näytteli sitä yhtä suurella ylpeydellä kuin poikakin.

Seuraavana talvena jo hiihdettiin aika kyytiä. Mentiin läheiseen metsään — ja sielläkös oli paljon nähtävää! Mistä oli jänis loikkinut, mistä kettu sipsutellut, missä olivat peltokanat viettäneet yönsä ja jättäneet syviä makuukuoppia... Ja nämä kaikki vaativat pitkiä selityksiä vanhemman puolelta. Innoissaan he etääntyivät yhä kauemmaksi, kunnes lopulta nälkä muistutti, että pitäisi päästä äidin luokse. Kotiin palatessa alkoi pikkumies väsyä — mutta silloin isä köytti hänet selkäänsä suurella kaulahuivillaan. Ja kun hän sitten uljaasti suksiaan heiluttaen ratsasti isän tasaisesti keinuessa — niin mikä olisi ollut hauskempaa!

Hän oli pojalle aivankuin samanikäinen toveri ja poika oli häneen niin kiintynyt, että äiti oli toisinaan

aivan mustasukkainen kun hän heitä katseli. Hän oli pojalle rakkaampi kuin äiti . . .

Niin tuli Matti viiden vuoden vanhaksi.

III.

Sen päivän iltapäivänä satoi rankasti, vaikka aamupäivä oli ollut helteinen, ja kun hän palasi työstä, oli esikaupungin ennen pölyinen tie täynnä vesilätäköitä. Miltei kuivuneet kedot helottivat taas vihreinä ja rehevinä. Puitten lehdet näyttivät kosteilta ja kiiltäviltä ja niissä kimalteli vesipisaroita kuin kirkkaita helmiä . . . Ilma oli niin raikasta ja sulotuoksuista! Hän veti sitä täysin henkäyksin keuhkoihinsa ja hänen mielensä oli niin reipas, kevyt ja iloinen. Hän päätti mennä uimaan ja ottaa Matin pyörälleen — saisi hänkin tulla taas pulikoimaan, kun vesi on niin lämmintä . . .

Kun hän tuli kotiin, kohtasi häntä tyrmistyttävä näky. Hänen vaimonsa oli polvillaan lattialla katkerasti itkien ja väänteli epätoivoisesti käsiään, eräs tuttava nainen oli kumartuneena sängyn vieressä — ja

sängyssä makasi tiedottomana Matti. Hänen kasvonsa olivat kalpeat kuin liitu ja silmät suletut, hänen otsallaan oli suuria kirkkaita hikihelmiä ja hiljaa valittaen aukoili hän suutaan kuin kuiville heitetty kala.

Miehen valtasi kummallinen tunne. Hän tunsi itsensä niin heikoksi, että hänen täytyi nojautua ovipieleen ja hänen kurkkuansa kouristi niin, ettei hän saanut sanaa suustaan, hän hengitti vain raskaasti kuin haavoitettu eläin... Vihdoin hän käheästi sopersi:

— Mitä, mitä on...?

— Matti putosi puusta... hän oli äsken tajuissaan, mutta meni taas tiedottomaksi...

— Lääkäri, lääkäri... onko haettu...?

— On, on, Mari on juuri hakemassa...

Äkkiä syöksyi hänen vaimonsa hänen syliinsä. Hänen kasvonsa olivat kauhusta vääristyneet, silmät turvonneet ja hän hoki kuin mielipuoli:

— Hän kuolee... hän kuolee...

Mies ei ollut milloinkaan ajatellutkaan, että hänen poikansa saattaisi kuolla — ja nyt hyökkäsi se ajatus hänen kimppuunsa raivokkaana petona. Tietämättä mitä teki, puristi hän vaimoansa rintaansa vastaan ja kouristuksentapainen nyyhkytys tunkeutui hänen

rinnastaan . . .

Sitten syöksyi hän vuoteen viereen ja tarttui noihin pikku käsiin jotka nyt olivat veltot — vain silloin tällöin tuntui niissä pieni väristys . . .

Se palautti äkkiä hänen toimintatarmonsa. Hän nousi niinkuin olisi päättänyt taistella vaikka koko maailmaa vastaan poikansa hengen puolesta — ja hänen äänensä oli karkea ja kova:

— Lääkäri, missä se viipyy? Sen täytyy pian tulla.

— On siitä jo aikaa kun Mari lähti hakemaan . . .

Sanaa sanomatta syöksyi hän ulos, nousi pyörälleen ja lähti hurjaa vauhtia kaupunkia kohden. Hän polki niinkuin häntä olisi ajettu takaa, tai isketty yhtämittaa ja joka isku tunkeutuu sydämeen asti ja nuo iskut olivat kaksi sanaa, joita hän yhtämittaa kuiskaili. Ehkä hän ei niitä suullaan lausunut, mutta jossakin ne säännöllisesti iskivät, nakuttivat kuin kello: p o i k a s i k u o l e e.

Maantiellä oli vilkas liike, sillä ihmiset palasivat juuri työstä, mutta hän ei välittänyt siitä vaikka loka pärskyi ympäri, hän ei välittänyt vaikka olisi ajanut jonkun kuoliaaksi. P o i k a n i k u o l e e — kaikui hänen sielussaan, eikä hän muusta tahtonut tietää. Kun hän

saapui karkeille katukiville, niin hänen pyöränsä aivan hyppeli. Eräässä kulmassa oli joukko nuoria miehiä, jotka seisoivat aivankuin eivät olisi aikoneet välttää. Mutta hän ajoi ihan vimmattua vauhtia suoraan joukkoa kohden ja karjasi hurjasti:

— Pois tieltä!

Ja nuorukaiset väistyivät miltei pelästyen. Hekin huomasivat että tuossa pitkässä, jäntevässä miehessä oli jotain kauhistavaa — hänen käheässä äänessään sellaista jota on paras välttää . . .

Kuin myrskytuuli riensi hän lähimmän lääkärin rappusia ylös. Hän soitti kiivaasti. Ja kun palvelustyttö tuli avaamaan huohotti hän vaivaloisesti:

— Onko tohtori kotona?

— Ei ole.

— Missä?

— Hän on maalla . . .

Ja niine hyvineen juoksi hän alas.

Toinenkaan lääkäri ei ollut kotona ja tuska, raivo ja epätoivo valtasi hänet. Mitä mitä tämä on . . . ? Hän ajoi jo kaupungin pääkatua myöten kun huomasi sisarensa tulevan ajurilla erään ulkomuodolta tutun lääkärin kanssa. Hän käänsi pyöränsä, ajoi vaunujen

sivuun ja vain vaivoin sai hengästykseltään soperretuksi:

— Hän kuolee... mennään pian...

Ja enempää selittämättä ja odottamatta lähti hän hurjaa kyytiä takaisin asuntoansa kohden.

Kun hän saapui kotiin oli lapsiraukka tullut jo tajuihinsa — ja isä sai nähdä vielä kauheampaa. Pieni pää kääntyi yhtämittaa sivulta toiselle, hänen silmänsä olivat luonnottoman terävät, kuivat ja tuijottavat, eikä hän lainkaan huomaavan kuin isä tuli. Hänen pienet sormensa haparoivat yhtämittaa kuin jotakin etsien; kun hän antoi sormensa, puristivat ne uskomattoman kovasti — ja ne olivat niin kuumat ja vapisevat... Hän vaikeroi yhtämittaa vihlovasti ja joka kerta vääntyi hänen pieni suunsa ammolleen ja hänen huulensa olivat jo sinertävät. Koko hänen pieni yläruumiinsa eli ja kiemurteli kuin ongenkoukkuun pistetty mato — mutta alaruumis vyötäisistä alkaen lepäsi velttona ja liikkumattomana kuin kuollut ruumis...

Hirveä aavistus valtasi hänet, hän tarttui päähänsä kuin olisi se ollut halkeamaisillaan, hän syöksyi vuoteen viereen ja painaen huulensa pojan poskea

vastaan, ähkyi hän tuskallisesti:

— Matti... tunnetko sinä isän... Isä se on...

— Isä... auta...— sai poika vain katkonaisesti soperretuksi.

Tästä ymmärsi mies, että poika oli täydessä tajussaan — ja kuvitteli lapsenmielessään, että isä voi aina auttaa. Ja mitä hän nyt voi...

— Heti tulee tohtori... Kärsi vielä vähän...

Hän hypähti ylös. Missä ne viipyvät? Hänen poikansa kuolee ja ne tulevat kuin etanat... Tuska ja raivo alkoi hänessä taas nousta — hän juoksi ulos ja aikoi taas lähteä vastaan... Mutta siellä näkyivät jo tulevan...

— Nyt se tulee — sanoi hän vaimolleen. — Mene sinä rakas ystävä siksi aikaa kyökkiin... ihan sinä menehdyt.

Ylimalkaisella silmäyksellä lääkäri jo huomasi, että selkäranka oli katkennut. Hän sanoi sen hiljaa miehelle ja ilmoitti, että sairas olisi vietävä sairaalaan.

Innokkaalla pyynnöllään sai hän lääkärin suostumaan siihen että sairas saa olla kotona, kun palkataan sairaanhoitajatar käymään kaksi kertaa päivässä hänen luonaan.

Kun lääkäri alkoi tarkastaa poikaa, huusi tämä niinkuin hänen jäseniään olisi revitty irti. Hänen silmänsä laajenivat tuskasta ja kauhusta, hänen kasvoilleen tuli niin hirveä ilme, että mies muuttui aivan kalpeaksi ja änkytti vapisevin huulin:

— Ei... hänelle täytyy antaa jotakin mikä kuolettaa tuskan... sitä ei voi kestää...

— Niin kyllä se taitaa olla parasta — sanoi lääkäri hiljaa. Ja hän ruiskutti morfiinia lapsen käsivarteen.

Poikaparan valitus alkoi vähitellen heikentyä ja silmät muuttuivat himmeämmiksi. Ja vaikka hän nytkin valitti äänekkäästi, sai lääkäri kuitenkin suoritetuksi tarkastuksensa loppuun.

— No, miten on laita...? Jääkö hän elämään...? — kyseli mies miltei hengitystään pidättäen.

— Sitä ei vielä voi varmaan sanoa... Mutta jos hän jää elämään, tulee hänen koko alaruumiinsa halvatuksi...

— Halvatuksi — parahti mies oudon käheästi. — Jalatkin...

— Niin, sitä ei missään tapauksessa voi auttaa... Mutta minä pelkään pahinta... Ehkä kuitenkin olisi parasta kutsua myöskin tohtori S...n...

— Niin herra tohtori... Tehkää kaikki mitä voitte... eikä mitään kustannuksia säästetä... Minä korvaan kaikki... kun hän vaan parantuisi...

— Tietysti teen kaiken voitavani... Mutta tässä ei paljon voi...

— Jos tohtori antaisi usein tuota morfiinia... koska se auttaa nytkin... äsken oli niin kamala katsella. —

— Ei sitäkään uskalla usein antaa... Mutta minä määrään veronaalia... Tuon ruiskeen vaikutus kestääkin nyt ehkä aamuun asti. Minä tulen taas silloin katsomaan...

Yöllä, kun morfiinin vaikutus alkoi loppua, alkoi heidän ainoa pienokaisensa yhä äänekkäämmin valittaa. He istuivat molemmat vuoteen vieressä ja mies näki miten vaimon kasvot kalpenivat yhä enemmän ja hänen ruumiinsa alkoi väristä kuin ankarassa vilussa. Mies tarttui hänen käteensä sanellen hiljaa ja hellästi:

— Aune, minä pyydän, että koettaisit hiukan mennä nukkumaan... Sinä et voi tätä auttaa... Ja, ja sinä tulet sairaaksi...

— Ei, minä en voi mennä!

Miehenkin voimat tahtoi loppua, kun hän katseli miten hänen rakkaimpansa kärsi. Hän tuijotti tuijottamistaan miten pieni suu vääntyi . . . ja nuo silmät olivat niin kauhean terävät ja rukoilevat — ja hänen äänensä muuttui yhä heikommaksi ja käheämmäksi — Hänen oli vaikeata ymmärtää että kaikki oli totta . . . Vielä eilen olivat he uimassa ja Matti oli nauraen ratsastanut hänen selässään, kun hän ui syvemmälle.

Ja nyt hän kuolee . . .

Hän tuijotti yhä, miten pienet kädet tempoilivat ja vapisivat — ja koko hänen lyhyt elämänsä kulki isän sielun silmien ohi kuni kaunis uni. Hän muisti kymmenittäin, sadottain pieniä tapauksia hänen elämästään, hänen kysymyksiään ja päähänpistojaan — ja nyt hän vasta täydellisesti käsitti miten paljon onnea ja iloa hänestä oli ollut.

Ja nyt hän kuolee . . .

Lapsi aukasi taas nuo kummalliset, läpitunkevat silmänsä — niinkuin olisi pelännyt, että hänet jätetään yksin. Isä tarttui hänen pikku kätösiinsä ja kysyi:

— Tahdotko mitään?

— Jano . . . vastasi vain poika ja jotain outoa ja

kauheata oli hänen lyhytsanaisuudessaan hänen, joka ennen niin iloisesti liversi . . .

Mies kaasi varovasti lusikalla hänen suuhunsa marjavettä — ja pikku hampaat kalisivat niin kummallisesti lusikkaa vastaan.

— Tahdotko sinä jotain muuta? — kysyi mies.

Pitkään aikaan ei hän voinut sanoa mitään, sillä hänen kasvonsa vääntyivät ja hänen kyntensä miltei painuivat isän sormeen. Vihdoin hän valitusten lomasta kuiskasi:

— Älä jätä . . . Mattia . . .

— Ei, isä ei jätä enää koskaan Mattia . . .

Ja tuosta tuskallisen terävästä katseesta oli hän näkevinään kiitoksen vaikkei hän voinut sitä sanoin sanoa.

Hänen vaimonsa oli aivan menehtymäisillään katsellessaan lapsensa tuskia. Lempeällä väkivallalla sai mies hänet toiseen huoneeseen.

Lapsen valitukset kävivät yhä sydäntäsärkevämmiksi — oli aivan kuin pieni lintu olisi murskaantuneena valittanut. Hän oli kai liikahtanut pahasti sillä äkkiä hän alkoi huutaa sydäntäsärkevästi, ja sitä oli niin kauhea kuunnella, kun ei voinut auttaa. Hänen

kätensä hapuroivat kiivaasti ja tuo kuiva tuijottava katse harhaili ympäri kuin apua etsien. Ja hän sopersi rukoillen:

— Polttaa... polttaa... Auta isä...

Silloin tuntui miehestä, että hän menettää järkensä... Hän hypähti ylös ja tarttuen päähänsä, käveli hän kerran lattian poikki. Mutta kun huudot eivät lakanneet, lyyhistyi hän vuoteen viereen ja painoi kasvonsa hentoja käsiä vastaan, vaikeroiden:

— Mitä minä teen... mitä, mitä...? Isä ei voi mitään...

Ja silloin se ensikerran leimahti hänen mieleensä...

Niin hän voisi auttaa, jos... Ei, sitä ei voi tehdä... omaa rakasta lastaan... Ei, ei!

Ja kuitenkin. Hirmuista on katsella mitään tekemättä noita kärsimyksiä. Ja jäisi halvatuksi jos elämäänkin jäisi...

Pelottava taistelu alkoi riehua isän rinnassa... Vaikka hän olisi mihin suuntaan ajatellut, niin aina oli yhtä mustaa, toivotonta ja kauheata. Hän ei ollut itkenyt viiteentoista vuoteen, mutta nyt hän äkkiä alkoi itkeä — niin rajusti ja sydäntäsärkevästi kuin

vaan sellaiset itkevät, jotka eivät pitkiin aikoihin ole itkeneet. Koko hänen voimakas ruumiinsa hytkyi ja hänen rintansa nousi ja laski niinkuin se olisi ollut halkeamaisillaan.

Mutta ihmeteltävällä ponnistuksella hillitsi lapsi valituksensa ja tuskansa ja kuiskasi katkonaisesti:

— Isä — älä itke... Matti paranee sitte... oikein pian...

— Nyt ei ole siis mitään toivoa enää... — huokasi mies raskaasti.

— On kyllä sattunut joitakin tapauksia, että tuollaisessakin tapauksessa on jäänyt elämään, mutta ei siinä paljon toivoa ole — puhui lääkäri matalalla äänellä.

— Kuinka kauan saattaa kestää, ennenkuin kuolee? — kysyi hän taas kolealla äänellä.

— Voi siinä mennä pari viikkoakin...

— Onko sellaista tapausta, että jalat olisivat vielä tulleet liikuntakykyisiksi?

— Ei. Ne jäävät halpaantuneiksi.

Kun lääkäri lähti, seurasi mies häntä eteiseen ja kun he olivat kahden, alkoi hän puhua rukoilevalla äänellä:

— Herra tohtori... antakaa hänelle morfiinia niinpaljon, että hän nukkuu ijäksi...

— Ei, minä en voi...

— Mutta ajatelkaa herra tohtori — hän kuolee kuitenkin ja hänen täytyy vallan turhaan kärsiä noin kauheita tuskia... — Hänen äänensä tuli kummallisen käheäksi ja hänen huulensa vapisivat. — Ei voi lastaan enempi rakastaa kun minä häntä rakastan, mutta sittenkin... Herra tohtori, pelastakaa hänet enemmistä kärsimyksistä!...

— Lääkärin velvollisuus on koettaa säilyttää elämää niin kauan kuin suinkin... Se sotisi valaani vastaan...

— Eikö viattoman lapsen tuskat merkitse enemmän kuin jokin vanhentunut vala...?

— Ei minun mielestäni.

Miehen kasvot muuttuivat äkkiä kummallisen koviksi ja päättäviksi, niin että ne harmahtavina ja laihtuneina muistuttivat kivikasvoja. Ja hänen äänensä oli aivan matala ja kolea:

— No, älkäämme puhuko sitten siitä enempää.

Iltayöstä morfiiniannoksen jälkeen oli pieni sairas taas hetken horroksissa. Oli kolmas yö onnettomuu-

den jälkeen. Äiti oli vihdoinkin vaipunut uneen — ja mies valvoi yksin yön hiljaisuudessa.

Hän muisteli viime sunnuntaita... Miten hän veljensä kanssa sileälle rantahiekalle mittasi 50 metrin juoksuradan ja sitten hän Matin kanssa asettui lähtöviivalle... Hän muisti niin elävästi sen selittämättömän ilon, katsellessaan poikansa nuorta, alastonta ruumista... Miten lihakset jännitettyinä näyttivät värähtelevän hieman ruskean nahan alla, kun hän malttamattomana odotti sedän antamaa lähtömerkkiä. Ja sitä iloa, kun isä sattui kaatumaan ja hän pääsi maaliin ensimäisenä...

Hän säpsähti unelmistaan sillä lapsi alkoi taas vaikeroida... Hän pelästyi vielä enemmän kun hän taas katsahti lapseen. Silmät olivat vajonneet syvälle päähän ja kaula oli niin tavattoman pieni... Jäsenet törröttivät kulmikkaina ja terävinä ja nuo laihat kädet vavahtelivat kuin kuolevan linnun varpaat... Hän valitti nytkin hiljaa ja aina kun hän valittaessa aukasi suunsa, näkyi valkoinen, ajettunut kieli ja huulet olivat haljenneet...

Ja viime sunnuntaina...

Hirveä tuska kouristi miehen sydäntä rautakourin

ja yhä uusia suloisia muistoja tulvasi hänen sieluunsa. Hän muisti hänet aivan pienenä parin viikon vanhana, kun hän ensikerran hymyili...

Ja nyt hän kuolee...

Aamupuolella tuskat taas yltyivät. Vaikka hän ei enää valittanut yhtä kovaa, näki kaikesta, että hänen tuskansa olivat yhtä ankarat kuin ennenkin.

Hän oli kai taas sattunut liikahuttamaan itseänsä koska hän äkkiä kirkasi — ja siinä ilmeni niin sietämätön tuska, että se tunkeutui isän syvimpään sydämen sopukkaan. Ja niinkuin epätoivoinen, sanaton rukous, parahti pienokaisen sinertäviltä huulilta:

— Isä...!

— Mitä, lapsi parka?

— Polttaa... niin kovin...

Jotain hirmuista oli tuossa sietämättömän terävässä, tuijottavassa katseessa ja kalpeissa kasvoissa... Hän ei voinut katsoa häntä, vaan painoi kasvonsa lapsen tyynyyn sopertaen:

— Ei isä voi mitään...

— Jotain lääkettä, lääkettä...

Kaikki tuntuu pyörivän hänen silmissään. Se oli enemmän kun hän voi kestää... Tuo hirveä taiste-

lu, joka kaksi vuorokautta oli raivonnut hänen sielussaan alkoi taas raivoisammin . . .

Pitääkö hänen ijankaiken katsella viattoman lapsensa tuskia . . . ? Jos hänen koiralleen olisi tapahtunut sellainen onnettomuus, olisi sääli ehdottomasti pakottanut hänen lopettamaan sen kärsimykset. Onko minun poikani siis huonompi kuin koira, koska hänen annetaan turhaan kitua . . . ?

— Hän on sinun lapsesi! — huusi joku ääni, mutta hän vaiensi sen huutamalla vielä kovempaan: Juuri sentähden on minun velvollisuuteni pelastaa hänet noista kauheista tuskista.

Se oli viimeinen taistelu. Hän oli kaksi vuorokautta horjunut, taistellut tuota ajatusta vastaan, mutta nyt se tuli valmiina, peruuttamattomana päätöksenä.

Hän suuteli hellästi lasta ja sanat joita lapsi ei ymmärtäisi eivät tahtoneet tulla hänen suustaan, kun hän kuiskasi:

— Tahtoisiko Matti päästä . . . rauhaan . . . ettei polttaisi . . .

— Matti tahtoisi nukkua . . . nukkua . . .

Hän vapisi kuullessaan noita harvoja sanoja, jotka tavallaan lausuivat sen jota hän kysyi — aivankuin

koko hänen elämänsä olisi riippunut niistä.

Kun sairas hiukan tyyntyi, meni hän kaapilleen ja otti esiin suuren amerikalaisen revolverinsa ja hänen kasvonsa olivat kuoleman kalpeat, kun hän alkoi sitä ladata.

Mutta ottaessaan käteensä raskaan patruunan paksuine lyijykuulineen, hätkähti hän niin että pudotti sen maahan. Metsästäjänä hän tiesi miten tuollaiset kuulat repelevät ja hän oli kerran nähnyt erään miehen joka oli ampunut itsensä juuri sellaisella revolverilla — ja kauhistui: hänenkin pikku päänsä menisi miltei murskaksi, hänen aivonsa... Ei, ei, se ei saa tapahtua!

Hän ei voinut ymmärtää itseänsä, hän oli päättänyt jo asian ja silloin tulee pieni sivuseikka ja on kaataa kaiken... Sen hän vain tunsi, ettei koskaan voisi sitä sillä toimeenpanna.

Ja pienokaisen valittaessa hän pää käsiin vajonneena ajatteli. Koko maailma näytti hänestä kauhealta umpisokkelolta...

Sitten hänen kasvonsa kirkastuivat, hän meni taas lapsensa vuoteen viereen, kuivasi hänen tuskanhiestä märän otsansa ja sanoi hellästi:

— Aamulla Matti jo paranee . . . Isä tuo lääkettä . . .

— Isä kiltti . . . isä . . .

Rakkaus ja kiitollisuus värähti noissa katkonaisissa sanoissa ja hän puristi taas heikosti vapisevilla sormillaan isän sormea.

Ja miehen päätös muuttui yhä varmemmaksi.

IV.

Aamulla aikaiseen hän jo pukeutui ja lähti ulos. Ja kun panttilainakonttoorin ovet avattiin, oli hän ensimäinen joka astui sisään ja pänttäsi kellonsa ja sormuksensa.

Sieltä ajoi hän suoraa päätä asekauppaan ja pyysi nähdä pistooleita. Hänelle tuotiin useita nähtäväksi, mutta hän valitsi kaikkein pienimmän Browning-pistoolin, jonka reikä oli vain 6 millimetriä. Hän osti myöskin patruunia ja nuo pienet sileät nikkelikuulat näyttivät niin vaarattomilta . . . eivät tekisi suurta reikää läpimennessään . . .

Se tuotti hänelle kummallista lohdutusta. Ja hän ihmetteli miten saattoi olla niin kylmäverinen.

Mutta kun hän ajoi pyörällä asuntoansa kohden, alkoi hänen sydämensä sykkiä kiivaasti ja epämiellyttävästi. Hän hiljensi kulkuansa, mutta kun hänen mökkinsä alkoi näkyä, täytyi hänen nousta pyörältä ja seisahtua. Hänen aivonsakin tuntuivat tylsiltä ja kun hän koetti tehdä joitakin huomioita, havaitsi hän kuin unessa, että aamu oli kaunis, aurinko paistoi pilvettömältä taivaalta ja suuressa piilipuussa lauloi jokin lintu yksitoikkoista lauluaan. Missä oli hän kuullut tuon saman linnunäänen samanlaisena aamuna . . . ? Niin, niin, se oli viisi vuotta sitten —.

Kun hän tuli eteiseen kuuli hän taas tuon heikon valituksen. Ja sisään astuessaan oli hänen vaimonsa polvillaan vuoteen vieressä ja hänen silmänsä olivat itkusta punaiset . . .

— Miten kauhean kalpea sinä olet . . . huudahti hänen vaimonsa pelästyneenä. — Miten . . . mikä sinun on . . . ?

— Vai niin . . . — puhui mies hämillään. — Se johtuu kai siitä etten ole nukkunut . . .

— Etkö söisi vähän? — sanoi taas vaimo huolestuneena.

— En vielä näin aikaisin syö — puhui hän ja hä-

nen äänensä värisi omituisesti. — Mutta tiedätkö, kun tuossa maantiellä tuli juuri eräs toveri vastaan ja sanoi että valeriaana huojentaa kipuja tällaisessa tapauksessa. Eiköhän sitä pitäisi koettaa? Jos sinä menisit apteekista hakemaan — joudut vähän ulkoilmaankin...

— Niin kyllä minä menen...

Vaimo pukeutui kiireisesti ja kun hän oli valmis, seisoi hän käsi ovenrivassa ja katsoi tuskallisesti epäröiden lapseensa.

Aivankuin olisi aavistanut hänen ajatuksensa, sanoi mies hitaasti:

— Sano nyt hyvästi Matille ja suutele häntä... hänen on sitten parempi olla...

Vaimo ei voinut pidättää kyyneleitä kun hän suuteli lastaan...

— Hyvästi nyt Pikku Matti... äiti tulee heti...

Ja sitten kuiskasi hän hiljaa ja tuskallisesti miehelleen:

— Voi jospa hän jo pian pääsisi rauhaan...

— Ehkä hän jo pääseekin.

Ja vaimo meni.

Taas valtasi tuo tunne hänet. Sydän löi kuin vasa-

ralla. Hän katsahti peiliin ja pelästyi: hänen kasvonsa olivat kalpeat kuin palttina, silmät tuijottivat loisteettomina syvissä kuopissaan ja ohimoilla näkyi harmaita hiuksia...

Ja kuoleva lapsi yhä valitti.

Kun hän tuli vuoteen ääreen haparoi tuo pieni käsi taas hänen sormeaan ja kuiskasi tuskin kuuluvasti:

— Polttaa, isä...

— Isä antaa lääkettä...

Hän otti veronaalipullon, jota lääkäri oli määränny unen saamiseksi, kaasi lusikkaan kaksinkertaisen annoksen ja antoi pojalleen.

— Nyt Matti saa nukkua...

Valitukset tuntumatkin hiukan heikommilta, hän sulki silmänsä ja pieni käsi joka piteli isän sormea värähti vain silloin tällöin...

Mies katsoi häneen kauan ja tietämättä mitä puhui, kysyi hän hiljaa värisevällä äänellä:

— Pidätkö sinä äidistä ja isästä...?

Pieni käsi puristi taas lujemmin hänen sormeaan, silmät aukenivat raskaasti ja tuossa kärsivässä syvässä katseessa näkyi vain ihmettelyä ja rakkautta. Vain huulillaan hän kuiskasi:

— Pidän . . . paljon . . .

Ja taas hän ummisti silmänsä.

Varpaillaan hiipi mies toiseen huoneeseen. Ja hänen hengityksensä oli muuttunut kuuluvaksi läähätykseksi, kun hän otti patruuna-askin ja alkoi täyttää makasiinia . . .

Kun hän tuli pojan vuoteen viereen, olivat tämän silmät suletut, eikä hän aukaissut niitä, vaikka tunsi isän tarttuvan käteensä. Mutta tuo tuskallinen ilme oli nytkin hänen kasvoissaan, hän valitti hiljaa — ja hänen hengityksensä oli muuttunut hieman korisevaksi.

Mies kuuli sydämensä jyskinnän kun hän kumartui suutelemaan noita kuumia, kalpeita huulia, jotka vain heikosti vastasivat.

Kun Matti ei nytkään avannut silmiänsä, tuli hän pääpuoleen ja asetti pistoolin suun aivan lähelle hänen päätänsä, sulki silmänsä ja painoi liipasinta . . .

Paukaus tuntui tavattoman kovalta ja räikeältä hiljaisessa huoneessa ja kuin unessa näki hän, ettei lapsi nytkään aukaissut silmiänsä — hänen pieni laihtunut ruumiinsa vain hiukan värähti ja nyrkkiin puristettu käsi aukeni . . . Hänen tuskallinen ilmeen-

sä, joka ei onnettomuuden jälkeen kertaakaan lieventynyt, muuttui rauhalliseksi — tuntui aivankuin hän olisi hiljaa hymyillyt...

Hän ei tietänyt mitään ajan kulusta — hän tuijotti vain lapsensa kalpeita kasvoja. Kummallakin puolen päätä, korvan yläpuolella oli pieni, tuskin näkyvä rengas. Niistä oli vuotanut hiukan verta, tahraten hänen kellertävät, hienot hiuksensa vereen... Ja valkea tyynynpäällinen oli punainen verestä.

Hän kasteli pyyheliinan märäksi, pyyhki hiukset ja käänsi tyynyn — ja taas tuntui siltä että Matti vain nukkuu...

Kummallista! Pienintäkään katumusta hän ei tuntenut. Nythän Matin ei enää tarvinnut kärsiä... Eikä hänen tarvitse raajarikkona elää...

Mutta kauhean h i l j a i s e k s i oli kaikki muuttunut. Ei kuulunut muuta kun jonkun yksinäisen kärpäsen surinaa... Hän katsahti ylös ja huomasi seinällä pienen vainajan kaaripyssyn, jonka hän oli tehnyt... Nyt hän ei enää koskaan ampuisi... Tuossa on pieni sandaali — hänen pieni jalkansa on siinä elävänä ja notkeana liikkunut... ja nyt ei hän koskaan enää liiku... Hänen heleä naurunsa ei enää koskaan kaiu...

Hän tarttui vainajan käteen ja säpsähti. Se oli jo kylmä ja hiukan kankea — ja hän oli vieläkin luullut sen värisevän kuumeesta, kun hän siihen tarttui… Hän pidätti hengitystään ja kuunteli — niinkuin olisi odottanut kuulevansa lyhyen, läähättävän hengityksen — mutta oli entistä hiljaisempaa…

— Kuollut… — kuiskasi hän hiljaa. Ja hän tunsi että suru, julma hellittämätön suru oli iskenyt häneen terävät kyntensä… Se tuntui jo painavan häntä kuin ääretön taakka.

Hän lyyhistyi vuoteen viereen ja painoi nyyhkyttäen huulensa poikansa haljenneita huulia vastaan — mutta nekin olivat jo kylmät…

VAKOOJA

VAKOOJA

Hän kulki sotilaspatrullin keskellä kalpeana, kädet sidottuina, ja kun hän ei jaksanut astella kyllin nopeasti, antoivat sotilaat hänelle silloin tällöin rohkaisevan töytäyksen kiväärintukilla. Hän oli ilman lakkia, sinelli oli repaleina ja hänen voimattomasti painuneessa, vaaleatukkaisessa päässään oli ammottava sapelinhaava, josta vuoti verta . . .

Kun patrulli saapui kylään, menivät he suoraa päätä siihen taloon, missä upseerit majailivat.

Upseerit olivat äänettömiä ja synkän näköisiä. He olivat juuri lopettaneet illallisensa ja kunkin edessä höyrysi totilasi. Översti hörppi paraillaan lasistaan, kun aliupseeri ilmestyi ovelle ja ilmoitti kaikuvalla, iloisella äänellä:

— Herra översti! Olen vanginnut vakoojan, kuten käskitte!

Översti laski lasin pöydälle, hierasi tyytyväisenä valkeita, pulleita käsiään ja sanoi reippaasti:

— Vai niin! Hyvä on. Tuo hänet heti sisään!

Eräs mustapartainen kapteeni napsautti sormi-

aan ja hänen kasvoilleen tuli selittämätön, puoleksi iloinen, puoleksi julma hymy, kun hän hiljaa mutisi:

— Vihdoinkin! Se sattui parhaaseen aikaan...

Kaksi sotamiestä toi vangin sisälle ja seisauttivat keskelle lattiaa.

Hän oli vielä hyvin nuori, ehkä kahdenkymmenen vuotias, ja hänen kasvonsa olivat kauniit, mutta lujapiirteiset. Ulkonaisesti hän oli aivan tyyni; hänen silmänsä vain näyttivät omituisen himmeiltä eikä hän katsonut upseereihin, vaan ulos, jossa kaukaiset kukkulat kylpivät laskevan auringon valossa. Ja avonaisesta ikkunasta kuului hillittyä sorinaa ja kaukaista, epämääräistä jyrinää — toisinaan tuntui siltä, kuin olisi jokin alkuaikojen hirviö kumeasti ja uhkaavasti mörissyt...

Upseerit tuijottivat vankiin äänettömästi ja pahaenteisesti. Vihdoin sanoi översti aliupseerille hillityllä äänellä:

— Sulje ikkuna.

Vanki näytti hätkähtävän ja hän katsahti kerran upseereihin — ja veri juoksi hiljalleen hänen hihaansa myöten tipahdellen lattialle, johon oli jo kokoontunut pieni, punainen lätäkkö.

Taas katkasi hiljaisuuden everstin hiukan käheä, aivankuin levoton ääni:

— Herra tohtori! Sitokaa vangin haava . . .

Kun se oli tehty, vallitsi vieläkin hetken äänettömyys. Tuntui aivankuin översti olisi vastenmielisesti ryhtynyt siihen mihin aikoi, tai olisi hän tahtonut hermostuttaa vangin tuolla kiduttavalla äänettömyydellä.

Se olikin onnistunut, sillä vanki alkoi huomattavasti vavista, hänen katseensa harhaili ympäri huonetta avuttomana ja hän hengitti raskaasti ja kuuluvasti.

Vihdoin översti rykäsi, ja tuijottaen uhkaavasti vankia pienillä, terävillä silmillään, kysyi hiljaa:

— Onko teillä omaisia?

Vanki katsahti kummastuneena everstiin ja änkytti:

— On . . . on minulla . . . mutta . . .

— Pidättekö omaisistanne?

Nuo omituiset kysymykset saattoivat vangin kokonaan ymmälle; hänen piti jo kysyä, miksi hänelle tehdään tuollaisia kysymyksiä, joita hän ei luullut vangituille tehtävän, mutta nuo synkät katseet vaikuttivat

sen, että hän oli ääneti.

Pitkän äänettömyyden jälkeen lausui översti hitaasti ja uhkaavasti korostaen joka sanan:

— Jos te vielä tahdotte nähdä omaisenne, niin teidän täytyy vastata kaikkiin kysymyksiin joita teen.

Vangin sidotut kädet vavahtivat ja hänen ilmeensä oli epäröivä; näkyi, että hänen sielussaan riehui vaikea taistelu... Hänen mieleensä johtui koti, vanha äiti ja morsian... Hän muisti niin elävästi, miten katkerasti tämä oli itkenyt ja rukoillut häntä säästämään itseänsä... Ja nyt...?

— Kuinka paljon teidän joukkoja on tuolla vastapäätä olevissa asemissa?

Ei, sitä hän ei ilmoita! Silloinhan ne paikalla tuhoaisivat tuon pienen joukon, joka on lähetetty estämään vihollisen kiertoliikettä. Luulkoot siellä olevan enemmän — kunnes tulee lisäväkeä...

— Vastaa!

Översti piti itseään suurena ihmistuntijana; hän oli omalla tavallaan käsittänyt vangin äskeisen epäröimisen, ja kun ei tämä vieläkään vastannut, arveli hän, että kovuus on nyt parasta. Hän iski nyrkkinsä pöytään ja karjasi ankarasti:

— Etkö sinä koira kuule? Vastaa minulle!

Mutta vaikutus olikin päinvastainen.

Vangin silmät välähtivät ja hänen haavoittunut päänsä kohosi ylemmäksi, kun hän sanoi hiljaa ja varmasti:

— Minä en vastaa teidän kysymyksiinne.

Översti oli äsken teeskennellyt vihastusta, mutta tuo odottamaton vastaus saattoi hänet ymmälle. Menisikö hänen suunnitelmansa hukkaan...? Hänessä heräsi hurja viha tuota kalpeata nuorukaista kohtaan, joka rohkeni vastustaa häntä. Hän kumartui hiukan eteenpäin ja hänen äänensä muistutti suuren koiran murinaa:

— Minä kysyn vielä kerran: vastaatko?

— En! — vastasi vanki lujasti.

Överstin lihavat kasvot muuttuivat tulipunaisiksi ja hänen ruskea partansa alkoi täristä. Hän sieppasi pöydältä paperiveitsen, niinkuin olisi aikonut sillä pistää vangin kuoliaaksi ja matki tolkuttomana:

— Hyvä... oikein hyvä! Hyvä, hyvä! — Aliupseeri! Ota pari miestä avuksesi ja opeta tuo puhumaan!

— Kyllä, herra översti! — kuului aliupseerin palvelushaluinen vastaus ja hän riensi toimekkaasti

ulos.

Hetken kuluttua hän palasi kahden sotamiehen seurassa. Toinen oli paksu, tyhmännäköinen; hänen silmänsä olivat tylsät ja ilmeettömät kuin vanhuksen silmät ja hän katsoi aivan suoraan eteensä. Toinen oli tavattoman suurikokoinen, hänen leveät hartiansa olivat hiukan kumarassa ja hänen niskansa oli paksu kuin sonnin. Otsa oli matala ja ulkonevien kulmien alta kiiluivat julmat, pienet silmät...

Kun hän seisahtui odottamaan käskyä, samalla kaiken aikaa tuijottaen vankiin, muistutti hän todellakin suurta, ärsytettyä sonnia... Heillä kaikilla oli paksut solmuruoskat käsissä.

Överstin pienissä silmissä välkähti julma voitonriemu ja hänen äänensä oli kummallisen käheä:

— Minä kysyn nyt viimeisen kerran: vastaatko?

Kun vanki ensin näki pyövelinsä, alkoivat hänen huulensa vavista ja hän kalpeni liidunväriseksi. Mutta tuo inhottavan raaka väkivalta herätti hänen sielussaan katkeran vihan ja uhman — ja hän päätti ennemmin kuolla kuin pettää tovereitaan. Pelko katosi nopeasti hänen nuorilta kasvoiltaan ja hän lausui selvästi ja kuuluvasti:

— En.

Miehet näyttivät olevan tehtävästänsä selvillä. Sonnin näköinen läheni vankia niska kyyryssä, ja kun hän oli tarpeeksi lähellä, suuntasi hän hirvittävän nyrkiniskun tämän leukaan. Vanki miltei lensi selälleen ja kaikki kolme alkoivat iskeä häntä piiskoillaan...

Kun ensimäinen isku sattui, tunkeutui hänen kurkustaan tukahdutettu älähdys. Mutta sitten hän kohotti sidotut kätensä kasvoilleen, koettaen suojella niitä ja haavoitettua päätään — ja kuului vain ruoskien läiske ja hänen hammastensa kiristys... Hän koetti kääntyä vatsalleen ja onnistuikin, mutta silloin jättiläinen tunki suunnattoman saappaansa kärjen hänen vatsansa alle ja potkasi hänet taas selälleen. Hän koetti iskeä vatsaan ja jalompiin osiin — ja silloin uhri aina voihkasi käheästi ja kiemurteli kuin poljettu mato... Viimein hän menetti tajuntansa.

Översti käski lopettaa, aliupseeri riensi eteiseen ja palasi heti takaisin kädessään kupillinen kylmää vettä.

Hän kaatoi sen vähitellen uhrin päähän. Tämän kasvoissakin oli muutamia tummanpunaisia viiruja

ja hän aukoili kauan suutaan kuin tukehtumaisillaan. Vihdoin hän aukasi miltei elottomat, kauhistuneet silmänsä.

— Vastaatko sinä nyt? — jyrähti överstin karkea ääni.

Vanki huohotti raskaasti ja vihdoin hän änkytti katkonaisesti ja niin epäselvästi, että sen vaivoin ymmärsi:

— Hyvät herrat... oletteko te ihmisiä... ihmisiä... vai petoja?

Överstin punainen naama muuttui tällä kerralla aivan kalpeaksi; hän poikasi jalkansa lattiaan ja ärjäsi:

— Vaiti! Vastaa minun kysymykseeni!

— Tappakaa minut jos tahdotte... — sammalsi vanki. — Mitään en puhu...

Översti oli aivan suunniltaan. Hän tiesi rikkoneensa inhimillisyyttä, kansainvälisiä sotatapoja, itseänsä vastaan... Ja olisiko se kaikki tapahtunut aivan turhaan...? Ei — tuhat kertaa! Hänen täytyy saada tietoja, kun hän kerran on alkanut...

— Kirottu koira! karjui hän raivoisasti. — Sinun täytyy puhua! — Aliupseeri! Ota sapeli esille — kyllä

hän vielä puhuu . . .

— Kyllä, herra översti!

Hän otti nurkasta mustuneen sapelin ja pisti sen tuliseen hiilokseen. Eikä kauan kestänyt, ennenkuin se oli hehkuvanpunanen.

Hurja kauhu kuvastui vangin kasvoissa katsellessaan noita valmistuksia. Hänen haavansa oli alkanut ruoskimisen aikana kovasti vuotaa ja side oli muuttunut aivan punaiseksi . . . Hän riuhtasikin kerran tolkuttomasti, mutta silloin vartijat tarttuivat entistä lujemmin hänen käsiinsä.

Aliupseeri lähestyi nopeasti ja pisti valkeanhehkuvan sapelinterän hänen korvaansa vastaan . . . Kuului omituinen sähähdys, vanki kiljasi, ja samassa alkoi hän vimmatusti ja epätoivoisesti riuhtoa. Sonnin näköinen kaatui, mutta kaikki hyökkäsivät vangin kimppuun ja lattialla sätki kokonainen kasa ihmisiä; aliupseeri seisoi vieressä neuvottomana ja hänen sapelinsa muuttui jo tummaksi. Ja joukon alta kuului mieletön, tukehtunut korina:

— Tappakaa minut! Tappakaa minut . .

Mutta silloin eräs nuori luutnantti, joka koko ajan oli istunut nurkassa, hypähti seisaalleen. Hänen kas-

vonsa olivat kuolemankalpeat, silmät tuijottivat kuin mielettömän ja hän änkytti katkonaisesti:

— Hyvät herrat... Hyvät herrat... tämä on... tämä on...

Hän ei ehtinyt jatkaa, sillä samassa tuli eräs vanhempi toveri, tarttui hänen käsivarteensa ja kuiskasi:

— Hyvä ystävä... täällä on huono ilma... Ehkä menemme ulos...

Hän miltei veti luutnanttia käsivarresta ja tämä vapisi kuin vilutautinen...

He olivat päässeet pienen matkaa, kun hurja tuskanhuuto viilsi ilmaa — ja sitten jotain tukehtunutta: kuului selvästi, miten leveällä kämmenellä painettiin uhrin suuta...

Nuori luutnantti tarttui päähänsä. Tuo ääni oli niin hirveä, ettei hän ollut koskaan sellaista kuullut... Vai oliko hän...? Äkkiä hänen mieleensä lennähti epämiellyttävä, puistattava muisto: hän on pieni poika, hän seisoo vavisten kotinsa verannalla, kuunnellen kun sikoja teurastetaan — ja niiden viiltävä kuolinkiljunta tunkeutuu suoraan hänen sydämeensä...

— Hyvä ystävä... — änkytti hän kuin mieletön. —

Tämä on... tämä on...

— Sotaa! — keskeytti hänet vanhempi toveri. — Se on kyllä valitettavaa, mutta minkä sille voi? Meidän joukkomme tehtävän onnistuminen riippuu tavallaan siitä... Ja onhan se tärkeämpi kuin yhden vakoojan henki...

— Mutta...

— Salli minun vielä jatkaa... Hän on vakooja ja on jo alunpitäen valmistunut kuolemaan. Onhan silloin samantekevää, m i t e n hän kuolee...

— Mutta mistä sinä tiedät, että hän on vakooja? — kysyi luutnantti värisevällä äänellä.

Toinen muuttui äkkiä punaiseksi kasvoiltaan, ja hänen kätensä vapisivat hermostuneesti, kun hän änkytti:

— Niin... sitä ei todella häneltä kysytty... Sitä ei nyt todellakaan niin tiedä... — Sitten lisäsi hän varmemmin:

— Muuten saat olla varma siitä, että viholliset tekevät aivan samoin meidän asemassamme. Sota on nyt kerta kaikkiaan — sotaa...

Hänen lohduttavan puheensa keskeytti taas kirkaisu — niin vihlova, epäinhimillinen ja tuskallinen

kuin olisi uhrin jäseniä revitty irti — tai olisi se tullut manalasta, missä paholaiset piinaavat kadotettuja . . .

Nuori upseeri sieppasi äkkiä sapelinsa ja alkoi juosta vimmatusti tupaa kohden. Mutta vanhempi toveri saavutti hänet, väänsi väkivalloin häneltä sapelin ja pisti sen tuppeen. Hänkin oli kalvennut ja huohotti käheästi:

— Ystäväni . . . rauhoitu . . .

Mutta nuori luutnantti toisteli tuhkanharmaana:

— Mitä, mitä? Olemmeko me ihmisiä? Mitä tämä on . . . ?

Vanhempi piteli lujasti hänen käsivarrestaan ja hänen äänensä värähti hermostuneesti:

— Olenhan jo monasti sanonut — että s o t a a!

Sisällä hiljeni kaikki äkkiä ja ystävykset lähtivät kävelemään taas poispäin.

Hetken kuluttua aukeni tuvan ovi ja ruoskijat tulivat ulos kantaen paareja. Harmaan peitteen alta roikkui hervottomana ihmisen käsi ja jälessä astelivat molemmat vartijasotamiehet lapiot kädessä . . . Koko saattue meni takapihalle omituisen pelokkaasti kiirehtien — aivankuin olisivat kulettaneet varastettua tavaraa . . . Takapihalta menivät he läheiseen viidak-

koon ja katosivat sinne. . .

Aliupseerikin tuli tuvan rappusille jäähdyttelemään ja pyyhki punaisella nenäliinalla hikeä otsaltaan. Luutnantti jätti nuoremman toverinsa, meni aliupseerin luokse ja kysyi hiljaa, jännittyneenä:

— No, mitenkäs kävi?

Aliupseeri teki kunniaa, katsoi luutnanttia ilmeettömillä silmillään ja vastasi reippaasti:

— Huonosti, herra luutnantti! Vaikka kärvensin häneltä molemmat korvat ja vähän muutakin — niin ei vain ilmoittanut. . .

Ja hän hymyili anteeksipyytävästi.

VALLANKUMOUKSELLINEN

VALLANKUMOUKSELLINEN

— Mitä?

Sashkan ruumis vavahti kuin ruoskan iskusta, hän kohoutui hiukan kovalta vuoteeltaan ja kuunteli jännittyneenä, hengitystään pidättäen.

— Ei mitään! Olen vain hermostunut . . . — kuiskasi hän hiljaa.

Mutta hän tuijotti vieläkin levottomasti ja terävästi eteensä. Luonnollisesti hän ei nähnyt mitään, sillä vankikoppi oli pimeä kuni peitetty hauta. Ja hänen sydämensä kiihkeä sykintä oli ainoa minkä hän kuuli . . . Koneellisesti kosketti hän otsaansa — se oli märkä kylmästä hiestä . . .

— Minä olen vaan hermostunut — ajatteli hän taas lohduttaakseen itseänsä.

— Jospa vain voisi nukkua, — ajatteli hän. Mutta hän ei voinut — sillä ajatukset, vankilan hirmuisimmat kiusahenget, joita on mahdoton paeta, ahdistivat ja kalvoivat häntä taukoamatta — kuin suuret nälkäiset rotat . . .

Ja taas hän hätkähti, alkaen tuijottaa pimeyteen.

Ja muistaessaan öisin näkemänsä hirmunäyt, alkoi hän vavista — jospa ne eivät tulisi. . .

Sashka muisti taas viime viikot ja hänen ruumiinsa alkoi vavista vielä enemmän — ne olivat niin kauheita. Yhtämittaista kuulustelua. Yhtämittaa pakotettiin häntä tunnustamaan — eikä hän tiennyt mitään! Montakertaa oli hän vaipua maahan menehtyneenä; ja välillä taas uhkauksia, kiusattiin janolla, pilkattiin; tehtiin lupauksia — ja taas annettiin olla syömättä. . . Ne tuntuivat iankaikkisuudelta, tai loppumattomalta kauhu-unelta. . .

Tuosta kidutuksesta oli Sashka aivan menehtynyt. Hän oli laihtunut miltei luurangoksi, piirteet muuttuneet tuntemattomiksi, vanhentuneet, käyneet teräviksi. Hän vavahti pienimmästäkin risauksesta ja ilman vähääkään aihetta; hän ei voinut nukkua, eikä aina tiennyt, uneksiko vai oliko valveilla. Ja nyt muutamina öinä oli hän nähnyt niin kauheita hirmukuvia, että hän luuli verensä hyytyvän. . . Hän alkoi taas vavista muistaessaan ne kamalat hetket, jotka hän viime yönä oli kokenut. . . Hän oli ensin kuullut omituisen kahisevan äänen, sillä lattialla mateli häntä kohden suuri käärme. . .

— Ei — ei auta ajatella noita, saattavat taas tulla . . . jotain muuta . . .

Ja onneksi hän unohtikin viimeöisen, sillä juuri silloin lensi hänen ajatuksensa kotiin! . . .

Hän oli montakertaa ollut tyytymätön kun kotona oli ahdasta, likasta ja lapset itkivät toisinaan yöt läpeensä — ja kun isä joi niin paljon . . . Toisinaan isä oli synkkä ja vihainen kapakasta tullessaan; kaksi kertaa oli hän ajanut heidät kaikki ulos ja lyönyt äitiä — silloin oli hän vihannut isää, yleensä tuntenut katkeruutta kotia kohtaan.

Kyllä hän nyt oli täällä katunut, hän oli oppinut ymmärtämään vähän enemmän. Nyt hän muisti senkin, miten katkerasti isä oli itkenyt senjälkeen kun oli äitiä lyönyt . . . ja hän ymmärsi, ettei isäkään tahallaan juonut . . .

Entäs äiti! Tuo hyvä, aina lempeä ja kärsivällinen äiti . . . Kuinka paljon oli äitiparka kärsinytkään . . .

Mutta toisinaan oli hauskaakin! Sashka muisti viime pääsiäisjuhlaa — he olivat silloin niin onnellisia . . . Isäkin oli silloin kotona ja vaikka hiukan humalassa, oli hän niin lempeällä ja iloisella tuulella, ettei juuri koskaan; ja kun isä tilapäisesti poistui, kutsui

äiti hänet kamariin, puhui kyyneleet silmissä jotain kaunista, jota Sashka ei enää tarkkaan muistanut. Sitten kietoi kätensä Sashkan kaulaan suuteli häntä — ja alkoi hiljaa itkeä...

Oi, hän kaipasi vielä äitiään, kalpasi sanomattomasti, sillä hän oli vasta kahdeksantoista vuotias... Hän olisi tahtonut pyytää äidiltä anteeksi, ettei ole häntä tarpeeksi rakastanut, ja, ja... Hän koetti taistella kyyneleitä vastaan, mutta lopulta ne kuitenkin täyttivät hänen silmänsä...

Huomaamattaan ojensi hän kätensä kuin syleilläkseen kaipaamaansa ja kuiskasi hiljaa ja hellästi:

— Äiti...

Sashka hätkähti kuullessaan oman tukehtuneen äänensä; siinä kuvastui sanomaton kaipaus, suru ja epätoivo, minkä hän tunsi. Ja vielä jotain kummallista, salaperäistä; se johti mieleen kalliin soittokoneen, jonka raaka käsi iskee pirstoiksi — ja siitä särähtäisi vielä kerran tuollainen särkynyt ääni... hän käänsi kasvonsa kovaan, likaiseen tyynyyn ja alkoi katkerasti itkeä.

Niin katkeraa ja toivotonta oli hänen itkunsa, kuin olisi jossain pimeässä, kauheassa syvyydessä valitta-

nut yksinäinen, iäksi unhotettu olento...

Sashka ei ollut moneen yöhön nukkunut kuin jonkun hetken ja nyt hänen ruumiinsa oli tavattoman väsynyt. Ja itkiessä tuntui hänestä ikäänkuin helpommalta ja nyt hän meni jonkimmoiseen unenhorrokseen.

Äkkiä hän havahtui hereille — hän t u n s i jonkun uhkaavan vaaran, ja kylmä hiki peitti silmänräpäyksessä koko hänen ruumiinsa...

Hän alkaa kuunnella henkeä pidättäen ja nyt hän on kuulevinaan, voimakasta, hillittyä hengitystä — ja sitten kuului raskaita, miltei äänettömiä askeleita, sitten välkähtää jokin... Mikä se on? Hänen kauhunsa kasvaa kymmenkertaiseksi tuosta epätietoisuudesta... Onko pyöveli jo tullut häntä hakemaan — ja se oli pyövelin lyhty...

Silloin kuului taas omituista ääntä, Sashka käsittää mikä se on: T i i k e r i.

Äsken se hiipi, nyt se istuu nurkassa ja odottaa, että hän nukkuu... Nyt se alkaa jo pitkästyä, koska se hännällään pieksee kärsimättömästi kylkiään...

Sashka luulee sydämensä pysähtyvän... tiikeri lähenee hiljaa, hiljaa... sitten pysähtyy se tarkasta-

maan ja huomaa Sashkan vielä valvovan.

Mutta se jää siihen — siitä ei ole kuin aivan lyhyt hyppy ja Sashkasta tuntuu siltä kuin täytyisi hänen heti kuolla: hänen ruumiinsa on jähmettynyt kauhusta kankeaksi...

Käytävältä kuului lähenevien askelten pauketta, pysähtyi, avain työnnettiin lukkoon. Sashkan rinnasta tunkeutui huokaus, voihkaus, aivankuin hänen päältään olisi vieritetty musertava kivilohkare. Avain kirskui lukossa, jättiläiskokoinen vartija astui sisään; Sashka hypähti vuoteelta, kaikki musteni silmissä, mutta hän oli miltei mieletön ilosta: kalpeana, horjuvana ja vapisevana riensi hän tulijoita vastaan, syleili kyynelsilmin jättiläiskokoista vartijaa ja sopersi värisevällä äänellä:

— Minä kiitän teitä... rakkaat ystäväni!... Olen aina kiitollisuuden velassa... muuten se olisi syönyt minut...

— Syönyt? Mikä? Kuka? — kuuluivat vartijoiden kylmät kysymykset.

— Tiikeri...

Vartijat katsahtivat toisiinsa hölmistyneinä, mutta sitten päävartija sanoi röyhkeästi:

— Poika on tullut vähän hassuksi näemmä! Mutta ei sentähden ruveta viivyttelemään. Pukekaa päällenne.

Nyt katsahti Sashka ympärilleen ja hän ei näyttänyt vieläkään täysin käsittävän. Mutta silloin läheni päävartija pari askelta lähemmäksi ja ärjäsi pahaenteisesti: — No etkö kuullut mitä äsken sanoin? Vai tiikereitä . . . kyllä minä otan tiikerit pois nahoista . . .

Päävartijan apulainen naurahti, mutta Sashka ei nähnyt sitä; taas musteni hänen silmissään, ja ruumiinsa alkoi vavista: noista likeistä sanoista ja silmäyksistä hän aavisti, että jotain kauheata on tulossa . . . Mutta samassa hän huomaa, että nyt ei auta vastarinta, ei rukous, ei pelko — ei mikään. Hän alkoi pukeutua niin tyynesti kuin suinkin voi . . .

Kun Sashka vielä vapisevin sormin napitti takkiaan, silmäsi päävartija häneen myrkyllisestä ja sanoi melkein ilakoiden:

— Nyt lähdetään!

Äänettömien vartijoiden keskellä kulki hän useiden käytävien kautta. Sitten tulivat he pitkään, maanalaiseen käytävään, missä pienimmätkin äänet kaikuivat räikeinä ja peloittavina. Pieni seurue laskeu-

tui kiviportaita myöten vielä syvemmälle kellarikerrokseen, josta lehahti vastaan ummehtunut, haudankylmä ilma — niinkuin olisi hengähtänyt itse kuolema...

Päävartija aukasi suuren rautaoven ja he astuivat synkkään huoneeseen, joka akkunattomine, mustine seinineen muistutti suurta hautaa... Seinäkoukuissa riippui pihtejä, ruoskia ja muita kidutuskapineita. Ja lattialla oli omituisia lavitsoita — joilla vielä näkyi mustaa, hyytynyttä verta... Öljylampun keltaisenhimmeässä valossa istui pöydän ääressä vankilanpäällikkö apulaisineen ja eräs santarmiupseeri; syrjempänä seisoi muutamia vartijoita.

Vankilanpäällikkö, jolla oli sinertävät pulloposket ja paksut, aistilliset huulet, silitteli ruskeata, harvaa partaansa, tuijottaen nuorta vankia julmasti pienillä kiiluvilla hiirensilmillään; ja sitten alkoi puhua katkonaisesti käheällä viinapassolla:

— Sinua on nyt kuulusteltu useita kertoja... ja sinä olet itsepäisesti kieltäytynyt vastaamasta... sanomasta, ketkä tovereistasi ovat vallankumouksellisia... Ketkä hankkivat pommeja, toivat ne tehtaalle piiloon, murhatakseen sopivassa tilaisuudessa san-

tarmipäällikön. Niin . . . nyt kysyn viimeisen kerran.

Ja napauttaen pöytää paksuilla sormillaan, lisäsi hän hitaasti ja uhkaavasti:

— Jos sinä vieläkin jatkat menettelyäsi, ellei vieläkään tunnusta, löytyy meillä kylläkin keinoja! Kyllä me nyt tuollaisen puhumaan panemme!

— Mutta kun minä en tiedä . . . — vaikeroi Sashka hätääntyneenä. Hänen katseensa liitää läsnäolijasta toiseen kuin apua rukoillen. Mutta kolkkoina ja kylminä kuin ojennettujen pistoolien suut, tuijottivat vihamieliset silmät joka taholta . . . Toivottomana painui hänen päänsä alas.

— Mitä! — karjasi päällikkö kiukkuisesti. — Vai niin!

No, odottakaa . . . odottakaa! Ivan Petrovitsh, tänne! — käykää toimeen!

Päävartija lähestyi sen suurikasvuisen vartijan seuraamana, jota Sashka oli äsken syleillyt . . . ja pysähtyi epäröiden Sashkan eteen.

— Mitä töllistelet! — ärjäsi päällikkö. — Riisu hänet!

Ikäänkuin häveten, että oli saanut muistutuksen, ryntäsi päävartija Sashkan kimppuun repäisten hä-

nen takkinsa auki, että napit irtaantuivat — ja Sashka oli horjahtamaisillaan, toinen vartija tuli avuksi ja vaatteita alettiin repiä hänen päältään.

Nyt vasta ymmärsi Sashka mitä hänelle aijotaan tehdä ja se iski hänen sieluunsa kauhistavalla voimalla. Hänet oli niin loppuun kidutettu, ettei tietänyt mitä tehdä. Liidun väriseksi kalvenneena vaipui hän polvilleen ja sopersi rukoillen:

— Teidän ylhäisyytenne... älkää... Äitini kuolisi surusta... Armahtakaa... Kristuksen tähden...

Ilkeältä ivalta kuului tässä huoneessa Kristuksen nimi, sillä rätisten reväistiin juuri Sashkan paita halki, niin että laiha, valkea olkapää paljastui.

— No herraseni! — ilkkui päällikkö ivallisesti ja voitonriemuisesti:

— Alammeko jo puhua toiseen nuottiin? Alatko tunnustaa?

— Minä en tiedä...

— Vai niin... Ehkä pian tiedät... Ehkä vielä tiedät...

Ja päällikkö rähähti julmaan ivanauruun.

Niin kylmä ja viiltävä oli tuo nauru, että se tunkeutui sydämeen kuin pitkä, terävä jääpuikko. Sash-

ka ymmärsi heti, ettei täällä löydy vähääkään armoa, eikä sääliä. Samassa hän muisti, että serkku oli rääkätty täällä kuoliaaksi ja jälkeenpäin saatiin tietää, että hän kuoli ääntä päästämättä. Äkkiä välähti hänen mieleensä Mucius, roomalainen, jota koulussa oli luettu: hän oli siitä asti aina mielessään ihaillut tätä. Oo... hän miltei näki nuoren roomalaisen, joka pelottomana ja sorjana seisoo vihollisen edessä. Häntä uhataan kidutuksella, ellei puhuisi. Itse laskee kätensä tulelle ja kasvojaan väräyttämättä antaa sen hiiltyä muodottomaksi... Ja kun hän muisti omat unelmansa urheudesta ja sankariudesta, joihin opettaja oli innostuttanut hänet, häpesi hän äskeistä käytöstään. Nostaen kalpeat kasvonsa, huudahti hän päättävästi ja lujasti:

— En!

Päällikkö katsahti häneen hämmästyneenä, ikäänkuin ei uskoisi korviansa. Sitten toisteli pahaenteisesti:

— Odotappas... odotappas..

Sashka oli riisuttu alasti, ja hän seisoi siinä värisevänä ja hirvittävän kalpeana — niinkuin jokin hirvittävä jättiläisvampyyri olisi imenyt hänen ruu-

miistaan viimeisenkin veripisaran... Hän huohotti lyhyesti, hätäisesti ja hennot kylkiluut kohoilivat niin korkealle kuin olisi joku voimakas käsi työntänyt niitä ulospäin. Hän oli muutenkin ollut solakka ja heikko ja nyt oli vankila niin hänet menehdyttänyt, että jok'ikinen luu oli näkyvissä. Hänen ruumiissaan oli kaikki niin hentoa ja avutonta, että hän muistutti lasta, joka juuri on noussut pitkälliseltä sairasvuoteelta... Vain hänen profilinsa: hieno, kaareva nenä ja lujasti yhteenpuristettu suu, puhui voimasta.

Hänen niskaansa tartuttiin ja hänet paiskattiin raa'asti vatsalleen matalalle lavitsalle, jonka kummassakin päässä oli ruuvilaite; kädet ja jalat sidottiin yhteen ja kiinnitettiin ruuvilaitteeseen — nuorukaisen ruumis venytettiin niin pitkäksi, että hän ähkyi tuskasta...

Kun ruoskijat ottivat käteensä nuo hirveät, lyijynuppiset kidutusaseet, ummisti Sashka silmänsä ikäänkuin ihminen, joka putoaa hirvittävästä korkeudesta, ja odottaa maahan tuloa, murskaantumista. — Ja sitten vinhahti...

Hänen ruumiinsa koetti kouristautua kokoon, silmät avautuivat ja hänen kurkustaan tunkeutui tus-

kanhuuto . . . mutta samassa hän jo kiristi hampaansa yhteen, sulki silmänsä — ja hänen kalpeiden huuliensa välistä kuului vaan syvä, raskas ähkynä . . . ja sitä säestі ruoskain vinkuna . . .

Sashkan valkeaan selkään ilmestyy ensin punaisia viiruja ja läiskiä, kuni tuntemattomia kukkia. Mutta sitten repeytyy hento nahka ja veri pirskahtaa esiin . . .

Sashkan laiha heikontunut ruumis värisee ja vavahtelee, rinta kohoilee epätasaisesti koristen. Hän tuntee hämärästi selkäänsä kaadettavan kylmää vettä ja häntä puistattaa kauheasti. Mutta taas aletaan . . . Selkää polttaa yhä ankarammin. Ooh, ne ovat teräksestä . . . kuumennetut tulipunaisiksi . . . ja ne iskevät kärki edellä, se tunkeutuu syvälle selkään . . .

Sashkasta tuntuu, että kidutus on kestänyt jo tuntikausia, ja hän rukoilee apua, kuolemaa — mutta ei mitään . . . Kaikki on niin kauheata — eikä se lopu milloinkaan . . .

Silloin hän tuntee että Petrovitsh tarttuu hänen kurkkuunsa, raahaa hänet meren rannalle ja alkaa painaa päätä veden alle . . . Hän koettaa huutaa, mutta samassa hänen selkäänsä kaadetaan kiehuvaa vet-

tä ja jostakin korkealta kuuluu matala ääni:

— Sata!

Senjälkeen huutaa päällikkö käheästi ja uhkaavasti:

— Tunnustatko nyt?

Aivankuin kloroformiunessa kuulee hän kaikki, mutta ei voi vastata. Taas valellaan hänen selkäänsä, ja hän käsittää, että äskeinenkin vesi oli kylmää. Ja senjälkeen kuulee hän päällikön voitonriemuisesti sanovan:

— Ahaa!... Te tunnustatte vihdoinkin?

Sashkan silmät avautuvat, niistä näyttää pursuavan tulinen raivo, hän tunsi saavansa uutta voimaa ja hänen käheä huutonsa kajahtaa raskaana kuin nyrkinisku;

— En!

Kahta raivokkaammin alkavat ruoskat vinkua, Sashkan selkä oli riekaleina ja jokaisesta iskusta roiskui veri — se valui punaisina viiruina pitkin kylkiä lavitsalle, se tahrasi kaikkialta hänen valkean ihonsa — ja yhä lyötiin... Eräällä onnistuneella iskulla repeytyi nahka lapaluun ympäriltä — ja kun hänen ruumiinsa taas suonenvedontapaisesti kouristui, pis-

ti tuo valkea luu esiin, ikäänkuin olisi pyrkinyt pois selästä. Kuului terävä paukahdus kun ruoskan lyijynupit sattuivat siihen...

Mutta itse ei hän enää tietänyt, että häntä ruoskittiin... hänen käsityskykynsä himmeni — hän luuli makaavansa taas vankikopissa. Nyt on tiikeri syöksynyt hänen päälleen, se on jo kauan leikkinyt hänen kanssaan kuni kissa hiirellä. Nyt se raatelee hänen selkäänsä terävillä kynsillään, se on niin painava, ettei hän voi huutaakaan, hän on tukehtumaisillaan. Hän huomaa ettei se olekaan kopissa, siellä on paljon ihmisiä, jotka ovat tulleet tätä katsomaan — äiti, Ljuba ja pikku Mitjakin ovat siinä, mutta he vain nauravat — he eivät tunne häntä... Tiikeri alkaa syödä häntä, sen terävät hampaat tunkeutuivat lihaan, se kaivaa kuononsa syvälle, yhä syvemmälle hänen selkäänsä ja imee sieltä verta... Eikä kukaan auta... Mitjakin osoittaa häntä pienellä valkealla sormellaan... ja taas rähähtää viiltävää naurua... Epätoivoisena ja kauhuissaan koettaa hän huutaa, että se on hän, rukoilla äidiltä apua, pelastusta — mutta hän ei saa enää kurkustaan pienintäkään ääntä... Hän tahtoisi kuolla... Hän rukoilee kuolemaa, mutta kuo-

lemakaan ei tule... Ja yhä tuntee hän tiikerin hirvittävät hampaat raadellussa selässään; tuntee sen kuuman hengityksen niskallaan — välillä se verenhimoisesti muristen maiskuttelee hirmuista kitaansa...

Petrovitsh ei ollut moniin vuosiin tuntenut mitään sääliä — ja tänään oli hän tuntenut jotain sentapaista: tuo poika oli vielä niin kovin hento... hän... hän on vielä heikko lapsi... Ja nyt se lakkasi liikkumasta! Olisiko hän siis turhaan ruoskinut tätä niin kauheasti...? Ei! Sen t ä y t y y puhua, täytyy!

Hänet valtasi petomainen raivo! Ja hänen hampaansa narskuivat kamalasti, kun hän tarttui lyijynuppiseen ruoskaansa... Ja pienen ajan kuluttua vuosi hiki virtana hänen punakoilta kasvoiltaan. Mutta Sashka ei vastannut, ei liikahtanut... Hän pudotti ruoskan...

Kuin mieletön tuijotti hän tuota selkää, joka oli aivan riekaleina — ja veriset kylkiluut nousivat ja laskivat kummallisesti väristen... Hän karjasi jotain... ei saanut vastausta... Ooh! tuo ruskea, vavahteleva olento uskalsi vastustaa h ä n t ä! Hänen silmänsä alkoivat kiilua yhä kamalammin, kasvot vääntyivät ja kaikki pyöri — hän näytti menettäneen järkensä...

Eläimellisesti mörähtäen kohotti hän jalkansa taaksepäin ja potkasi kaikinvoimin tuota veristä kylkeä . . . Kuului omituinen rauskahdus kun raudoitettu saappaankärki upposi syvälle katkaisten kylkiluut . . .

Sokeassa raivossaan aikoi hän potkaista toisen kerran, mutta silloin kuului päällikön ankara ääni:

— Lakatkaa Ivan Petrovitsh! Riittää! Toistaiseksi!

Päällikkö tuijotti uhria neuvottoman näköisenä, sitten hän rykäsi ja karjasi:

— Entä nyt? Ettekö jo tunnusta?

Mutta tämä ei vastannut. Hänen raadeltu ruumiinsa vaan kouristautui hiukan niinkuin hän olisi tahtonut oksentaa.

Päällikkö viittasi ja se sama vartija, jota Sashka oli syleillyt pelastajanaan, kaatoi nyt hänen selkäänsä ämpärillisen kylmää vettä.

Päällikkö tuijotti häntä jännittyneesti odottaen. Mutta Sashka ei enää ole vankilassa — hän on Indiassa, hän kuuli joitain sekavia ääniä, mutta ei voi vastata . . .

Hänen korkein päämääränsä oli aina ollut päästä Indiaan tiikereitä metsästämään. Nyt hän oli ollut siellä yhden päivän, mutta heti aamulla oli suuri tii-

keri saanut hänet kynsiinsä ja kiduttanut koko päivän... Aurinko polttaa hirveästi... se imi ensin vähitellen veren, mutta nyt se maistelee pala palalta — mutta ei tapa, ei tapa... Ooh — nyt hän kuulee huudon: hänen toverinsa tulevat! Mutta samassa murahtaa tiikeri, sieppaa Sashkan suuhunsa — ja kauheata vuhtia läpi tiheän viidakon... Pitkät terävät piikit repelevät hänen ruumiinsa ihan... ihan... Ooh — vihdoinkin — nyt hän ehkä jo kuolee: kaikki sekaantuu, viidakko pimenee... tai tuleeko yö...

Päällikön kasvoissa kuvastui miltei epätoivo ja sinertävät posket ovat muuttuneet harmahtaviksi. Hän kumartuu lähemmäksi Sashkaa ja hänen äänensä on kirkuva ja kähisevä:

— Vastatkaa! Ettekö te kuule! Vastatkaa!

Ainoaksi vastaukseksi purskahtaa hänen suustaan tumma verivirta.

— Mitä? — ähkyy päällikkö, tarttuen tolkuttomasti tukkaansa. — Mitä, mitä...?

Mutta Sashka on vaiti — ei voi mitään sanoa... Tiikeri on laskenut hänet maahan, tarttunut kurkkuun... hän tukehtuu... Mutta se on hyvä että vihdoinkin loppui kaikki... Nyt se puree yhteen hirmui-

set hampaansa . . . pimenee . . .

LAKKOLAINEN

LAKKOLAINEN

I.

Uittopäällikkö istui kirjoituspöydän ääressä, kievarin kamarissa, kun ovi aukeni ja pieni tukkilaisjoukkue työntyi sisään. Yksi heistä astui solakkana ja jäntevänä keskilaattialle, hänen voimakkaat kasvonsa olivat kalvenneet pidätetystä vihasta, ja hänen hillitty äänensä vapisi hiukan kun hän sanoi:

— Herra uittopäällikkö, me olemme ottaneet selvän siitä Huhtalan jutusta ja huomanneet, ettei hän ole kiinnittänyt puomia huolimattomasti — hän on siis syytön siihen, mistä hänet on eroitettu. Sentähden pyydämme, että hänet otetaan heti takaisin työhön.

— Se on totta mitä Untola sanoo; — lisäsi eräs hänen tovereistaan.

Tukkipomon pienet silmät alkoivat kiilua pahaenteisesti, mutta hän koetti tekeytyä pilkalliseksi:

— Vai niin! Te tiedätte siis sen asian paremmin kuin minä?

— Meitä oli kymmenkunta miestä sitä tarkastamassa. Niin että kyllä me sen tiedämme.

Pomo käännähti tuolissaan ja tiuskasi röyhkeästi:

— Minkä minä olen sanonut, sen olen sanonut. Hän on eroitettu työstä.

— Vaikka hän on syytön! — kysyi Untola kiihtyen.

— Hän ei tule takaisin! Kuuletteko sen! . . . — huusi tukkipomo yhä nousevalla vihalla ja lisäsi mutisten:

— Sellainen roisto!

Untolan silmissä välähti, mutta samassa juolahti hänen mieleensä näppärä keino, jolla hän paljastaisi päällikön. Hänen toverinsa aivan hämmästyivät kun hän sanoi sävyisästi:

— Mutta eihän Huhtala ole herra päällikölle mitään pahaa tehnyt . . . Hänhän on niin hiljainen, ja . . . kai h ä n kuitenkin on aina nöyrästi tehnyt, mitä päällikkö on käskenyt . . . ?

— Hänkö? — keskeytti pomo; hän unohti kaiken varovaisuuden ja jatkoi kostonhimoisesti sähisten; —

Hän juuri uskalsi eilen minua haukkua vasten silmiä. Minä en ota häntä takaisin!

Untola katsoi hetken pomon pöhöttyneitä, tylsiä kasvoja, ja loppukin kunnioitus ja arkuus katosi; hän tunsi vaan halveksivansa tuota juopporattia ja sanoi hitaasti, ankarasti:

— Te siis tunnustatte eroittaneenne Huhtalan sentähden, että hän on tulistuneena moittinut teitä jostakin. Se on hyvä tietää . . .

Pomo hämmästyi sanattomaksi, kun huomasi ilmaisseensa itsensä. Mutta sitten hänen lihava naamansa muuttui tulipunaiseksi voimattomasta vihasta, ja hän änkytti tolkuttomasti:

— Mitä . . . Miksi sinä puhut tukkimiesten puolesta . . . Oletko sinä . . . tuota, tukkimies . . . ? — ja sitten hän huusi äkkiä raivoisasti:

— Mikä sinä olet? Missä on sinun passisi? Tuo se minulle mahdollisemman nopeasti! Ymmärrätkö?

Ellei hän olisi ollut niin silmittömän raivoissaan, olisi hän ehkä huomannut, että Untolan kasvoilla häilähti epämääräinen levottomuus; tämä muisti taas minkätähden oli täällä: että hänet oli ilmiannettu osallisuudestaan katumellakkaan . . . Mutta samassa

sanoi eräs toveri miltei ylpeästi:

— Ei hänenlaisiaan joka oksalla kasvakkaan.

— Eikä se kuulu päällikölle! — lisäsi toinen.

— Vai ei kuulu minulle . . . ? — huudahti pomo voitonriemuisesti. — Sepä nähdään . . .

Untola ymmärsi, että nyt täytyy hillitä itsensä ja sanoi mahdollisimman kylmästi:

— Mutta t ä h ä n asiaan se ei ainakaan kuulu! Nyt on kysymys siitä, pääseekö Huhtala takaisin työhön — koska hänet on syyttömästi eroitettu.

Hän hymähti, jatkaen ivallisesti:

— Ja ellei t u k k i p ä ä l l i k ö l l ä ole muuta työtä kun tutkia tukkipoikain entisyyttä, niin kyllä minä voin kertoa elämäni vaikka siitä asti kun kapalosta pääsin, — jos se kerran huvittaa . . . Mutta yksi asia kerrallaan.

Tuo tavaton röyhkeys, ylimielisyys ja kylmäverisyys lamautti kokonaan päällikön. Hänen paksut huulensa alkoivat höpsyä aivankuin hevosen, joka näkee kauravakan — mutta hän ei voinut lausua sanaakaan. Hänen päässään kohisi — hän olisi tahtonut tappaa tuon kurjan . . . Mutta samassa tuli epämääräinen pelko: Kuka tuo oikein on . . . ? Hän ei näytä tukki-

mieheltä — ei rikolliseltakaan . . . Herra Jumala: Jospa se on lähetetty häntä vakoilemaan . . . ?

Mutta silloin hän huomasi miesten virnistelevän, ja hän unohti kaiken . . . Hän kohotti lihavat nyrkkinsä ilmaan karjuen kaikin voimin:

— Mitä te täällä? Ulos kaikki! Heti paikalla ulos!

— Vai ulos? — iski Untola purevasti, vaikka hän ihan vapisi vihasta. — Te luulette voivanne ajaa meidät ulos kuin kerjäläiset — kai sentähden, että meillä on yhtä suuret tulot kuin kerjäläisillä! Mutta eikö teitä edes yhtään hävetä riistäessänne tuon viimeisenkin leivänpalan Huhtalan lasten suusta?

Mutta nyt oli tukkipäällikön mitta täynnä. Hänen silmissään musteni ja hän veti keuhkonsa ilmaa täyteen aivankuin uimari, joka aikoo lyödä sukellusrekordin . . . ja sitten hän hypähti ylös ja ryntäsi Untolaa kohden mylvien kuin härkä jota jo kerran on isketty päähän:

— Ulos! Ulos! Ulos!

Miehet kalpenivat vihasta ja Untolan kädet puristautuivat nyrkkiin. Hän ei sanonut sanaakaan, mutta hänen silmänsä leiskahtivat niin hurjasti ja pahaenteisesti, että päällikköä puistatti; hän tunsi taas tuon

epävarmuuden, hän tunsi itsensä heikoksi tuon säkenöivän katseen edessä. Koneellisesti peräytyi hän askeleen taaksepäin ja hänen äänessään värähti sekaisin arkuus ja röyhkeys:

— Minä, minä... en peruuta sanojani... Ulos vaan...

— Hyvä on — sanoi Untola uhkaavasti; hän oli niin kiihtynyt, ettei heti tiennyt mitä olisi sanonut. — Mutta, mutta tietäkää se, että jollette hetipaikalla ota Huhtalaa takaisin niin muistakaa... Niin, me teemme lakon!

Hänen toverinsa olivat miltei henkeä pidättäen seuranneet uhkaavaa näytelmää, mutta nyt he murahtivat hyväksyvästi:

— Se on varma se!

— Emme sentään koiria ole...

— Vai niin, vai niin! — matki pomo, koettaen olla pilkallinen, vaikka hänen kiukkunsa kiihtyi jokaisesta sanasta. — Vai lakon...? Mutta ellei teillä ole muuta puhuttavaa, niin menkää ulos! Minä en enää viitsi kuunnella lörpötyksiänne!

— Ettekö siis aio ottaa Huhtalaa takaisin? — kysyi Untola ääntään hiljentäen.

— Ulos! — kiljasi pomo; viha nousi hänen päähänsä kuin humala.

— Vastatkaa sitten seurauksista!

Miehet lähtivät.

Uutinen levisi kulovalkean tavoin, ja työt pysähtyivät kuin käskystä. Ja myöhään samana iltana kokoontuivat kaikki tukkimiehet erääseen metsään.

Huhtikuun yö oli pimeä ja kolea. Sade oli kyllä tauonnut, mutta miehet olivat työskennelleet koko päivän ja nyt olivat vaatteet likomärkiä.

Mutta heillä oli kirveitä mukana ja pian leimusi metsän keskellä valtava nuotio. Sen punaisen kellertävässä valossa näytti tuo musta miesjoukko omituisen salaperäiseltä — niinkuin siinä olisi häärinyt parvi aaveita. Kaikki olivat kiihtyneitä, mutta yksityisiä sanoja ei kuulunut — vain tasainen, taukoamaton sorina ja tulen räiske. Ja korkealla, tummien puitten latvoissa humisi tuuli niin omituisesti kuin olisi joku suunnattoman suuri olento raskaasti hengittänyt. . .

Untola nousi kivelle ja alkoi puhua. Ensin hän arasteli hieman — hän ei ollut koskaan puhunut näin suurelle joukolle. Mutta hän tunsi asian, ja kun hän kiihtyi, tulivat sanat aivan itsestään. Hän kuvaili ly-

hyesti miten kurja ja epävarma heidän asemansa oli. Ja kun kaikki riippuu tukkimiehistä, niin saadaanko sitten heidän kanssaan menetellä tuollatavalla...

Hänet keskeytettiin hurjin huudoin...

— Sinä puhut totta!

— Me emme kärsi tuota!

— Tuollainen täytyy loppua!

Hän ilmoitti, että monet toverit olivat ajatelleet lakkoa — ei mentäisi työhön, ennenkuin Huhtala on otettu takaisin ja korotettu palkkoja. Hän innostui yhä enemmän ja kuvaili mitenkä yhtiön on pakko myöntyä, jos vain ollaan yksimielisiä; sille tulee tavattomat vahingot, jos uitto keskeytyy.

Taas kuului innostuneita huutoja. Untola kehoitti valitsemaan puheenjohtajan ja keskustelemaan asiasta. Ja lopputulos oli, että yksimielisesti päätettiin tehdä lakko Untolan esittämillä vaatimuksilla.

Eikä seuraavana aamuna yksikään mies ollut joella.

II.

Viikko oli kulunut.

Lakko ei tuntunut menevän hyvin. Yhtiö ei ryhtynyt mihinkään keskusteluihin; tosin lakkopaikalle saapui eräs yhtiön herroista, mutta tämä kirjoitti vaan julistuksen, jossa käskettiin tukkimiesten viipymättä palata työhön — muussa tapauksessa eroitetaan jok'ainoa.

Tämä aiheutti jonkunverran hämminkiä. Ja se lisääntyi, kun ei saatu mistään ruokavaroja. Mestari oli näet levittänyt sellaisen huhun, että lakkolaiset ryöstävät talot putipuhtaiksi — kun hätä tulee. Sentähden eivät talolliset myyneet ruokavaroja, valittivat vaan, ettei ole.

Tämän lisäksi oli siellä eräs Laitinen, joka koetti kylvää epäluuloa seuraavasta naurettavasta syystä:

Häntä oli ennen pidetty sakin vahvimpana miehenä ja kun hän oli vaatinut Untolaa painimaan oli tämä heittänyt hänet aivan helposti montakertaa peräkkäin. (Untola oli kaupungissa monta vuotta harjoitellut painia ja monta kertaa kilpaillut.)

Tuollaisesta syystä oli Laitinen alkanut vihata Untolaa kuin verivihollista — ja lakon aikana oli tämä viha vain kiihtynyt: hän ei voinut kärsiä, että kaikki pitivät Untolasta, kuuntelivat hänen puheitaan. Eikä hän ymmärtänyt eroittaa asiaa vihansa esineestä, vaan alkoi salassa kuiskailla, että lakko on ollut suuri tyhmyys — Untolan konsteja! Mokoman Huhtalan tähden tässä lakkoja tekemään! Onko se parempi, että sata miestä joutuu yhden tähden pois työstä . . . ? Ja kyllä Untolalla jotain salattavaa on koska tänne metsiin on paennut j. n. e.

Kun ei pidetty kokouksia, pääsi tuo huhu leviämään, syöpyen salaisena myrkkynä monen tietämättömän mieleen. Vihdoin eräs hänen hyvä toverinsa kuuli tämän ja he päättivät kutsua kokouksen.

Untola valittiin puheenjohtajaksi, ja hän esitti keskusteltavaksi, miten ruvetaan hankkimaan ruokavaroja . . .

Silloin kuului äkkiä Laitisen kiukkuinen huuto:

— Siten, että mennään työhön! Kyllä sinun konstailusi jo riittää!

Ja häntä säesti heti usea ääni:

— Oikein sanottu!

— Se on ainoa keino!

— Ei tässä ruveta lapsia nälkään tappamaan konstailijain tähden...

— Niin, konstailijat... komeljanttarit...

Nuo sanat koskivat Untolaan kipeämmin kuin puukoniskut. Hänen kasvonsa muuttuivat kuoleman kalpeiksi, silmissä musteni — ja hän pelkäsi kaatuvansa... Ehkä se johtui myös osaksi siitä, ettei hän ollut sinä päivänä saanut syödä...

Hänen äänensä vapisi, kun hän lausui hitaasti:

— Koska täällä on esitetty kysymys lakon lopettamisesta, niin ehkä siitä on keskusteltava ensin... Olkaa hyvät ja käyttäkää siitä puheenvuoroja...

— Ei tässä muuta tarvita kuin töihin vaan huomenaamuna... — kuuli hän Laitisen mutisevan toisten takana.

Silloin Untolan tuska kuohahti silmänräpäyksessä hurjaksi vihaksi. Hän ymmärsi, että Laitinen on persoonallisen vihansa tähden yrittänyt kaataa heidän yhteisen asiansa — ja hän p ä ä t t i paljastaa Laitisen vaikka miten... Hän pakotti ankaralla tahdonponnistuksella itsensä tyyneksi ja sanoi lujalla, kylmällä äänellä:

— Laitisella on puheenvuoro!

— En ole pyytänyt sinun puheenvuorojasi! — ärjäsi Laitinen vastaan.

— Minä vain luulin että mies uskaltaisi sanoa julkisestikin sanottavansa — iski Untola pilkallisesti. — Mutta sinä ehkä tahdot riistää leivän juoruämmiltäkin? Mutiset vain ja tunkeudut Välimäen selän taakse piiloon, kuin piipittävä kananpoika mammansa takapuolen alle...

Rähähti äänekäs naurunpuuska ja Laitinen kalpeni kiukusta. Ja ellei hän olisi tietänyt, miten taitava ja säälimätön hänen solvaajansa oli, olisi hän syöksynyt tämän kimppuun. Heti kun nauru oli vähän tauonnut, huusi hän keuhkojensa koko voimalla:

— Älä sinä saatana ilku! Kai nyt olet iloinen, kun sait aikaan tämän lakon — että saat miehet kokonaan pois työstä! Tämä on kaikki sinun hommaasi — sinä yksin olet villinnyt! Sinä, sinä... agitaattori!

Hän oli niin raivoissaan, että häneltä loppuivat sanat. Ja Untola lausui niin myrkyllisesti kuin osasi:

— Oikein Laitinen! Tuo ei enää ole salasupinaa. Vai puhuitko noin reilusti sentähden, että pomo kuulisi, miten innokkaasti sinä ajat hänen asiaansa! Muu-

ten luulen, että kirkonkylän siatkin kuulivat joka sanan!

Taas rähähti katkera nauru, ja Laitinen pui voimattoman vihan vallassa nyrkkiään huutaen jotakin. Kun nauru lakkasi, kysyi Untola;

— Pyysitkö sinä nyt puheenvuoroa?

— Mene helvettiin! — ulvoi Laitinen kähisevällä äänellä.

— Tekeekö mielesi oppaaksi? — kysyi Untola kylmän ivallisesti. — Kai senkin tekisit halvemmalla kuin vakinaiset pirut — vai miten?

Laitisen ruokoton solvaus hukkui taas nauruun...

Untola jatkoi hitaasti ja ankarasti:

— Muuten luulen ettei tukkimiehiä voisi kukaan sikamaisemmin solvata kuin Laitinen äsken. Hän sanoi, että muka minä olen villinnyt teidät lakkoon, vaikka hän tietää, että lakko päätettiin tehdä yhdessä. Hän siis ihan tahallaan väittää, että tukkimiehet ovat typeriä lampaita, jotka juoksevat vaikka päänsä seinään, jos joku käskee! Jos sinulla olisi edes vasikan äly, niin häpeisit itsesi kuoliaaksi.

Kuului naurua ja melua, ja joitakin uhkaavia huutoja:

— Älä toistakertaa laskettele tuollaista!

— Mene ja potki itsesi kuoliaaksi!

— Potkase ensimäiseksi kielesi poikki!

— Mitä lakkoon tulee, niin me voittaisimme, jos vaan jatkettaisi. Olettehan nähneet miten suunnattomat tukkiruuhkat makaavat koskenniskalla — ja te tiedätte mitä se merkitsee.

— Oikein puhut! Hyvä!

— Se tässä on ikävää kun joukkoomme on tullut tuollaisia jänishousuja, jotka vaikka suutelisivat pomon varpaanvälejä — jos tämä katsoo hiukan vihaisemmin! — Hän kääntyi Laitiseen ja lisäsi raskaasti, aivankuin olisi tahtonut tappaa vehkeilijän sanoillaan:

— Vai teetkö sinä hajoitustyötäsi m a k s u s t a? Sano nyt suoraan, saatko sinä maksun, vai minkätähden olet koettanut meidän häviötämme?

Laitinen oli sen näköinen kuin olisi hänet lyöty puolipyörryksiin ja hän lähti äänettömästi hiipimään poispäin. Kuului kiukkuisia, ivallisia huutoja:

— Menetkö kantelemaan pomolle . . . ?

— Äläpäs mene vielä!

— Kyllä sinä ehdit myöhempäänkin saada ne kii-

tokset ja päänsilitykset!

— Ja voileivät!

Laitinen lähti naurun kaikuessa.

— Niin toverit, jatketaanko lakkoa? — kysyi Untola. Ja heti kajahti ukkosena:

— Jatketaan, jatketaan!

Ja kahden päivän kuluttua loppui lakko tukkilaisten voitolla!

Mutta Laitinen katosi paikkakunnalta — ikäänkuin pahantekijä.

III.

Oltiin jo toukokuun puolivälissä ja kiireet olivat ohi, kun Untolalle ilmoitettiin eräänä lauantai-iltana palkkoja maksaessa, että hänet on eroitettu työstä.

— Mistä syystä? — kysyi Untola tyynesti. Hän oli jo kauan aavistanut, että näin tulee käymään.

— En tiedä — johtajan käsky, — sanoi pomo lakoonisesti. Mutta hänen äänensä värähti salatusta ilosta.

Tämä uutinen sai tukkimiehet kuohuksiin. Ja he päättivät pitää kokouksen vielä samana iltana.

Kun kaikki olivat koolla, alkoi eräs tukkimies puhua kiihtyneellä äänellä:

— Untola on meidän paras toverimme. Ilman häntä emme olisi saaneet palkankorotustakaan. Sen herrat tietävät ja tahtovat nyt ajaa hänet pois. Mutta annammeko me sen tapahtua?

— Ei, ei! Ei koskaan! — huusivat kaikki kiihtyneinä.

Untola ei ensin ymmärtänyt, mitä olisi tehtävä. Hän oli alkanut pitää uusista tovereistaan: he olivat niin rehtejä, suoria, toverillisia . . . Täällä hän ensikerran oli tehnyt työtä sen asian hyväksi, joka nyt oli täyttänyt hänen elämänsä — t ä ä l l ä hän vasta oli oppinut sitä ymmärtämään. Ja nytkö jättää kaikki . . . ? Hän kuuli toveriensa puhuvan yhä kiihkeämmin:

— Untola se oli, joka lakon aikana antoi sen kahdeksankymmenen markan avustuksenkin — antoi säästörahansa viimeiseen penniin, ja panttasi vielä kellonsa, jotta saatiin ruokaa kaupungista . . .

— Mitä sinä nyt lörpöttelet? — keskeytti Untola.

— Niin, hän kielsi kivenkovaan tätä ilmoittamasta, mutta en v o i olla sitä sanomatta — nyt kun hänet tahdotaan ajaa pois.

Tuollainen toveruus vaikutti miehiin kuin sähköisku — he huusivat kuin yhdestä suusta tekevänsä lakon ellei muu auta.

Mutta Untola selitti päättävästi, ettei nyt voida mitään. Yhtiölle ei tulisi kovinkaan suurta tappiota, vaikka työt keskeytyisivät heti.

— Ei! — huudahti joku taas kiihkeästi. — Sinä ensimmäisenä vaadit Huhtalaa takaisin — ja mekö pettäisimme nyt sinut! — Ei, ei! Sitä eivät tukkimiehet tee!

— Toverit! Asia ei ole sama. Huhtala oli perheellinen mies — minulla ei ole ketään. Silloin oli suuri voiton mahdollisuus — nyt olisi tappiomme miltei varma. Mutta pitäkää osasto koossa, koettakaa saada kaikki miehet järjestymään, niin silloin tukkimiehilläkin kerran vielä on voimaa. Niin pojat, kyllä minä nyt lähden . . . mutta en minä koskaan unhota tätä kevättä, teitä . . . te olette tuota . . . olleet . . . tovereita . . .

Kummallinen liikutus valtasi hänet vastustamattomasti; hänen äänensä muuttui jokaisesta sanasta yhä matalammaksi, karkeammaksi. Hän rykäsikin pari kertaa, mutta kun se ei auttanut, huiskutti hän omituisesti kättään ja vaikeni.

Kuin unessa kuuli hän sekavan, kiihkeän puheensorinan yli muutamia ääniä:

— Emme mekään sinua unhota...

— Ei pojat — tämä on väärin!

— Emme unhota sinua — veli...

Ja muutamien toverien silmissä näkyi kyyneleitä...

Se oli jotain tavatonta — ennen näkemätöntä... aivankuin kaikki olisi onnellista unta... ja äkkiä Untola tunsi miten känsäinen koura puristi hänen kättään — ja näki edessään Huhtalan uurteiset, liikutetut kasvot.

Untolan valtasi kummallinen tunne. Niinkuin isävainaja olisi seissyt hänen edessään — tai vanhempi, paljon kärsinyt veli, jota hän ei ole ennen nähnyt. Hän tunsi rakastavansa tuota työn uuvuttamaa työmiestä. Eikä yksin häntä — k a i k k i tuntuivat hänen veljiltään.

— Sinä olet... oikea mies...— änkytti Huhtala käheällä äänellä.

Untolan silmät sumenivat, hän olisi tahtonut itkeä; hän ei vielä koskaan ollut tuntenut sellaista onnea — sellaista suurta, lämmintä tunnetta...

Juuri silloin hän muisti, että heti täytyy jättää heidät — pieni ammattiosasto — kaikki mikä hänelle nyt oli kalliinta... Hän tunsi kirvelevää tuskaa ja alakuloisuutta; hän olisi sittenkin tahtonut jäädä... Voittaisivatkohan he... jos...

Ei! Hänen tähtensä ei aseteta vaaranalaiseksi osastoa!

— Toverit! — sanoi hän lujasti. — Minä lähden heti — nyt heti.

Nyt se oli sanottu, nyt ei hän voi enää peräytyä!

Kukaan ei puhunut mitään — kaikki näyttivät niin synkiltä. Ja hän tunsi taas tuon salaperäisen onnen lämmittävän sydäntään — he pitivät sittenkin hänestä.

Niin — ehkä on parempikin lähteä heti, jälkeenpäin se tuntuisi vielä katkerammalta — nyt hän tulee a i n a muistamaan tämän illan elämänsä onnellisempana... Heti pois!

Hänen kortteerinsa oli aivan lähellä. Työvaatteensa antoi hän Huhtalalle, pisti vähät alusvaatteena nyyttiin, ja lähti astelemaan etelää kohden.

Oli jo aamupuoli, mutta kaikkialla vallitsi vielä hämärä ja kuolemanhiljaisuus. Ilma tuntui kylmäl-

tä, kostealta ja joella leijaili valkea, tiheä sumu — niinkuin suunnattoman pitkä käärinliina... Kaukana itäisellä taivaanrannalla vain näkyi kellertävä valoviiru. Kaikki tuntui niin kovin surulliselta ja toivottomalta...

Hän käveli reippaasti pysyäkseen lämpimänä, mutta tuo alakuloisuus kalvoi yhä hänen mieltään. Mihinkä hän nyt oikein menee... miksi aina täytyy jättää se mikä on kallista...? Ja mitenkähän toverit tulevat toimeen siellä — he ovat vielä tottumattomia. Ja hän kuvitteli itsekseen, miten olisi agiteerannut toverinsa järjestöön... he olisivat pitäneet jossakin iltaman... hän olisi puhunut, toiset lausuneet runoja... ehkä olisi harjoitettu pieni näytelmäkin, ja...

Hän oli kulkenut pitkän aikaa aivan ajatuksissaan — ja kun hän katsahti sivulleen, niin hän ihan hämmästyi!

Tuo valojuova taivaanrannalla oli kasvanut, punertunut; hän hiljensi käyntiään ja seurasi hurmaantunein katsein, miten se yhä leveni, kiiti kaikkialle kirkkaana, utuisena, monivivahteisena hohteena. Itäpuolella leijaili muutamia pilvenhattaroita — nekin alkoivat helottaa aivankuin jättiläismäiset, lois-

tavat kukat... Ja hetken kuluttua koko taivaankansi hehkui purppuranpunaisena, satumaisena — ja sitten kohosi äkkiä häikäisevänä tulena auringon reuna...

— Koko maailma leimahti silmänräpäyksessä kullanhohtoisaksi; se näytti heräävän unestaan, kuin terve, voimakas ihminen — virkistyneenä, iloisena, hymyilevänä... Kylmä huuru hiipi hiljalleen pakoon kuni voimaton, pelästynyt pahantekijä — ja väkevänä tuntui ilmassa havujen, lehtien ja tuoreen ruohon tuoksu... Ja kas — tuolla edessä tienvierellä odotti tuoksuva tuomi valkeana ja puhtaana kuin nuori, valkopukuinen tyttö...

Äkkiä hän seisahtui..

Jossain aivan lähellä alkoi laulurastas ihanan laulunsa. Miltei samassa kuului kauempana käen kukunta, siihen yhtyi heti leivonen, sitten leppäkerttu — tuntui siltä kuin olisivat kaikki odottaneet vain merkkiä! Sillä hetken kuluttua tuntui lukemattomien lintujen helkkyvä kuoro täyttävän koko avaruuden.

Untola seisoi yhä, hän veti syvään henkeään — ja aivankuin heräsi. Kaikki alakuloisuus hävisi kuin kaste auringossa. Hän ei ollut koskaan ennen huo-

mannut, miten suuremmoinen ja voimakas oli luonto...

Äkkiä hän muisti, että eräs puhuja oli verrannut työväenliikettä luontoon — ja nyt hän sen ymmärsi! Hän ei olisi voinut sitä selittää, hän vain t u n s i vaistomaisesti, että tämä liike leviää kaikkialle, se kasvaa, nousee vastustamattomana — niinkuin mahtava, heräävä luonto.

Untola katsahti vielä kerran taakseen — ja lähti sitten reippaasti etelää kohden.

METSÄSTÄJÄN KERTOMUS

METSÄSTÄJÄN KERTOMUS

Mikä on sinun tuskallisin muistosi?

— Minunko? — Nuori mies kohotti päätään ja tulen punertavassa kajastuksessa näyttivät hänen jäntevät, tuulen ja pakkasen ruskettamat kasvonsa omituisen miettiviltä. — Se on hiukan pitkä juttu.

— Eihän se mitään tee. Onhan vielä iltaa.

He istuivat kolmisin lämmittävän nuotion ympärillä. Ja niinkuin suunnaton musta seinä ympäröi heidät Lapinmaan synkeä yö.

Ja oli hiljaista. Ei pienintäkään ihmisääntä, ei risahdusta, ei tuulenhenkäystä — kerran vain paukahti jossakin äkeästi pakkanen.

Mies, jota oli pyydetty kertomaan, korjasi havusuojusta selkänsä takana, sytytti piippunsa, nojautui puoleksi pitkälleen ja alkoi kertoa.

“Kyllähän niitä on tuskallisia muistoja paljonkin, mutta tuskallisimmat hetket elämässäni olen kokenut kahdentoista vuotiaana.

Äitini oli juuri äskettäin kuollut keuhkotautiin — isä oli jo ennen kuollut — ja minulla ei ollut mui-

ta omaisia kuin kahdeksan vuotias sisko. Kun äitini oli vasta äskettäin muuttanut paikkakunnalle, emme saaneet mistään apua eikä turvaa, meidän täytyi siis lähteä kerjäämään. Ja ensimäisenä päivänä sattui se tapaus, josta nyt aion kertoa.

Silloin oli aikainen kevät, ja kaikki tiet olivat paksussa kurassa ja me olimme niin kovin väsyneitä ja masentuneita. Jokapaikassa olimme saaneet vain nurjia silmäyksiä ja saaliiksi vain muutamia leipäpalasia. Sitäpaitsi oli eräässä talossa suuri, vihainen koira repinyt rikki housunlahkeeni.

No niin. Oli jo iltapäivä, kun me päätimme pyrkiä yöksi erääseen sivukylään ja lähdimme kulkemaan sinne yli pehmeiden sänkipeltojen.

Erään oraspellon keskeltä johti huono polku pientaretta myöten Kylmälä nimiseen taloon. Mutta kun sen isäntä oli tunnettu ilkeäksi mieheksi ja kun matka sieltäkautta olisi tullut koko joukon pitemmäksi, ehdotin, että mentäisiin heti neljän peltosaran ylitse vasemmalle, niin päästäisiin pikemmin perille.

— Ei mennä yli oraspellon! — varoitti huolestuneena pikku siskoni. — Jos Kylmälän isäntä näkee, niin mitä se tekisikään . . .

Niin, vaikka hän oli niin pieni, oli hän hyvin järkevä tyttö. Mutta en minä sitä huomioon ottanut.

— Älä nyt ole noin pelkuri — sanoin minä, tarttuen lujemmin hänen käteensä ja lähdin kulkemaan yli orasmaan.

Emme olleet kulkeneet vielä kuin kahden saran yli, kun minä aivankuin vaistomaisesti katsahdin taakseni. Ja ajatelkaa kauhistustani, kun suuri, harmaapukuinen mies keppi kädessä juoksi talosta päin meitä kohti.

Siskoni valahti kalpeaksi kuin liina. Hän oli muutenkin niin pieni, laiha ja kalpea. Minä muistan hänet vieläkin niin hyvin: hänellä oli risainen, ruskea palttoo ja musta huivi . . . ja hän seisoi kun halpaantunut.

Tartuin hänen käteensä ja aloin juosta, mutta hän oli niin kauhun vallassa ja muutenkin heikko, että minun täytyi häntä miltei raahata — ja hän kaatui.

Nostin hänet ylös ja taas me juoksimme, mutta seuraavassa ojassa hän kaatui uudelleen, — ja suurena, harmaana kuin aave, läheni yhä tuo hirveä mies pitkin, raskain loikkauksin — äänettömänä.

Me juoksimme . . . Mutta kun takaa-ajaja yhä läheni, niin en enää tiennyt mitä tein: minä hellitin sisa-

reni kädestä ja lähdin juoksemaan y k s i n . . .

Silloin sisareni kirkasi — ja niin sanoin kuvaamatoin hätä ja kauhu kuvastui tuossa lyhyessä, tukehtuneessa kirkaisussa, että minä pysähdyin kuin naulattuna — se muistutti jäniksen kuolinparkaisua, silloin kun koiraparvi hyökkää sen kimppuun. Ajatelkaa vain, että minä olin hänen a i n o a turvansa maailmassa — ja minä jätin hänet sellaisella hetkellä. Mutta minun herkässä, pelokkaassa mielikuvituksessani tuo takaa-ajaja oli jonkinmoinen kammottava hirviö, jonka käsiin joutuminen oli kuolemaa kamalampi, hän kykeni herättämään sellaisen kauhun, ettei mikään voi herättää sitä täysikasvuisessa. Niin, minä vakuutan, ettei kuolemantuomio nykyään voisi tehdä minuun niin järisyttävää vaikutusta.

Sisareni seisoi liikkumattomana, kädet ojennettuina minua kohtaan ja mieletön kauhu kuvastui hänen kalpeilla kasvoillaan. Ja mies yhä läheni.

Juoksin sisareni luokse ja tartuin hänen käteensä — mutta hän ei kyennyt enää liikkumaan: hän seisoi vapisten paikallaan ja huohotti raskaasti ja kuuluvasti. Taas hellitin hänestä, juoksin pienen matkaa — mutta palasin uudelleen ja aloin raahata häntä mu-

kanani.

Mutta mies oli jo aivan lähellä . . .

Te ette voi aavistaa, enkä minä kykene kertomaan, mitä silloin tunsin — sillä minä jätin hänet . . .

Pienen matkan päässä pysähdyin, sillä siskoni alkoi hirveästi huutaa. Ja niinkuin painajais-unessa näin, miten tuo suurikokoinen mies tarttui sisareni hentoon ranteeseen, miltei lennätti hänet koholleen ja löi häntä kepillä . . .

Entistään hirveämpi hätä ja tuska valtasi minut. Muistan vain hämärästi, että minäkin aloin huutaa ja rukoilla:

— Setä kulta, setä kulta! Älkää lyökö, älkää lyökö!

Nyt vasta näytti hän saaneen puheenlahjansa, hänen raaka äänensä kajahti kuin kiukkuisen sonnin mylvähdys:

— Vai te p—n kerjäläiskakarat sotkette minun orasmaani! Odotappas . . .

Ja niinkuin kissa, joka kidutushimoisena päästää välillä kynsistään haavoittuneen hiiren, hellitti hän sisareni ranteesta ja läksi pitkin loikkauksin minun jälkeeni.

Minä juoksin kuin henkeni edestä ja onneksi olin

silloin jo niin nopea, ettei hän saanut minua kiinni.

Kun hän sen huomasi, pysähtyi hän ja meni siskoni luoksi, joka aivan jähmettyneenä oli seissyt paikallaan ja alkoi raahata häntä taloa kohti.

Yhtämittaa rukoillen, itkien ja anteeksi pyytäen lähenin taas vähitellen. Hän pysähtyikin — ja minä näin selvästi, miten hänen pienet silmänsä säihkyivät julmuudesta ja raivosta. Niinkuin ei olisi lainkaan kuullut rukouksiani karjasi hän raa'asti:

— Tule tänne!

— Setä kulta, antakaa anteeksi tämä kerta, — rukoilin minä itkien. . .

— Vai et tottele!

Minä olin mennyt liian lähelle. Sillä äkkiä, ennenkuin ymmärsin mistä oli kysymys, syöksyi hän minua kohti kuin raivostunut peto. Ja varmaankin olisi hän silläkertaa minut saavuttanut, ellei siinä lähellä olisi ollut harva aita — sen raosta pujahdin toiselle puolelle. Hän oli suuri ja kömpelö, eikä päässyt yhtä pian ja minä sain etumatkaa niin paljon, että hän katsoi parhaaksi jättää ajon kesken. Ja sitten alkoi taas sama leikki: hän alkoi raahata siskoani taloa kohden.

Oi, minä näen vieläkin silmissäni, miten hän epä-

toivoisesti ponnisteli vastaan pienillä jaloillaan ja korvissani kuulen hänen vihlovan, kauhusta vapisevan huutonsa:

— Antti . . . auta minua . . . ! Auta minua! Auta minua!

Kauheata oli nähdä miten tuo hirviö raahasi pientä siskoani, — enkä voinut mitään. Minä siis vaan seurasin itkien ja rukoillen. Mutta kylmäverisesti käveli hän taakseen katsomatta, raahaten vastaan haraavaa pienokaista perässään kuin jotain kuollutta esinettä. Ja niinkuin vinkuvat ruoskaniskut sattuivat sydämeeni nuo sydäntäsärkevät, yhä kiihkeämmäksi muuttuvat huudot:

— Auta . . . auta . . . auta . . . !

Hän tahtoi kai käyttää sisartani syöttinä, saadakseen minutkin kiinni, koska hän kerran käänsi päätään ja huusi julmasti ja vahingoniloisesti:

— Kyllä minä vielä sinutkin pehmitän — usko sei!

Vasta kun oltiin lähellä taloa, tuli emäntä pihalle ja huusi äkäisesti:

— Mitä niitä kakaroita siellä poruutat?!

Silloin näytti kuin mies olisi hävennyt hommiansa, koska hän hellitti siskoni kädestä ja loi vielä sil-

mäyksen minuun aivankuin arvostellen, kannattaisiko vielä yrittää. Kuitenkin lähti hän hitaasti löntystämään taloansa kohden.

Silloin siskoni huomasi olevansa vapaa ja lähti taapertamaan minua kohden. Se ei ollut juoksua eikä kävelyä, ja kerran hän kaatuikin. Itkien puristin häntä rintaani vastaan niinkuin olisin siten pyytänyt anteeksi jotakin kauheata rikosta.

Ja sitten me lähdimme astelemaan sitä kaukaista sivukylää kohden. Oli alkanut sataa tihuttaa, meidän askeleemme olivat raskaat, ja laahustavat — sillä risaisiin kenkiimme oli tarttunut paksulta savea ja ne painoivat kuin lyijypainot. Ja koko tien me itkimme.

Tuo tapaus vaikutti minuun kauhealla tavalla. Minusta tuntui, etten vielä koskaan ollut tehnyt mitään niin häpeällistä ja rikollista. Ymmärsin kyllä, etten olisi voinut häntä auttaa — mutta miksi jätin hänet...? Ne sanat kaikuivat yhtämittaa korvissani kuin murhaajan korvissa kaikuvat hänen uhrinsa viime sanat.

Itkien rukoilin, ettei hän olisi minulle vihainen, mutta hän ei edes ymmärtänyt, mistä hänen pitäisi olla vihainen. Mutta mikään ei minua lohduttanut. Oli

aivankuin raskas kivi olisi ollut sydämmessäni, ahdistanut ja tahtonut painaa minut maahan.

Tuo tapaus oli kuitenkin koskenut häneen niin kovasti, että hän yöllä tuli kuumeeseen. Ja kun minä pimeässä tartuin hänen kuumiin, vapiseviin pikku kätösiinsä ja itkien pyysin häneltä anteeksi, niin ei hän enää kuullut minua. Hän puhui omituisen iloisella äänellä äidistä, taivaasta ja muista sekavista asioista, vieläpä naurahtikin kerran.

Eikä hän enää oikein tuntoihinsa tullutkaan, sillä hän kuoli neljän päivän kuluttua.

Kyllä oli sekin yö, kun hän kuoli, sellainen, ettei se unohdu . . .

Hän istui penkillä ja minä istuin vieressä pidellen hänen kättään; ympärilläni oli pimeätä kuin säkissä, sillä en uskaltanut pyytää tulta lamppuun. Hän valitti hiljaa ja pyysi yhtämittaa vettä. Silloin nostin hänen vapiseville huulilleen vesikupin ja se kalisi niin kovasti hänen pieniä hampaitaan vastaan. Ja jos hiukankin hellitin, pääsi häneltä heikko, kauhistunut huudahdus ja pienet, kuumat kädet alkoivat aivankuin hätääntyneinä pimeässä hapuilla käsiäni. Ja miten loppumattoman pitkä olikaan tuo yö. Minä muis-

tan vielä niin selvästi sen epämääräisen, selittämättömän kauhun, joka valtasi minut, kun alkoi sellainen, jota en vielä ymmärtänyt... Hänen hennot kätensä alkoivat kiivaasti vavahdella ja likistellä suonenvedontapaisesti sormiani ja minä kuulin, miten hänen hampaansa narskuivat ja tunsin jotain kosteata pursuvan hänen suustaan... Hänen henkityksensä muuttui harvaksi ja korisevaksi... ja minä en voinut mitään nähdä — vain harmaat akkunat näkyivät sysimustasta pimeydestä.

Ja sitä kesti niin hirveän kauan...

Vihdoin kun ei enää pitkään aikaan kuulunut mitään hengitystä eikä korinaa ja kun tunsin, miten pikku kädet, jotka uskomattomalla voimalla puristivat sormiani, alkoivat kylmetä — silloin aloin ymmärtää...

Itkullani ja huudollani herätin talonväen, tulta otettiin lamppuun — ja silloin vasta näin, että siskoni nukkui aivan hiljaisena ja liikkumattomana...

Siinä lampun valossa minä vasta oikein näin, miten kovin kalpeat ja laihat olivat hänen kasvonsa ja kätensä... Miten tavattoman laihat olivatkaan nuo pienet kädet... jokainen luusolmu...

Kertojan ääni oli muuttunut lopussa niin omituisen käheäksi. Hän rykäsikin pari kertaa, mutta ei siitä ollut apua. Silloin hän käänsi kasvonsa tulen valosta ja kumartui ottamaan muutamia tervaisia puunpalikoita. Samalla kun hän viskeli niitä tuleen, lisäsi hän hiljaa:

— Mutta ei hänen kuolemansakaan ollut minulle niin kauhea, kun se tapaus siellä pellolla... Niin — kyllä se on minun tuskallisin muistoni.

Kukaan ei puhunut mitään ja ympärillä oli hiljaista kuin haudassa.

Hetken kuluttua alkoi jostakin kaukaa kuulua yksinäisen valittava suden ulvonta — aivankuin olisi jossakin itkenyt kaikkien hylkäämä, eksynyt ihminen.

Pitkän äänettömyyden jälkeen kysyi nuorin miehistä värähtävällä äänellä:

— Vieläkö se isäntä elää?

Äskeinen kertoja katsahti omituisesti kysyjään ja sanoi synkästi:

— Ei kuulu elävän. Olivat pari vuotta sitten löytäneet sen omalta pelloltaan rinta läpi ammuttuna.

Ja hän heitti koko kasan pilkotulta puita nuotioon,

joka leimahti kirkkaaseen liekkiin ja iloisesti rätisten nousivat kipunat korkeutta kohti.

Ei kukaan puhunut taaskaan mitään. He katsoivat kertojaan aivankuin tutkien; mutta hänen ruskeat kasvonsa olivat kivikovat ja kylmät, niissä ei näkynyt enää värähdystäkään — nuotion punertavassa valaistuksessa näyttivät ne kuin pronssista valetuilta.

Silloin kuului äkkiä omituinen, salaperäinen sähähdys, kaikki leimahti valoisaksi ja yli koko taivaankannen syöksähti valtava, vihertävä tulikekäle — niinkuin äärettömän suuri, kiukusta sähisevä käärme . . .

Hän katsahti taivaalle ja sanoi tyynesti:

— Kas, revontulet.

SUURLAKKOKUVA

SUURLAKKOKUVA

Juna seisoi lähtövalmiina.

Veturi sähisi ja puhisi vihaisesti, toisinaan taas ähkäsi kumeasti — ikäänkuin hevonen olisi levottomasti kuorskahtanut. Matkustajat kävelivät rauhattomina, konduktööri katsoi yhtämittaa kelloaan — ihan ilmassa tuntui olevan jotain kiihkeätä, salaperäistä...

Nuori asemamies Aatu Kolkka seisoi laiturin toisessa päässä ja tuijotti kärsimättöraästi kaupunkiin. Hän oli lähettänyt lakkokomitealle sanan, että asemapäällikön apulainen aikoo lähettää junan — vaikka äsken oli julistettu s u u r l a k k o...

Aseman kello kolahti ensimmäisen kerran ja hän vavahti kuin iskusta... kymmenen minuuttia enää, eikä vieläkään näkynyt ketään.

Oli asemalla sentään yksi, joka näytti varmalta ja itsetietoiselta: apulaispäällikkö.

Hän o l i tyytyväinen. Hän oli niitä joiden uskontona, rukouskirjana ja kirjastona on Suomen valtion rautateiden lukemattomat ohjesäännöt ja kiertokir-

jeet. Hänen raamattunsa oli suunnattoman paksu prikaassikokoelma — josta hänen sielunsa imi ravintonsa kuin mehiläinen kukasta. Kerrottiinpa huhuna, että hänen makuuhuoneensa seinällä riippui kullatuissa kehyksissä kymmenen nasevinta ja ihmeellisintä, tuosta tuhansien selittämättömästä sarjasta.

Kun hän lakosta huolimatta oli onnistunut saamaan miehistön, oli hänellä syytä tyytyväisyyteen; aamupäivällä oli hänestä tuntunut, että aurinko pimenee, ellei juna lähtisi 3.45 i. p. — olihan se määrätty ohjesäännössä!

Merkkikello soi toisen kerran ja Kolkka oli kuin tulisilla hiilillä — mutta äkkiä hän alkoi jännittyneenä kuunnella...

Kaupungilta kuului kummallinen kohina — aivankuin raivoisan ukkosmyrskyn pauhu... Ei — jyrinä...

— Ahaa! — se oli juoksevan ihmisjoukon askelten jyrinä...

Konduktööri juoksi harmaankalpeana päällikön luokse ja sopotti hätäisesti:

— Herra päällikkö emmekö saa lähteä heti? Muuten estävät...

— Sääntöjen mukaan ei kukaan voi estää junan lähtöä! — julisti päällikkö juhlallisesti — Mutta junan lähettäminen ennen määräaikaa, on kiertokirjeiden N:o 3568, 113 sekä Tiedonantojen 2601, 48 mukaan, verrattuna Ohjesäännön 99 ja . . .

Hän vaikeni äkkiä tarttuen hämmästyneenä pieneen pukinpartaansa — hänkin kuuli yhä kiihtyvän jyrinän, joka läheni lähenemistään . . . Jo saapui rautatientorille kaduntäyteinen, juokseva miesjoukko, ja hiukan levinneenä suoraan asemaa kohden — aivankuin kohiseva, musta virta . . .

Kauhusta tolkuttomana tuijotti päällikkö, miten hurja joukko hyökkäsi asemasillalle, täytti sen muutamassa silmänräpäyksessä ja levisi vaunujen välistä ratapihalle — kuni patonsa särkenyt hyökyaalto . . . Ja hetken kuluttua oli juna suuren, yhä lisääntyvän joukon piirittämä . . .

Sama värisyttävä riemu ja toivo tulvahti Kolkan mieleen kuin eilenillalla kokouksessa. Hän tiesi, että hänet oli päätetty erottaa toimestaan, mutta se tuntui naurettavalta pikkuseikalta nyt, kun hänen tuhannet toverinsa ovat nousseet — he ovat nyt liikkeellä oman asiansa tähden! Hänen uneksimansa asia to-

teutuu, he heittävät kahleensa... Ennen tuntematon voima ja innostus valtasi hänen olemuksensa. Loistavin silmin katsoi hän ympärilleen, ja joka puolella näkyi nuoria, kiihtyneitä kasvoja, joilta virtasi hiki, rinnat kohoilivat kiivaan juoksun jäleltä. Hän tunsi rakastavansa heitä kuin veljiä, ja miltei huomaamattaan kuiskasi hän mielenliikutuksesta värisevällä äänellä:

— Toverit... toverit...

Joku kääntyi Kolkan edessä; hän näki tuntemattomat, jäntevät kasvot, hänen kättään puristettiin ja liikutettu, miehekäs ääni sanoi hillitysti:

— Niin toveri!

Hän oli kuin kauan kadoksissa ollut veli, ja kun Kolkka näki taas ympärillään tuon nuoren voimakkaan joukon, tunsi hän sellaista salaperäistä onnea, ettei koskaan ennen...

— Aiotteko te todellakin lähteä?

— Työläisetkö ensimäiseksi pettureiksi?

— Luopukaa nyt aiheestanne!

— Virkani...

— Te ette mene tästä minnekään!

— Jos virka on teille kaikkein kallein, niin...

Nuo kiihkeät huudahdukset risteilivät ilmassa terävinä ja läpitunkevina. Ja sitten kuului kuljettajan kärisevä, röyhkeä viinabasso:

— Jos vaan pilli soi, niin kyllä juna lähtee!

Silloin eräs tummaverinen mies astui veturin viereen, selitti lyhyesti, mistä on kysymys, ettei nyt pitäisi kenenkään ruveta petturiksi ja kehoitti häntä luopumaan aiheestaan.

— Minä tottelen päälliköitäni, — röhisi kuljettaja pilkallisesti virnistellen — Minä olen tehnyt virkavalan, ja sen minä pidän pyhänä . . .

Nuoren miehen kasvot kalpenivat vihasta ja hän lausui hitaasti ja uhkaavasti:

— Älkää pitäkö tätä leikkinä! Me olemme tulleet estämään junan lähdön. Ja ellette välitä hyvästä puheesta, niin . . . Te ette siis lähde — tietäkää se!

— Ohoh! — röhähti punatukkainen lämmittäjä ivallisesti ja seisoi veturissa paksut käsivarret rinnalla.

Tämä aiheutti sekavia, kiukkuisia huudahduksia; mutta niiden yli kuului äkkiä päällikön puoleksi röyhkeä ja surkea ääni:

— Hyvät ihmiset, herran tähden . . . Ettekö te tiedä,

ymmärrä, että te rikotte Rautatien ohjesääntöjä vastaan... Kiertokirje numero 3 tuhatta viis...

— Me sylemme teidän säännöillenne! — keskeytti joku katkera ääni miesjoukosta.

— Mitä — kuka? Ette tiedä... kuritushuonetta... kuudennen momentin mukaan... — kuului joitakin yksityisiä sanoja päällikön puheesta. Kun joukon nauru hiukan vaimeni, huusi hän kaikin voimin:

— Minä kiellän koettamastakaan estää... Ja minä vaadin, että panette junan liikkeelle sääntöjen mukaisesta merkistä!

— Ymmärrän, herra asemapäällikkö! Minä teen niinkuin herra päällikkö käskee! — lausui kuljettaja nöyrästi.

Syntyi sekava meteli josta eroitti vain muutamia kiihkeitä huudahduksia:

— Älkää uhmailko!

— Me seisomme edessä!

— Teidän täytyy ajaa satojen yli!

— Se on teidän asianne! — ärjäsi kuljettaja... Ja lämmittäjä asetti taas paksut käsivartensa ristiin rinnalleen ja hörkötti raa'asti ja ärsyttävästi:

— Onpas meillä uusi vahva kone, he, he! Kyllä se

eteenpäin menee!

Ihmisjoukko ärähti, kuin olisi yksi ainoa jättiläisolento uhkaavasti ärähtänyt: näkyi puristettuja nyrkkejä, kalpeita, raivokkaita kasvoja — ja parin sekunnin kuluttua täytti radan elävä ihmismuuri 60—70 metriä eteenpäin.

— Antakaa tulla!

— Vai yli!

Kolkka hypähti notkeasti veturin ja vaunun väliin, irroittaen kytkyeen . . .

Silloin tuo pirullisen näköinen lämmittäjä kurottautui veturista ärjäisten röyhkeästi:

— Pane koplinki kiinni!

Kun Kolkka ei ollut kuulevinaan, kiipesi lämmittäjä uhkaavasti kiroten alas veturista ja nyt seurasi hurja näytelmä . . .

Kolkka oli pohjaltaan väkivaltainen, raju luonne. Hän oli jo äsken alkanut vihata lämmittäjää, joka noin inhottavan röyhkeästi oli pilkannut työläistovereitaan, sitä asiaa, joka Kolkalle oli kallein. Nyt hän tunsi villin halun iskeä tuota pilkkaajaa niin, että . . . Hän kiihtyi yhä enemmän lämmittäjän ylimielisyydestä — tämä ei tiennyt, että Kolkka oli vuosikaudet

harjoitellut nyrkkeilyä ja hänkin sanoi jotain ärsyttävää.

Kun jotkut aikoivat sekaantua leikkiin, kielsi hän lyhyesti, ja heti vetäytyi miesjoukko jännittyneenä takaisin.

Kolkka tunsi ruumiinsa jännittyvän kuin teräsvieterin, nähdessään lämmittäjän hitaasti, niskat kyyryssä lähenevän — ja kun vastustaja oli tarpeeksi lähellä, paiskautui tämä salamantapaisesta iskusta maahan... Joukko rähähti hurjaan nauruun; hän hypähti ylös, suunnaten hirveän nyrkiniskun Kolkan ohimoon, mutta tämä kumartui hiukan — ja taas...

Lämmittäjä näytti juopuneelta, kun hän kohotti hiukan päätään katsoen nauravaa joukkoa verestävin silmin; mutta kun hän sylkäsi suullisen verta ja näki siinä hampaansa, karjasi hän raivoisasti:

— Perkele!

Ja niinkuin suuri härkä jota teurastettaessa on isketty huonosti, hyökkäsi hän ylös, syöksyen vastustajansa kimppuun...

Tämä oli kyyristynyt hiukan, ja sitten hän ponnahti eteenpäin notkeasti kuin nuori peto — kuului p a u k a h d u s...

Isku oli sattunut leukaan, lämmittäjä kierähti vielä maassakin, ja jäi koristen paikalleen.

Kuin unessa kuuli Kolkka ympärillään rähinää, naurua, sekavia, häntä ylistäviä huutoja: Hän alkoi tulla vähitellen järkiinsä; sitten hän huomasi nostavansa veturiin puolipyörtynyttä lämmittäjää ja tunsi epämääräistä inhoa oman raakuutensa tähden, nähdessään veren valuvan tämän rinnalle . . .

— Nyt talliin!

— Talliin, talliin!

Miesjoukon huudossa ilmeni raju kärsimättömyys ja kun kauhusta lamaantunut kuljettaja ei saanut veturia kyllin pian liikkeelle, räjähti joka puolelta uhkaavana ukkosena:

— Talliin! Talliin!

Kummaltakin puolen nousi veturiin mies ja kuljettaja kuuli läpitunkevan käskyn:

— Eteenpäin!

Se sattui häneen kuin piiskanisku; äskeinen röyhkeä ääni oli muuttunut vapisevaksi ruikutukseksi:

— Juu, juu . . . heti . . .

Kun kone oli liikkeessä, pälyili hän tuskallisesti ympärilleen — niinkuin olisi aikonut paeta, hypätä

alas. Hänen kasvonsa muuttuivat epätoivoisiksi: veturi oli joka puolelta sitä seuraavan miesjoukon piirittämä...

Koneellisesti seurasi Kolkka väkijoukkoa: hän ei tuntenut ainoatakaan selvää ajatusta — kaikki tapahtui niin nopeasti, ryskeen, pauhun ja huutojen kaikuessa, että toisinaan tuntui kaikki kuumeiselta unelta...

Kone katosi talliin ja samassa silmänräpäyksessä sulettiin suuret ovet sisältäpäin — ikäänkuin rosvon nenän edessä!

Kolkka tunsi epämääräistä levottomuutta ja samassa kajahti moniääninen raivokas huuto: tuo menettely oli ärsyttänyt heidät äärimmilleen. Heti kun huuto vaimeni, heilutti eräs nuori mies hattuaan ja sitten huusi läpitunkevalla äänellä:

— Pysyköötsiis ketut luolassaan, mutta koneita he eivät tuo ulos!

Samassa hän toveriensa avulla kaasi täyteen ladotun halkomitan radalle...

Se oli kuin merkki!

Näiden ihmisten oli täytynyt äänettömänä kestää paljon, liian paljon, katsella voimattomana yhtä ja

toista — mutta tässä he voivat estää edes yhden pahan työn: he voivat *tehdä jotakin*...

Kajahti moniääninen, hurja huuto, ja sen kaikuessa kannettiin radalle kuumeentapaisella kiireellä pölkkyjä, hirsiä, kiskoja y. m. Jyske ja jyrinä, vuoroin vaimeneva ja kiihtyvä huuto sekaantui yhdeksi huumaavaksi pauhuksi. Mutta sekin hukkui kuulumattomiin silloin kun tavattoman korkeat halkopinot luhistuivat — tuo jyrinä muistutti suurten kivirakennusten sortumista...

Tuo mahtava pauhu tempasi Kolkan mukaansa kuni väkevä koski, toisinaan oli hän kuulevinaan ikäänkuin jotain kummallista musiikkia. Ja hän tunsi jäntereissään ennen tuntemattoman voiman, joka pakotti hänen toimimaan niinkuin toisetkin.

Mutta silloin tarttuessaan johonkin tunsi hän sormiensa kirvelevän ja nyt vasta hän huomasi että käsi oli verinen, ja muisti ensikerralla erehdyksessä iskeneensä vastustajaansa hampaille, vaikka leukaan tarkoitti — ja nyt olivat sormet rikki keskinivelistä.

Tämä havahdutti hänet täydellisesti, ja kun hän näki miesjoukon kantavan mahtavaa hirttä veturien kääntösillalle, ymmärsi hän että nyt mennään jo liian

pitkälle — he aikovat särkeä kääntösillan. Hän hypähti hirsiläjälle ja huusi kaikuvalla äänellä:

— Miehet! Kuulkaa pari sanaa!

Miehet pudottivat hirren maahan ja Kolkka jatkoi:

— Miehet! Kuulkaa pari sanaa! Me menimme liian pitkälle. Lakatkaa nyt! — Tästä on meille ainoastaan vahinkoa — ja heille hyötyä.

— Se on totta.

— Oikein! Hyvä!

— Pois! Mennään pois!

Kun huudot vaikenivat, huudahti Kolkka yhä kiihkeämmin:

— Tämä oli myöskin tarpeetonta! Veturimiehet ovat kaikki liittyneet lakkoon ja kun tuollaisia on vain muutamia, niin kyllä veturimiehet pitävät huolen, etteivät ne saa koneita haltuunsa!

— Hyvä, hyvä! — kuului laajalta kentältä innokkaita huutoja ja puhuja jatkoi:

— Mutta vaikka heillä olisi 20 veturia, niin he eivät liiku, silloin kun me kiellämme!

Veturitallin edustalle kokoontunut kymmentuhantinen joukko puhkesi valtavaan huutoon. Se tuntui vyöryvän kauas etäisyyteen.

— Vielä eräs pieni asia. Minä olin äsken mukana tuossa rymäkässä ja tunnustan, että se oli harkitsematonta menettelyä: jos lakkokomitea tarvitsisi aivan heti veturin, niin se ei pääsisi täältä varsin pian. Sentähden ehdotan että menemme kaikki ja puhdistamme radan yhtäkkiä entiselleen. Senkin tähden, että tuo äskeinen oli niin kovin pientä ja poikamaista . . . Kun me nousemme, niin älkäämme esittäkö nyrkkeilyesityksiä, älkäämme tyytykö halkopinojen kaatamiseen. Kun kansan pohjakerrokset nousevat silloin k a a t u v a t v a l t a i s t u i m e t !

SYNTYMÄPÄIVÄ

SYNTYMÄPÄIVÄ

Tornin kello oli juuri lyönyt seitsemän, kun riippuvan rautakiskon rämisevä soitto ilmoitti rakennustyöläisille, että työpäivä oli lopussa. Ja tiilikasojen reunustamasta portista alkoi heti virrata kadulle uupuneita, likaisia työmiehiä jotka pitkänä jonona lähtivät asuntojansa kohden.

Vanhala oli parhaillaan veistämässä hirttä, kun soitto alkoi kuulua. Hän löi vielä muutaman lastun, suoristi sitten vaivaloisesti selkänsä — niinkuin hänen hartioitaan olisi painanut raskas taakka ja huokasi syvään. Sitten otti hän vanhan hattureuhkanan päästään ja pyyhkäsi tomuisella puseron hihallaan ryppyisiä kasvojaan, joilta vieri juuria hikikarpaloita.

Hän nouti nurkasta tyhjän kaljapullonsa ja pisti sen eväskoriin. Sitten otti hän ennenvalitsemansa kuivan hirrenpölkyn olkapäilleen ja lähti toisten jälkeen.

— Ohhoh, kylläpä oli taas raskas päivä — huokasi Vanhala, astellessaan kumarassa katukäytävää myö-

ten. Ilma oli vieläkin tukehuttavan kuuma, katukivet ja kiviseinät tuntuivat aivan hehkuvan ja pehmenneet asfalttikäytävät levittivät pahanhajuista katkua. Tämä kaikki vaikutti häneen niin, että korvat alkoivat taas humista, polvet notkahtelivat omituisesti ja hänen selkänsä oli aivan märkä hiestä. Pölkky tuntui painavan hänen laihaa olkaansa kuin suunnatoin, teräväsärmäinen kivi — ja kotiin oli vielä kolme kilometriä. Hän käveli edelleen, mutta silloin tuntui sydänalassa taas tuo outo kivuntunne ja päätä alkoi huimata . . .

Hänen täytyi pysähtyä erääseen porttikäytävään ja istahtaa pölkylleen lepäämään. Nojaten seinään, hän otti hatun päästään, pyyhkäsi taaksepäin hiukan harmahtavaa, pitkää tukkaansa ja kuivasi taas puseronhihallaan hikistä otsaansa.

Mutta samassa ryntäsi siihen suuri kiukkuinen koira ja alkoi ahdistaa häntä raivoisasti haukkuen. Hän koetti torjua sen hyökkäyksiä korillaan, ottipa jo maasta multakokkareenkin, mutta siitä koiran raivo vain yltyi — ja se iski kuin iskikin hänen housunlahkeensa joka rätisten repeytyi. Hän potkasi voimattomasti, mutta ei osannut, sieppasi korinsa ja pölkkyn-

sä, lähtien kiireesti käpälämäkeen.

Mutta hänellä oli vieläkin täysi työ varjellessaan itseään pedon hyökkäyksiltä. Hänen sydämensä alkoi sykkiä kiivaasti ja epämiellyttävästi, samalla kuin jokin kylmä, voimaton viha alkoi saada hänessä vallan. Miksi pidetään tuollaisia petoja vapaana, jotta ihminen ei saa edes levähtää . . . Hänen teki mieli ottaa kivi ja viskata sillä, niin että koira vaikenisi . . . Hän katui jo sitäkin, että oli ottanut niin suuren pölkyn, mutta muisti samassa ettei kotona ollut yhtään puita.

Koira jätti hänet vihdoin ja hän alkoi vähitellen rauhoittua. Mutta väsymys ja masentava voimattomuuden tunne yhä lisääntyivät.

Silloin hän muisti, että hän tänään täyttää viisikymmentä vuotta.

Se saattoi hänen mielensä vielä alakuloisemmaksi. Hän tunsi yhä selvemmin työmiehen kauheimman vihollisen — v a n h u u d e n enteet. Hän ei enää voinut tehdä työtä niinkuin muutama vuosi sitten. Hänen jäsenensä tuntuivat kummallisen hervottomilta ja kankeilta — ja jos oikein kovasti ponnisteli pysyäkseen toisten rinnalla, niin silloin alkoi sydänalassa tuntua se outo viilto . . .

Nytkin häntä herpasi sanomattomasti, jalat tuntuivat niin raskailta kuin olisi kenkiin tarttunut paksulti savea ja hän huohotti kuin vanha, väsynyt hevonen liian suuren kuorman edessä . . . Ja hänen mielensä oli niin raskas ja toivottoman alakuloinen . . .

Silloin leyhähti hänen sieramiinsa omituinen, kiihoittava tuoksu. Aa! Anniskelun ikkunat olivat avoinna ja sieltä se virtasi — tuo miellyttävä oluen, makkaran ja paistetun sipulin tuoksu. Sieltä kuului vilkasta, moniäänistä puheensorinaa, lautasien ja lasien kilinää . . .

Vanhalan askeleet muuttuivat omituisen epävarmoiksi, astuessaan noiden avattujen ikkunoiden ohi . . . Hän seisahtuikin kerran, mutta meni taas eteenpäin ja hänen kasvoillaan kuvastui neuvottomuus — niinkuin ihmisen joka tuntemattomalla seudulla saapuu tienhaaraan . . .

— Menisinköhän juomaan puolikkaan olutta? — tuumiskeli hän. — Se ei totisesti tekisi pahaa tällaiseen janoon — ja kun koko päivän on tehnyt näin heikkoa . . .

Vaikka kyllä ne pennit ruokaankin tarvittaisi . . . Ja odottavat he siellä kotonakin — kun muutenkin vii-

pyy niin kauan. . .

— Mutta eihän 25 penninen sentään vie sinne eikä tänne — päätti hän vihdoin. — Eikä sitä puolikasta kauan juo. . . Niin — onhan nyt syntymäpäiväkin!

Vanhala laski päättävästi pölkkynsä seuraavaan porttikäytävään ja tuli takasin anniskeluun.

Ilma oli täällä vielä kuumempaa kuin ulkona ja sakea tupakansavu levisi yli huoneen kuin harmaa sumu. Mutta kurjasta ilmasta huolimatta tuntui siltä kuin olisi jotain lohduttavaa virrannut hänen alakuloiseen sieluunsa — niinkuin olisi jokin salaperäinen, ystävällinen käsi ojentunut häntä vastaan. . .

Hän osti puolikkaan olutta, otti tarjoilupöydältä lasin ja katsahti ympärilleen istumapaikkaa etsien.

— Vanhala! Tulkaa tänne! — kuului samassa iloinen, tuttu ääni.

Huutaja oli nuori salvumies joka istui aivan yksin erään pöydän ääressä.

— Jahah. . . sinulla on siellä tilaa.

— On, on — istukaa pois!

Ja syödessään makkaraa ja perunoita, jotka hän huuhtoi alas oluella, alkoi nuori mies keskustella.

— Missäs Vanhala nyt on työssä?

— Tuollahan minä, Kirkkokadulla.

— Minkälaiset palkat siellä on?

— Kolmekymmentäkaksi penniä minä saan tunnilta. On siellä paremmallakin palkalla.

— Mutta mitäs minusta enää . . . — virkkoi Vanhala katkerasti.

— No, ei sillä palkalla paljon herrastella . . .

— Ei herrastella. Ja varsinkin kun on niin monta syöjää . . .

Hetkeen ei kuulunut muuta kuin kapakan epämääräinen, sekava sorina ja sähköventtiilin vihainen sihinä. Vihdoin sanoi nuori mies hiljaa:

— Niin, niin. — Mitenkä se teidän Kalle nyt jaksaa?

— Kai se Kalleparka siitä jo pian pääsee . . . On ruvennut yskimään niin tavattomasti ja sylkee verta. Ylhäällä ei enää jaksa yhtään olla.

— No tekös sitten vain hänen perhettään elätätte?

— Kukas heitä sitten elättäisi? — jutteli Vanhala alakuloisesti. — Kai se miniä menee pian samaa tietä, koska yhä vaan laihtuu ja rykii. Ja kun niitä lapsiakin on ehtinyt tulla heille jo niin monta . . .

Hän oli ehtinyt juoda oluensa loppuun ja hän tunsi saaneensa kuin uutta voimaa. Kalvava alakuloisuus-

kin alkoi vähitellen hälvetä. Kapakan moniääninen sorina tuntui kuuluvan aivankuin jostakin kauempaa — se herpasi ja huumasi kuin jokin vanha, lapsuusaikainen laulu... ja tuo nuorimies häntä vastapäätä, joka kuunteli hänen puhettaan tarkkaavaisuudella, jopa kunnioituksella, näytti kerrassa kunnonmieheltä...

— Jaa, kuulkaas Vanhala! Nyt minä tilaan ja teidän pitää juoda kanssani. Tehän opetitte minut sahaa viilaamaan — enkä minä ole sitä unohtanut.

— En oikein tiedä... pitäisi kai jo lähteä kotiinkin — änkytti Vanhala epävarmasti.

— Joutavia! Onhan vielä aikaa.

Ja hän lähti reippaasti tarjoilupöytää kohden.

— Mikä rehti mies! — ihasteli Vanhala mielessään. — Muistella tuollaisia vanhoja pieniä.

Samassa palasi nuori mies mukanaan kaksi pulloa olutta ja sanoi leikillisesti:

— Niin Vanhala. Kotiinsa on moni kuollut, ja sentähden se on hiukan vaarallinen paikka... niin että kyllä tekin sinne vielä joudutte. Kippis sen asian päälle!

Vanhalan täytyi nauraa tuolle reippaudelle ja nuo-

ruudelle, josta hän niin paljon piti — ja jota hän ei enää koskaan saisi tuntea . . .

Kummallista! Mitä useamman lasin he joivat, sitä omituisemmalta alkoi Vanhalasta tuntua. Hän ei ollut syönyt juuri mitään koko päivänä ja alkoholi imeytyi hänen heikkoon ruumiiseensa kuin vesi sieneen. Tuo kurja kapakka tuntui hänestä kokonaan toiselta kun äsken. Ja tuo nuori mies, hän oli ystävä — enemmän kuin ystävä: hän oli kuin oma poika . . . Ehkä hän Vanhalan mielestä tuntui vielä läheisemmältä sentähden, että hänen oma, ainoa poikansa pian auttamattomasti kuolee . . . Aika kului, mutta yhä hän istui nuorta miestä vastapäätä ja kertoi hänelle surullista elämäänsä. Hän tuli liikutetuksi ja hänen äänensä kuulosti käheältä ja tukahutetulta kun hän taas jatkoi:

— Niin, sellaista on elämäni . . . Mitä hyötyä tai iloa minulla siitä on ollut? Poika minulla oli — ja nyt hän makaa sängyssä heikompana kuin minä. Ja minä elätän häntä, hänen vaimoaan ja kolmea pienokaistansa . . . Ymmärrätkö sinä, minä, näillä käsilläni elätän heitä . . . katsos näitä . . .

Hän ojensi nuorta miestä kohden känsäiset, vapi-

sevat kätensä. Sormet olivat käyristyneet ankarassa työssä ja jäsenten kohdalta olivat ne niin paksut ja muodottomat. Kokonaisen historian, surullisen, kovan ja armottoman historian saattoi lukea noista vanhoista, ryppyisistä käsistä . . .

— Älä sinä vaan käsitä minua väärin — en tarkoita etten tahtoisi tehdä työtä heidän hyväkseen . . . Ei — minä tekisin paljonkin, mutta . . . mutta kun kaikki on turhaa . . . Ajattelehan että hän kuolee . . . — Hänen äänensä muuttui yhä karkeammaksi ja käheämmäksi, kun hän lisäsi:

— Ja minä olen häntä näillä käsilläni kantanut . . . Poikani . . .

Viimeinen sana värähti vain hiljaisena, tukahtuneena kuiskutuksena. Mutta siinä kuvastui niin sanomatoin toivottomuus ja suru. Hänen hartiansa alkoivat vavista ja hänen harmaa päänsä vaipui voimattomasti ryppyisten käsien varaan.

— Kyllä se on kovaa, mutta ehkä hän vielä paranee — koetti nuori mies lohduttaa. Hänenkin silmänsä olivat kosteat ja hän tarttui noihin kangistuneisiin käsiin.

— Ei hän enää . . . Mutta sinä olet oikeassa — ei se

valituksista parane.

Ja aivankuin häveten otti hän pöydän alta eväskorinsa ja lisäsi hiljaa:

— Niinpä minunkin.

He tulivat yhdessä ulos, nuori mies hyvästeli vakavasti ja ystävällisesti ja lähti kotiinsa vastakkaiseen suuntaan.

Vanhala lähti hiljalleen astelemaan esikaupunkia kohden. Kello oli jo puoli yhdeksän ja ilmakin oli muuttunut viileämmäksi. Hän meni erään pienen puiston lävitse, jossa ilma oli täynnä moniväristen kukkien tuoksua. Siellä istui penkeillä puitten siimeksissä rakastavia pareja hiljaa kuiskaillen ja puiston laidalla näyttivät pika-ajurit torkkuvan kuskipenkeillä. Hänen edellään kulki pieni sanomalehtipoika, jonka hento ääni oli innokkaasta huutamisesta käheytynyt — ja jossakin kauempana, luultavasti kesäravintolassa soitti torvisoittokunta kaunista, surumielistä valssia.

Vanhalan valtasi yhä vastustamattomammin tuo kummallinen, sanoin selittämätöin tunne. Siinä oli pohjatonta alakuloisuutta, toivottomuutta ja omituista hellyyttä. Kun hän kuunteli tuota soittoa ja katseli

pientä, paljasjalkaista sanomalehtipoikaa, jolta ei kukaan enää ostanut lehtiä, tuntui hänestä kuin se olisi ollut hänen kuolevan poikansa pikku Ville. Hänestä tuntui että tämäkin pienokainen kohta tulee orvoksi — ja hän olisi tahtonut sanoa jotain lohduttavaa, puristaa hänet rintaansa vastaan.

Hän alkoi tuntea yhä suurempaa yksinäisyyttä ja ahdistusta, kun huomasi, että vastaantulijat katsoivat häneen kylmästi, epäilevästi jopa ilkeästikin — vaikka hän koetti välttää niinpaljon kuin suinkin, ettei vaan tahraisi heidän hienoja pukujansa... Jospa vaan olisi tullut edes yksi ihminen joka olisi häntä ymmärtänyt... joka olisi katsein tai sanoin sanonut: “Kas tuossa on vanha työmies, joka on tehnyt paljon työtä” — niin olisi hän ollut valmis itkemään. Mutta ei, päinvastoin eräs hieno neiti, jota hän ei ehtinyt tarpeeksi kauas väistää, sanoi toverilleen halveksivasti:

— Ush! Tuokin haisi oluelle... Jokin vanha hampuusi tietysti!

Nuo sanat sattuivat suoraan hänen sydämeensä kuin kirvelevät piiskaniskut. Alakuloinen, surumielinen tunnelma hävisi kuin sumu myrskyssä — antaen sijaa voimakkaalle katkeruudelle. Hänen silmis-

sään miltei musteni, hän seisahtui käytävälle ja tuijotti jäykin katsein neitien jälkeen. Mutta nämä eivät edes taakseen katsahtaneet...

— Vai hampuusi! — mutisi Vanhala. — Tietävätköhän tuollaiset hienohelmat mitä on työ... Ja mitä pahaa minä olen tehnyt että minua noin solvataan...

Hän lähti uudelleen astelemaan ja hänen katkeruutensa lisääntyi. Hän muisti kaiken ylenkatseen, kaikki loukkaukset ja ilkeät sanat, jotka hän oli saanut syyttömästi niellä; hän läpi-kävi mielessään kaiken ankaran työn ja kurjuuden jota hän oli saanut kokea. Hänessä alkoi jotakin kuohua, niinkuin astiassa johon on kaadettu liian paljon joitakin väkeviä aineita... hänen askeleensa kävivät nopeammiksi ja hän puristi lujemmin korinsa sankaa...

Hänen katkeruutensa kohosi yhä, kun hän muisti että se puupölkky oli unohtunut porttikäytävään — nyt ei kotona ollut puita ruuanlaittoa varten... Hän huomasi repeytyneen housunlahkeensa — ja hänen kätensä puristuivat nyrkkiin. Hän kiukustui yhä enemmän, hän päätti ottaa huomenna kiven taskuunsa — ja jos se silloin tulee, niin...

Näissä mietteissä oli hän saapunut jo esikaupun-

gin pölyiselle maantielle asti. Hän oli niin kiihoittunut ettei sitä edes huomannut. Tuskin huomasi hän sitäkään että ohitse ajoi hurjaa vauhtia auto, ja sen nostama pölypilvi peitti koko maantien kulkijoineen näkymättömiin; hän sai kurkkunsa pölyä täyteen ja alkoi ankarasti yskiä.

Silloin tuli häntä vastaan kaksi hiukan juopunutta hulikaania. Toinen tarttui hänen korinsa sankaan ja ärjäsi röyhkeästi:

— Onko sulla tuossa korissa olutta?

— Mitä se sinulle kuuluu? — kysyi Vanhala suuttuneena. — Hellitä koristani!

— Meinaatko sinä äijä ruveta ryppyilemään? Tuosta saat!

Ja hän iski Vanhalaa korvalle.

Vanhalan suuttumus kohosi korkeimmilleen. Hän koetti tavoittaa heitä, mutta samassa läheni ihmisiä ja veijarit luikkivat nopeasti tiehensä erästä kujaa myöten.

— Oh te lurjukset! — huusi Vanhala vihan vimmassa. — Mitä tämä oikein merkitsee, kun ei saa rauhassa kulkea! Oo — kyllä minä teille näytän!

Mutta poliisikamari oli aivan lähellä ja sen pihal-

la istui penkillä kolme rotevaa miestä. He olivat koko iltapäivän maanneet paitahihasillaan lehmusten suojassa ja kiroilleet kuumuutta. Nyt olivat he jo virkistyneet — kunhan vaan olisi jotain tehtävää, ettei aika olisi niin jumalattoman pitkä?

Silloin kuulivat he Vanhalan kiukustuneet huudot . . .

Täyttä vauhtia saapuivat he paikalle, kun Vanhala paraillaan kovaäänisesti manasi kiusaajiaan ja viittoili vihaisesti sinnepäin, mihin ne olivat paenneet. Hän oli niin kiihoittunut, että näytti paljon päihtyneemmältä kuin hän todellisuudessa olikaan.

Yksi poliiseista tarttui Vanhalaa kauluksesta ja sanoi mahtavasti:

— Jassoo! Vai te täällä rähisette juopuneena yleisellä maantiellä ja häiritsette järjestystä! Mars konttoriin!

— Tuota, tuota noin, — änkytti Vanhala. — Asia on niin että se rupesi repelemään koriani ja tahtomaan olutta . . .

Mutta poliisi keskeytti hänet kiivaasti:

— Jaa, jaa! Kyllä teidän oluenne ja lörpötyksenne tunnetaan! Mars matkaan vaan! Laine, ota kiinni toi-

selta puolelta.

Ja sen enempää kuuntelematta tarttuivat poliisit Vanhalaan kuin sudet saaliiseensa ja alkoivat raahata mukanaan.

Mutta Vanhalan ennestäänkin katkera mieli leimahti uudelleen. Hän alkoi ponnistella vastaan ja huudahti tulistuneena:

— Ettekö kuule etten minä ole syyllinen? Täällä tietävät. . . Älä likistä kättäni!

Silloin kuului joukosta muutamia synkkiä ääniä:

— Älkää rääkätkö vanhaa miestä!

— Ei hän mikään rähisijä ole, kyllähän hänet täällä tunnetaan. . .

— Älkää viekö häntä!

Nyt kääntyi kolmas poliisi miesten puoleen ja ärjäsi tuimasti:

— Mitä te mutisette? Tahdotteko tekin tulla mukaan?

Vanhala ei ollut ennen koskaan joutunut poliisien käsien, eikä siis ymmärtänyt, että nyt olisi parasta mennä sovinnolla. Hän ymmärsi vaan kärsivänsä huutavaa vääryyttä ja alkoholi ja yhä nouseva katkeruus teki hänet kuin sokeaksi. Hän piti vastaan voi-

mainsa mukaan, huutaen käheästi:

— Minä en ole tehnyt mitään pahaa! Ja minä en tule! En...

— Sinä tulet! — sähähti poliisi.

Vanhala oli nuorena ollut notkea, voimakas mies ja se ilmeni vielä nytkin, kun hän alkoholin ja vihan kiihoittamana taisteli vapautensa puolesta — sillä poliisit eivät saaneet häntä minnekkään. Hänen eväskorinsa lennähti kauas, kansi aukeni ja sieltä vierähti maantien tomuun puoliksi syöty leivänpala, kahvimuki ja tyhjä kaljapullo, joka haikeasti särähtäen särkyi kiviin... Hänen onnettomuudekseen sattui yksi poliiseista, paksu, lihava mies kompastumaan nurin — ja tätä tapausta seurasi kuten tavallista äänekäs nauru katsojain taholta.

Poliisi muuttui aivan tummanpunaiseksi raivosta ja kun hän pääsi ylös, iski hän kaikin voimin Vanhalaa reiteen nahalla päällystetyllä rautakepillä — niin että se meni kokonaan vääräksi... ja vanha mies tuupertui maahan.

Harmin ja inhon huudahduksia kuului katsojajoukosta.

Vanhala tempaistiin taas seisoalleen. Hänen kas-

vonsa olivat muuttuneet kalpeiksi kuin palttina. Kaikki loukkaukset ja vääryydet, koko hänen elämänsä katkeruus ja epätoivo muuttui hänessä sillä hetkellä polttavaksi vihaksi, joka lennähti hänen ruumiinsa ja sielunsa lävitse kuin tulinen myrkky... Se vei häneltä miltei ymmärryksen ja hän huusi hammasta purren:

— Koiria te olette, eikä ihmisiä! Oo, te koirat! Sieluttomat!

Ja viimeisillä, epätoivon voimilla hän taisteli vimmatusti vastaan; hän paiskautui maahan, koettaen siten päästä irti, mutta ei onnistunut. Hän läähätti raskaasti ja hänen kurkkunsa korisi ja taas hän ähkyi tolkuttomasti:

— Sieluttomat...

Paksu poliisi otti taskustaan rautaiset rannevitjat, kiersi ne Vanhalan ranteen ympäri ja vääntsi kädensijasta niin, että vitjat uppoutuivat syvälle suonikkaaseen ranteeseen; samalla sähisi hän kuni käärme:

— Oletko sinä perkele hiljaa! Odotas, kyllä minä sinut opetan!

— Älä sinä koira revi sentään kättäni eri poikki! Kuka elättää minun perheeni...? Hellitä... hellittäkää! Auttakaa ihmiset...

Viimeinen huudahdus muistutti kuolettavasti haavoitetun otuksen parahdusta kuullessaan metsästäjän lähenevät askeleet. . .

— Älä katkase sen kättä! — kuului silloin uhkaava miehenääni ja joukosta kuului sellaista murinaa että poliisi katsoi parhaaksi hiukan hellittää vitjoja.

Vihdoin saavuttiin poliisikamariin ja ovet suletttiin.

Ylikonstaapeli oli jo poistunut ja sentähden yksi heistä aukasi oven ja toisten piti töytätä Vanhala putkaan. Mutta hän tappeli vieläkin vastaan ja huusi hurjasti:

— Minä en ole tehnyt mitään pahaa! Tappakaa tähän paikkaan jos tahdotte, mutta putkaan en mene!

Mutta nyt olivat hankalat katsojat poissa ja asia kävi koko joukon yksinkertaisemmin.

— Vai et mene. . .

Paksu poliisi oli ottanut vauhtia ja sitten sai Vanhala sellaisen iskun sydänalaansa, että hän lennähti selälleen putkan keskilattialle. Samassa tarttui toinen hänen käteensä, raahasi rekenä seinän viereen ja kytki hänet käsiraudalla seinään kiinni.

Vanhala aukoi pitkän aikaa suutaan kuin kuivalle

vedetty kala. Kun hän vihdoin sai ilmaa keuhkoihinsa, huusi hän korisevalla äänellä:

— Auttakaa . . . auttakaa!

Toiset poistuivat etuhuoneeseen ja Vanhala oli kahden paksun poliisin kanssa. Hiki pursui virtana tämän punaisilta, raivosta vääntyneiltä kasvoilta; hän tuijotti pullistuneilla silmillään kuin hullu sonni ja hän puristi suonenvedon tapaisesti rannevitjoja kädessään, kähisten uhkaavasti:

— Kuka on koira?

Vanhala aivankuin heräsi! Hän oli täällä yksin, viruen vanhana avuttomana, kytkettynä seinään — ja tuo toinen . . . Hän muisti miten täällä oli ihmisiä piesty ja miten moni humalainen oli täällä salaperäisesti kuollut . . . Hänet valtasi kauhu, haihduttaen humalan kuin pyörremyrsky sumun ja hän huusi vihlovasti ja epätoivoisasti:

— Auttakaa, auttakaa!

Poliisi iski häntä pari kertaa reiteen oikein voimainsa takaa ja kysyi raivoisasti;

— Lakkaatko huutamasta?

Vanhalan kasvot olivat kuolonkalpeat ja hän ojensi vapaana olevan kätensä kuin torjuakseen seuraa-

vaa iskua, ähkyen:

— Auttakaa . . .

Poliisi tarttui Vanhalan harmaaseen tukkaan, tempaisten hänen päänsä eteenpäin, niin että ohut, suonikas niska paljastui ja sähähti petomaisella, riemuitsevalla äänellä;

— Sinä o l e t hiljaa!

Ja samassa hän iski kaikin voimin tuota laihaa niskaa kämmensyrjällään . . .

Vanhala retkahti selälleen, niin että takaraivo kolahti kivilattiaan, hänen kauhusta pyöreät silmänsä alkoivat himmetä . . . ja hänen jalkansa Hikahtelivat jonkun kerran hervottomasti . . . — Ja sitten hänen leukansa vain hiukan värisi . . .

Hänen likainen kytketty kätensä näytti jääneen rumaan, kieroon asentoon — aivankuin se olisi kokonaan väännetty sijoiltaan. Mutta ei hän näyttänyt enää välittävän.

Hän oli aivan rauhallinen . . .

Niin — sellainen oli hänen syntymäpäivänsä . . .

HYVÄNTEKEVÄISYYTTÄ

HYVÄNTEKEVÄISYYTTÄ

(Satu, joka on totta.)

Oli kerran kaupunki, jonka lävitse virtasi ruskeavetinen joki ja siinä kaupungissa oli vanha tuomiokirkko ja hyväntekeväisyysyhdistys.

Tämän olivat muutamat kaupungin rouvat perustaneet kauan sitten — ja se sattui niin hyvään aikaan, että eräälle leskirouvalle, josta paljon pidettiin, saatiin hyvätuloiset virat: puheenjohtajan ja rahastonhoitajan.

Lahjoitusten, apurahojen y. m. avulla oli yhdistys menestynyt erittäin hyvin. Ja sen hurskas puheenjohtaja oli jumalan avulla lihonnut sangen komeaksi. Hänen ainoa tyttärensä oli kouluutettu valmiiksi, kasvanut ja lihonnut — myöskin jumalan avulla... Ja nyt hän harjoitteli paruillaan arvoisan äitinsä johdolla hyväntekeväisyyttä.

Kun syttyi suuri sota, ja tuli kylmä talvi, tuoden mukanaan työttömyyttä ja muuta kurjuutta, lisääntyi naisparkojen työtaakka ihan äärettömäksi. Seu-

raavassa muutamia esimerkkejä.

*

Rouva oli juuri juonut kahvin ja loikoi lämpimässä vuoteessaan, selaillen sanomalehteä, kun palvelijatar tuli sisään ja ilmoitti, että kyökissä odotti taas joku avunpyytäjä. Sanomalehti kohahti miltei yhtä vihaisesti kuin rouvakin:

— Näin aikasin! Miina sanoo sille, että hän saa tulla myöhempään!

— Tuota, se ei tahdo päästä kävelemään — alkoi palvelijatar arasti. — Sen jalat on vallan kuitit... Ja kun ulkona on niin kylmäkin...

— Sehän nyt on! — ärähti rouva. — No odottakoon sitten kyökissä. — Jaa, Miina saa tuoda neidille kahvia...

Kun Miina oli mennyt, muovaili hän kasvonsa mahdollisimman lempeiksi ja sanoi makealla ja hyväilevällä äänellä:

— Agnes... Agnes kultaseni... Herää lapseni...

Viereisessä sängyssä alkoi peitteen syrjä liukua syrjään ja pitsityynyltä kohoutui kukoistava nuoren naisen pää punaisine poskineen. Pää aukasi vaivaloisesti suuret, uniset silmänsä ja katsahti kelloon. Sit-

ten hänen katseensa liiti moittivana äitiin, ja hänen äänessään värähti sellainen moite ja tuska, kuin olisi tämä raastanut hänet irti ainoasta rakastetustaan:

— Kuinka mamma voi herättää minut näin aikaisin, vaikka tietää, että minä viime yönä luin romaania kello kahteen!? Ja te tiedätte varsin hyvin, että tohtori on suositellut minulle 10 tunnin nukkumista.

— No, lapsikulta, älä nyt kiivastu, se tekee pahaa sinun hermoillesi! — puolusteli äiti. — Etkö sinä rakas lapsi sitten usko, että sinun terveytesi on minulle kallis... Mutta kun siellä on joku avunpyytäjä kyökissä — ja sinä saisit taas tilaisuuden harjoittautua kalliiseen kutsumukseesi...

— Minä en tahdo tietää nyt mitään sellaisesta kutsumuksesta! — huudahti tytär hermostuneesti.

Ja hän veti uudelleen peitteen päänsä yli.

Syvä tuska ja neuvottomuus kuvastui onnettoman äidin kasvoilla... Ne hermot... ne hermot...

Jonkun ajan kuluttua tuli Miina sisään kahvitarjottimen kanssa. Äiti epäröi ensin hetken, mutta sitten rohkaisi hän itsensä ja sanoi yhtä suloisen rukoilevasti kuin 17 vuotiaana koulutyttönä, jolloin hän ensikerran rakastuneena oli pieneltä konttoristintai-

melta pyytänyt, ettei tämä enää koskaan menisi saattamaan hänen koulutoveriansa.

— Agnes... rakas Agnes! — Etkö sinä sentään maistaisi vähän kahvia...? Miina on juuri tuonut ihan kuumia omenatorttujakin, joista sinä niin pidät...

— Jaha! — huudahti hermosairas tytär innostuneena. — Tuo heti minulle.

Ylpeys ja äidinilo säteili rouvan lihavilla kasvoilla, nähdessään, millä innostuksella ja vakaumuksella tytär nautti omenatorttuja ja kahvia.

Noin tunnin kuluttua, kun molemmat naiset olivat kammanneet ja pukeutuneet, kutsuttiin häiritsijä sisään.

Tämä oli pieni, surkea olento, kyttyräselkäinen, kalpea ehkä 20 vuoden ikäinen tyttö, joka näytti vielä lapselta. Kun hän näki tuon komeuden ympärillään, näytti hän hätääntyvän ja suuriin silmiin tuli sellainen ilme kuin olisi hän tahtonut juosta tiehensä. Mutta reumatismi oli lamannut hänen jäsenensä. Vain vaivoin pääsi hän kainalosauvojen avulla sisään...

— Minä luulen, että hän aikoo valehdella! — kuiskasi puheenjohtaja ruotsiksi. — Katso vaan hänen sil-

miänsä.

— Se on totta, mamma. Katsotaan häntä oikein suoraan silmiin, niin ehkä hän luopuu synnillisestä aikeestaan...

Ja molemmat naiset tuijottivat tuimasti nuorta valehtelijakanditaattia, joka siitä muuttui yhä onnettomamman näköiseksi.

Kun rouva lopulta arveli, että rikoksentekijän paatunut sydän oli pehmennyt, kysyi hän matalalla hurskaalla äänellä:

— Mitä olisi asiaa?

— Minun täytyi... täytyi tulla pyytämään vähän apua, kun, kun minulla ei ole enää mitään ruokaa...

Äiti katsahti voitonriemuisesti tyttäreensä ja kuiskasi hiljaa:

— Enkö sitä sanonut...? — Sitten rikolliseen kääntyen:

— Jaha, eikö teillä ole vanhempia, jotka auttaisivat?

— Ei ole... äiti on kuollut... Enkä voi tehdä mitään, kun jäsenet ovat tulleet tuollaisiksi...

Ja hän näytti vääntynyttä, muodotonta rannettaan — ja sormien välit olivat auki, joista näkyi mätää...

— Agnes kiltti, älä katso — se koskee hermoihisi — kuiskasi rouva huolestuneena. — Sitten lisäsi suomeksi:

— Hyi, kun se on ruma! No, miten te olette nyt sitten tullut toimeen?

— Olen saanut kaupungin köyhäinhoidon kansliasta 10 mk. kuussa, mutta nyt se on alennettu kuuteen markkaan... Eikä se tahdo riittää... kun...

— Vai niin, sanoi rouva tutkivasti ja epäluuloisesti. — Miksi se avustus on pienennetty?

— En tiedä — sopersi tyttö alakuloisesti.

— Vai ette tiedä... Jaha, no eikös sillä sentään tulisi toimeen kun säästäisi...?

— Ei tahdo voida säästää... — puhui tyttö hiljaa, koettaen likaisella räsyllä peittää muodotonta kättään — kun menee siitä neljä markkaa vuokraan... ja kun kaikki on niin kallista...

Rouva meni ensin hiukan hämilleen, mutta juuri silloin katsoi neiti tulleen hetken, jolloin hänen sopisi harjoittautua vastaiseen jaloon tehtäväänsä.

— Oletteko rukoillut jumalaa lievittämään teidän kohtaloanne? — kysyi hän arvokkaasti.

— Kyllä minä olen... — sammalsi tyttö — Mutta

siitä ei ole ollut apua . . .

— Jaa — siinä se nyt on! Te ette ole oikein luottanut ja uskonut! — Hänen suloinen pystynenänsä nousi hurskaasti pari tuumaa kattoa kohden, kun hän lisäsi: Ken häneen luottaa, ei tee sitä turhaan. Hän ei lapsiansa hylkää . . .

Äiti katsahti ihaillen tytärtään. Tuo rakas lapsi! Ihan kuin isänvainajansa . . . — Niin, ottakaa vaarin siitä mitä neiti sanoo! Ja menkää nyt kotiin ja rukoilkaa jumalaa — kyllä mekin sitten teitä muistamme . . . Neiti itse tulee teidän luoksenne . . .

Ilo sädehti raajarikon suurissa, kärsineissä silmissä ja kun vielä oli osoite kirjoitettu muistiin, lähti hän kainalosauvojaan kolistellen tiehensä.

*

Kaksi viikkoa on kulunut.

Kun raajarikko tyttö ensin sai lupauksen, että tuo hieno neiti tulee hänen luokseen, oli hän aivan hulluna ilosta. Kun tämä kerran tulee saa hän varmasti apua!

Kului päivä, kului toinen, kolmas — mutta yhä hän odotti. Hän luotti sokeasti, että neiti tulee, eikä lähtenyt muualtakaan apua hakemaan — hän eli vain pal-

jaalla leivällä.

Kului viikko ja leipäkin loppui. Hän oli yhden päivän nälkäisenä, rukoili vain jumalaa, kuten neiti oli käskenyt... ja etupäässä sitä, että hän lähettäisi enkelinsä neidin luokse käskemään tämän hänen luokseen. Mutta ei vain...

Seuraavana päivänä hänen täytyi laahautua naapuriin pyytämään leipää. Hän saikin hiukan leipää ja alkoi sen voimalla taas odottaa...

Vihdoin, kahden pitkän viikon kuluttua aukeni hänen kurjan hökkelinsä ovi ja hieno neiti työntyi sisään. Onneton miltei sokaistui: niin kaunis oli tuo hyväntekijätär. Ruskea nahkaturkki, ja hattu, niin korkea — ja suuri sysimusta töyhtö heilui uljaasti korkealla... Hänen sydämensä hätkähti säälistä ja pelosta, kun hän näki, miten pelokkaasti neidin täytyi kumartua, jottei töyhtö olisi taittunut...

— No, kuinka teillä nyt on? — alkoi hän tervehtimättä. Hänen pieni nenänsä nyrpistyi taas arvokkaasti kun hän lisäsi: — Mikä täällä hais... tuoksuu? Ettekö te pidä tarpeeksi puhdasta...? Puhtaus on ensimäinen ehto kodissa... No oletteko rukoillut jumalaa?

— Olen, olen! — puhui raajarikko innostuneesti ja ilokyyneleet nousivat hänen loistaviin silmiinsä. — Oi neiti, te ette voi uskoa, miten iloinen olen! Juuri aamullakin rukoilin, että jumala lähettäisi neidin tänne... Ja nyt te tulitte...

— Niin, siinä näette nyt! — huudahti hyväntekijä ylpeänä siitä parannuksesta, minkä hän oli onnistunut saamaan aikaan tuossa syntisessä. — Häntä ei turhaan tarvitse rukoilla... Te olette hyvällä alulla... Kas niin, minä toin teille...

Näin puhuen alkoi neiti hakea jotakin jättiläismäisestä muhvistaan. Raajarikko kiitti jo mielessään jumalaa ja hänen sydämensä alkoi sykkiä ilosta niin kovin kuin olisi se tahtonut hypähtää pois laihasta rinnasta... Vihdoinkin antaa neiti hänelle pari markkaa, hän saa hiukan perunia, silakkaa, ja...

Silloin ojensi neiti hänelle kaksi lentolehtistä, puhuen opettavasti:

— Tässä on “Armon muruja” ja “Rukouksen voima”. Ottakaa nyt nämä ja tutkikaa niitä hiljaisuudessa ja sydämenne yksinkertaisuudessa.

Raajarikon kalpeat kasvot muuttuivat vielä kalpeammiksi ja hän sopersi hiljaa ja katkonaisesti:

— Mutta kun ei minulla ole enää mitään syötävää . . . ja jalat särkevät niin kovin . . . Olisiko neiti voinut antaa jonkun pennin, että . . .

— Rahaa! — keskeytti neiti kauhistuneena. — Ei, ei! Me emme koskaan anna rahaa! Se edistäisi tuhlausta ja . . . Mistä me silloin tietäisimme, vaikka ne käytettäisiin juomiseen ja muuhun huonoon elämään . . .

Se vähä veri, mikä vielä oli jälellä raajarikon pienessä, ruskeassa ruumiissa, syöksähti hänen poskilleen ja hän sopersi tuskallisesti:

— Voi hyvä neiti . . . en minä niitä mihinkään huonoon elämään . . . Minun on nälkä . . . kun en ole . . .

Ja hän purskahti itkuun.

— Miksi te itkette? Minuun se tekee päinvastaisen vaikutuksen kuin luulette . . . Mamma on aina varottanut, että henkilöt, jotka alkavat itkeä, usein teeskentelevät . . . Muuten voi mamma tulla tänne . . . ja tuoda teille ruokalippuja . . .

Kun teeskentelijä yhä itki, eikä edes yrittänyt kiittää, loukkaantui hänen hellä sydämensä ihan juuriaan myöten.

— Ehkä te ette olekaan vielä puutteessa, koskette

edes kiitä vaikka teille aiotaan l a h j o i t t a a ruokalippuja . . . ?

— Oi kiitänhän minä . . . olisin niin kiitollinen . . . jos, jos . . .

Agnesta alkoi tympästä tuo muodoton olento kyttyröineen, itkevine, surkeine kasvoineen . . . Ja vielä likaiset kädet . . . Hyi!

Hän meni kiireesti ulos.

*

Kolmen päivän kuluttua tuli mamma-rouva ja piti samanlaisen puheen paremmin esitettynä. Hänkin jätti kaksi lentolehtistä ja mikä ilo! — lipun, jolla sai ostaa eräästä puodista kahden markan edestä ruokatavaraa!

Kun jalo lahjoittaja kiitossateen seuraamana oli mennyt ulos ovesta, sonnusti raajarikko kuluneen päällystakin ylleen ja lähti ontuen laahustamaan rouvan mainitsemaan puotiin.

Kun hän ojensi lippunsa ja pyysi jotain ruokaa, tarkasti omistajatar häntä tutkivasti ja kysyi:

— Onko yhdistyksemme puheenjohtaja itse antanut teille tämän lipun? — Ja kun toinen myönsi, lisäsi hän hurskaasti:

— Siinä on ihminen, joka vaivojaan säästämättä uhraa voimansa jumalan ja lähimäistensä hyväksi! Sen vaikuttaa jumala! Me kaikki yhdistyksessä pidämme häntä esikuvanamme… — Hänen huuhkajan-naamansa vääntyi sellaisiin ylpeyden ja itserakkauden ryppyihin, ettei rohkeinkaan mies olisi uskaltanut olla hänen kanssaan kahdenkesken, kun hän ruskea ketunkatse kattoon kohotettuna lauloi lisää: — Ja niin on jumala minutkin varjellut ja suojellut kaikilta syntisiltä kiusauksilta, en ole mennyt naimisiinkaan — vaikkei suinkaan tilaisuutta olisi puuttunut! Ei! Mutta kun on taivaallinen ylkä kristuksessa, niin ei minulta mitään puutu. — Hän antaa kaikki mitä tarvitsen…

— Niin, niin, — myönteli tyttö. — Jos minä saisin tämän limpun…

Hurskas kristuksen morsian aivankuin heräsi ja sanoi aivan toisella äänellä:

— Ei ei — se on tuore limppu! — Hän otti tiskin takaa ja asetti hänen eteensä niin kovan limpun, että sillä olisi iskenyt tavallisen tukkimiehen kuoliaaksi — toisessa syrjässä tosin oli pehmikkeenä hometta, mutta sekin oli vielä ohutta…

— Ehkä saisin myös tästä vähän perunia . . . — sopersi tyttö.

— Ette niitä saa. — Liisa! Mene kellariin ja tuo sieltä 5 litraa perunia — niitä kun on siellä eri paikassa . . .

— Ehkä hiukan makkaraa . . . ?

— Ei ole nyt sellaista makkaraa.

— Onhan tuolla hyll . . .

— Ei, se on tuor . . . ei se on myytävänä niille, jotka maksavat rahalla — keskeytti siveä neiti tuskastuneena.

— Mutta eikös tämä olekaan sama kuin rahaa, että saisin ostaa mitä tarvitsisin . . . Eikö neiti saa tästä lipusta rahaa yhdistykseltä?

— Jaa, se on minun asiani, saanko vai ei! — huudahti neiti ja hänen silmänsä muuttuivat kiiluviksi ja teräviksi — niinkuin hän olisi aikonut hyökätä tuon hävyttömän kimppuun. — Tekö tässä rupeatte vaativaksi? Oho! Mutta ellei teille kelpaa, mitä minä annan — niin kyllä voin soittaa ja ilmoittaa siitä rouvalle . . . Mutta älkää sitten toista kertaa kääntykö meidän yhdistyksemme puoleen!

— Älkää neiti kulta . . . kyllä minä . . . — sopersi

raajarikko itku kurkussa . . . Ja vaikka hän huomasi, että perunissa oli puolet pahentuneita, niin hän ei uskaltanut puhua mitään.

Hän lähti laahustamaan vaivaloisesti asuntoansa kohden, ja kun hän lopulta sinne pääsi nautti hän saaliinsa suurella nautinnolla.

*

Mutta yhä jatkui jalojen naisten uuvuttava työ. Ja jospa edes nuo köyhät kaikki olisivat olleet edes kiitollisia, mutta ei! Eräänäkin päivänä sattui kauhea tapaus: eräs julmuri oli vähällä murtaa neiti Agneksen terveyden ihan piloille. Se tapahtui seuraavasti:

Rouva puheenjohtaja oli saanut tietää eräältä tuttavalta, että eräs vanha vaimo oli astunut naulaan ja saanut verenmyrkytyksen — ja nyt makasi asunnossaan ilman rahaa ja ruokaa. Agnes lähti ottamaan selkoa, miten asia todellisuudessa oli.

Heti kun hän tuli sisään sai hän ensimäisen sydämentykytyksen. Hän oli näet tapansa mukaan huomauttanut puhtaudesta ja huoneiden tuulettamisesta, kun mummo sanoi kärsimättömästi:

— Se on kyllä helppo sanoa, mutta kun ei ole puun tikkua, niin se on vaikea tehdä. Silloin ihan kylmettyy,

jos akkunan avaa . . .

— Mutta voisihan pitää puhtaampaa . . . — puhui neiti loukkaantuen. — Mamma on aina sanonut, ettei puhtaus maksa mitään, niin että kyllä köyhäkin voisi olla puhdas!

— Miten minäkin nyt voisin puhdistaa, kun en pääse ylös . . . ja kyllä se puhtauskin sentään maksaa, puhui taas mummo. — Ja kun täytyy tehdä aamusta iltaan työtä elääksensä, niin ei silloin jaksa pitää enää niin puhdasta . . . Vaikka teidän on vielä tätä vaikea ymmärtää . . .

— Miksi minä en ymmärtäisi? — kysyi neiti tiukasti.

— Taidatte hyvinkin ymmärtää — sanoi vanhus rauhallisesti. — Tekö siis kotona pidätte puhdasta?

Tuo uskomattoman raaka hävyttömyys saattoi neidin aivan ymmälle. Hän aivan kalpeni ja sopersi käheästi:

— Mitä, mitä . . . ? Kuinka te uskallatte luulla sellaista?

— En minä mitään pahaa tarkoittanut. Tarkoitin vain että peseekö neiti kotona pyykin, lattiat, astiat, pikkukamarin y. m.

Jos puhdasrotuinen prinsessa olisi saanut naimatarjouksen juopolta hampuusilta, niin prinsessa ei olisi voinut loukkaantua syvemmin kuin neiti Agnes nyt.

— Keneksi te luulette minut? — kirkasi hän kimeällä äänellä. — Mitä p i i a l l a silloin olisi tekemistä, jos minä tekisin tuollaisia saastaisia... hävetkää hiukan!

Ja tuo röyhkeä mummo uskalsi vielä suuttua ja vastusti neitiä, puhuen katkerasti:

— En minä häpeä — se on kunniallista työtä! Ja sen sanon, ettei teidän kannata puhua puhtaudesta, koska juuri olette tavallanne tunnustanut, ettette ole edes paitaanne pessyt... jälkiänne siivonnut...

— Voi ihminen! — huusi neiti ja hänen sydämensä oli vähällä vuotaa verta. — Ettekö muista edes jumalaa, te joudutte kadotukseen tuollalailla... Oi rakas sielu... täältä annan teille 2 kpl. “Armon muruja” ja “Rukouksen voimaa”... Lukekaa niitä ja ajatelkaa jumalaa...

— Eivät nämä kelpaa syödä, — sanoi hiljaa röyhkeä vaimo.

— Oi, te pilkkaatte jumalaa! — kirkasi neiti, niin-

kuin hänen lämpimään sydämeensä olisi isketty pitkä kauhavalainen puukko... — Tässä on vielä “Armon aarre”.

— Mutta sekään ei kelpaa syödä — toisti vanhus katkerasti. — Ja älä sinä tule puhumaan jumalasta. Et sinä tyttö parka tiedä vielä mitään hänestä — etkä elämästä...

— Minäkö? Minä, joka olen käynyt 7 luokkaa ruotsalaista tyttökoulua — jonka äiti on hurskain nainen kaupungissa... ja te sanotte...

— Niin sanon! — keskeytti vanhus hänet ennenkuulumattomalla röyhkeydellä. — Ja vielä kysyn: voitteko auttaa minua hiukan vai eikö? Poikani on ilman työtä enkä ole saanut häneltä mitään... Ja nyt olen ilman ruokaa...

— Ei ainakaan ennenkuin te perinpohjin nöyrrytte, lakkaatte pilkkaamasta jumalaa...

— Kuuleppas tyttö! Jos jumalanpilkasta on kysymys, niin sinä olet siihen ennemmin tehnyt itsesi syylliseksi...

— Jassoo, te ette ota neuvoista vaarin, — alkoi Agnes, mutta silloin tuo julmuri oli vähällä tappaa hänet. Hän kohoutui hiukan ja sanoi:

— Mene nyt, tyttöparka kotiin ja opettele pesemään edes lapsen räsyjä, jos niitäkin joskus tarvitsisit, ja tule sitten vasta minua neuvomaan!

Agnes oli vähällä pyörtyä. Pidellen rintaansa, horjui hän ulos, otti ajurin ja lupasi 10 penniä juomarahaa jos tämä ajaisi niin kovin kuin hevonen pääsee...

Viimeisin voimin juoksi Agnes ylös rappusista. Hän heittäytyi sydäntäsärkevästi itkien äitinsä syliin ja huusi aivankuin koko elämä olisi mennyt hukkaan:

— Mamma, mamma! Voi jos te tietäisitte... mitä olen saanut kokea... kun... kun... Minä kuolen...

— Herra jumala! Rakas lapsi! — kirkasi rouva, vaaleten niin kalpeaksi kuin vasta ostettu sertinki. — Mitä... eihän sinun kunniaasi vain ole viety...? vastaa lapsi!

— Ei mamma... kyllä se vielä on tallella — nyyhkytti tytär. — Paljon pahempaa... pahempaa! Nyt minä tulen ihan sairaaksi... hermoni...

Ja taas seurasi hirveä itku...

Lopulta hän katkerasti itkien ja traagillisin elein jaksoi kertoa mitä oli tapahtunut...

Äiti antoi tytölle kaksi kupillista väkevää kahvia, lasin viiniä, valeriaanaa, hiukan kloraalia, y.m. ja

peitti tytön hyvästi sänkyyn.

Sitten hän muisti rikoksentekijän ja päätti pelastaa sen mitä vielä pelastettavissa oli: tuon onnettoman sielun. Hän puki kiireesti turkin ylleen, kokosi mahtavan kasan lentolehtisiä aseikseen. Juoksi sitten ulos, otti ajurin — tavatakseen rikollisen aivan tuoreeltaan teon jälkeen...

Kun hän saapui perille, itki tämä vanha, paatunut syntinen hiljaa...

— Oi sinä syvälle langennut nainen! Mitä sinä olet tehnyt?

Silloin se alkoi!

Noin neljännestunnin aikana ei mummo kertaakaan saanut suunvuoroa. Rouva tuskin hengittikään: oli aivankuin kuularuisku olisi ollut käynnissä hyökkäyksen aikana. Mutta hänen sydämensä oli kivikova — kuin uudenaikainen rautapetoni. Sillä kun rouva lopetti ja odotti, että tuo paatunut itkien rukoilisi armoa, sanoi tämä aivankuin väsyneesti;

— Ellei teillä ole muuta apua minulle, — niin olkaa hyvä ja antakaa minun kuolla rauhassa...

Ja alkoi taas itkeä.

Rouva ymmärsi, ettei tuo itku voinut olla muu-

ta kuin hirmuista teeskentelyä; sentähden hän käänsi selkänsä tuolle sydämettömälle julmurille, joka oli vähällä tappaa hänen rakkaan lapsensa ja löi oven kiinni jälessään, niin, että rakennus tärähti. Kuolkoon sinne mokoma . . .

Siitä lähtien on mummo säännöllisesti saanut kaikki yhdistyksen uudet hengelliset lentokirjaset.

Mutta leipää ei ole kertaakaan lähetetty . . .

GLADIAATTORIT

GLADIAATTORIT

Niinkuin ennen gladiaattorit, astuivat hekin nuorina, uljaina ja voimakkaina kuolemaan. Ja niinkuin gladiaattorit marssivat viime matkalleen Caesarinsa podiumin ohi, antaen hänen smaragdin lävitse ihailla ja arvostella heidän jäntereittensä voimaa ja notkeutta — samoin istui heidän korkein päällikkönsä loisto-autossaan eräällä kummulla ja tarkasteli kiikarilla heidän ryhtiään ja kasvonilmeitään. Tosin he eivät huutaneet: “Ave caesar, morituri te salutant!” mutta sensijaan soitti kunkin pataljoonan soittokunta heidän kunniamarssiaan. Ja sitä säesti taukoamaton tykkien jyske; se oli heidän kuolemanhyökkäyksensä valmistelua.

Heitä oli kaksi rykmenttiä, eli kaksitoista tuhatta miestä ja heidät oli määrätty puhkaisemaan vastustajan rintama. Tuohon joukkoon oli valittu vain sellaisia pataljoonia, joissa oli nuoria, 21—24 vuotiaita miehiä. Siitä kaikki tiesivätkin, etteivät he enää palajaisi. . . He olivat synkän ja päättävän näköisiä. Tuskin he huomasivatkaan tykkien jyrinää.

Miltei joukon loppupäässä marssi komppaniansa edessä luutnantti Julius S. Hän oli hyvin nuori ja hänen parrattomat kasvonsa olivat kauniit ja kalpeat; hänet oli vallannut kummallinen liikutus, tietäessään menevänsä varmaan kuolemaan.

Aurinko heloitti siniseltä taivaalta ja ilma oli mitä herttaisin. Aamupäivällä oli satanut ja ilmassa tuntui voimakas ruohon ja mullan haju. Ja mereltä puhalsi lauha tuuli, sekoittaen siihen meren suolaisen tuoksun. Tuo raikas tuoksu tuntui kaukaiseltä tervehdykseltä . . .

Niin — kaksi kuukautta sitten oli hän vielä rakastettunsa kanssa merenrannalla, kylpypaikassa. Silloin ei hän osannut ajatella tätä.

Tuo vieno merentuoksu toi hänen mieleensä yhä uusia, suloisia muistoja . . .

Eräänäkin iltana olivat he merellä sovitelemassa. Oli miltei tyyni ja aurinko laski parhaillaan. Yli meren äärettömän ulapan ulottui loistava, häikäisevä tulisilta. Hetken kuluttua vajosi aurinko hiljalleen aaltoihin, jättäen jälkeensä punaisen hohteen, joka muutti koko maailman ruusunpunaiseksi. Samassa alkoi paviljongilta kuulua hänen lempikappaleensa sävel —

ja merituuli tuoksui, hyväillen heidän kasvojaan. He eivät puhuneet mitään, mutta tytön tummat silmät olivat kosteat ja hänen koko olemuksensa tuntui yliluonnolliselta tuossa ruusunpunaisessa hohteessa. Ja kun hän tarttui rakastettunsa käteen, se värisi...

Oh... hän oli kokonaan unohtanut... He olivat marssineet jo pari kilometriä — ja taas löyhähti hänen sieramiinsa aivan sekoittamattomana meren tuoksuava henkäys... Niin — ja tämä on viimeinen päivä...

Heidän tykkitulensa oli kiihtynyt entistä raivokkaammaksi. Mutta sillä kohdalla, josta heidän piti hyökätä, vastasivat vain vihollisen kaukaisimmat patterit; lähimmät olivat pahaenteisen äänettömiä; ne eivät tahtoneet paljastaa nykyistä asemaansa. Viholliset olivat varmaan lentokoneittensa avulla saaneet tiedon hyökkäysvalmistuksista ja aavistivat maanlaadusta ja pommituksesta miltä kohdalta se oli odotettavissa. Että heillä sillä kohdlla oli tykistöä, sen ymmärsi jokainen.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Tunnin marssin jälkeen saapuivat he uloimmille juoksuhaudoille ja levähtivät siellä hetken, samalla

kun tykistö yhä syyti murhaavaa tultaan heidän ylitseen. Mutta viholliset eivät nytkään vastanneet.

Äkkiä lähtivät hyökkääjät liikkeelle.

Juoksuhautojen ja vihollisten okalanka-aitojen välillä oli ojanne, jota useat kerrat oli koetettu käyttää suojana hyökätessä. Siihen jäi nyt suuri sapööriosasto alkaen kiireesti kaivaa sitä syvemmäksi — mutta hyökkäysjoukko eteni järjestyneenä, järkähtämättömänä kuin kone, joka kerran käyntiin pantuna on mahdoton pysäyttää. Viholliset alkoivat kiivaan kivääritulen, miehiä kaatui, mutta silloin he lähtivät juoksuun — tuo kymmentuhantinen joukko syöksähti eteenpäin vastustamattomana kuin harmaa, valtava hyökyaalto...

Mutta kun he saapuivat okalanka-aidoille, selvisi vihollisen äänettömyys... Sivulla, noin 150 metrin päässä äärimmäisistä hyökkääjistä oli pensastoon piilotettu tykki- ja kuularuiskuosasto. Nyt se alkoi murhaavan tulen ja kokonaiset rivit kaatuivat. Julius oli taampana, hän näki kohotettuja käsiä, kuuli vihlovia kuolinhuutoja... ja edestä alkoi samallainen teräs- ja lyijymrsky...

Silloin he nostivat hurjan huudon, etumaiset kat-

koivat vimmatulla kiireellä okalangat ja — taas syöksähti joukko hurjasti eteenpäin. Ja kun he samassa näkivät, että heidän oman tykistönsä murhaava tuli keskitettiin piilopatteriin, niin että pensaikko oli yhtenä ainoana räjähdyksenä, karjuivat he yhä hurjemmin. Ja hetken kuluttua oli piilopatterin tuli vaiennut.

Mutta edestä kuului toisenlaisia huutoja; vihlovia hätähuutoja. Etumaiset olivat pudonneet peitettyyn kaivantoon, jonka pohja oli täynnä teräväkärkisiä paaluja . . . Mutta nekin, jotka kuulivat nuo huulot, eivät ymmärtäneet: he juoksivat vain eteenpäin kuin juopuneet. Tuo mahtava ihmisvyöry painoi takaapäin pelottavalla voimalla — ja kamala hauta täyttyi . . . Ja niinkuin laavavirta, joka mennessään murskaa kaiken, täyttää kaiken, vyöryi harmaa joukko eteenpäin.

Silloin tuntui hänestä kuin olisi siellä edessä tulivuori aukaissut kitansa; siinä, missä heidän etumaiset joukkonsa olivat olleet, näkyi koko maanpinta, ihmiset, kaikki syöksähtävän leimahtavana tulena ja epämääräisenä, mustana massana korkeuteen . . . Kuului huumaava räjähdys, toinen, kolmas . . . Maamiinat olivat räjähtäneet ja kohdalla olleita joukkoja

ei enää ollut. . . Heidän murskatut ruumiinsa, irtaantuneet päänsä ja jäsenensä sinkoilivat kaikille tahoille yhdessä kivien ja mullan kanssa — ja kaikki peittyi tukahuttavaan kaasuun ja savuun.

Mutta ei siinä kyllin. Vihollisen tykistön päävoima oli kai odottanut vain tätä hetkeä — ja nyt alkoi niin kaamea näytelmä, että Julius luuli aistimiensa valehtelevan. Maa vapisi ja vavahteli, Kokonaiset pilvet hiekkaa ja kiviä syöksyi ilmaan. Kaikki peittyi räjähtävien pommien tuleen ja savuun — ja he kaatuivat laumoittain. Eteneminen ei enää ollut mahdollista — heidän täytyi perääntyä. Mutta neljätuhatta vain perääntyi — kahdeksantuhatta jäi sinne. . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

Kun he vihdoin saapuivat uuteen, sapöörien kaivamaan juoksuhautaan, olivat he aivan näännyksissä. Hiki vuoti virtoina otsilta, rinnat läähättivät raskaasti ja muutamat heittäytyivät pitkälleen, kuin olisivat he olleet kuolemaisillaan. Suurin osa heistäkin oli jollakin tavalla vioittunut.

Nyt oli saatu selville vihollisen patterit ja heti kun miehet olivat päässeet juoksuhautaan, alkoi heidän ylitseen niin hurja tykkituli, että ilma, koko avaruus

tuntui olevan täynnä tuota helvetinsoittöa, jota pommit soittivat. Vihollinen vastasi kaikilla pattereillaan ja shrapnellit alkoivat räjähdellä heidän yläpuolellaan, vieläpä joukossaankin, mutta he olivat liian menehtyneitä ja tylsiä pannakseen siihen mitään huomiota.

Pommitusta oli jatkunut puoli tuntia, kun vihollisen tuli alkoi heiketä. Ja kun takamaisista juoksuhaudoista oli tullut tuhannen miestä lisäväkeä, annettiin taas hyökkäyskäsky.

Vihollisen tuli lisääntyi heti kun he ilmestyivät kentälle. Mutta levähdyksen aikana oli asetettu muutamia haupitsipattereita sopivaan paikkaan — ja heille tuotti suurta lohdutusta, kun vihollisten varustuksissa yhtämittaa räjähteli . . .

Julius oli kummallisen huumauksen ja tylsyyden vallassa. Hän ei tuntenut enää pelkoa eikä innostusta. Hänen ympärillään kaatui yhtämittaa miehiä, kuului huutoja, kirouksia — mutta hän ei pannut mihinkään paljon huomiota. Konemaisesti hän vain juoksi toisten mukana. Vasta sitten kun he lähenivät okalankaaitoja ja heidän täytyi juosta suurten ruumiskasain yli, tunsi hän kylmää kauhua: sieltä kuului niin sy-

däntäsärkeviä huutoja . . .

Mutta vihollisen oli onnistunut viedä äskeiseen piilopaikkaan muutamia kuularuiskuja. Ne alkoivat taas ilkeästi säristä ja tuottivat tavatonta tuhoa, mutta eteenpäin he menivät sittenkin.

Silloin sai hän aivankuin iskun rintaansa, hän tunsi heikkeneväsä ja vaipuvansa maahan — ja meteli hänen ympärillään vaimeni. Hän koitti vaistomaisesti rintaansa ja tunsi, että käsi tahraantui kokonaan lämpimään nesteeseen.

Hän ymmärsi olevansa haavoittunut, mutta mitään erityistä kipua ei hän tuntenut. Räjähdyksetkin alkoivat taas kuulua entisellä voimalla ja hän näki, että veri tulvasi hänen rinnastaan.

Hän aukasi vaivaloisesti takkinsa ja koetti tarkastaa itseänsä. Kun hänen suustaan ei tullut verta, päätti hän, että kuula oli tullut sivulta ja pyyhkäissyt rintavaltimon poikki.

Etäämpänä räjähti taaskin miina — ja taas hän näki tuon kamalan näytelmän. Taas saivat vihollisen kuularuiskut uutta intoa — ne särisivät aivankuin hurjasta vahingonilosta . . .

Hän näki kaikki mitä tapahtui, mutta seurasi sitä

omituisella välinpitämättömyydellä — niinkuin olisi teatterissa katsellut jotain ikävää näytelmää. Hän näki, miten toverien täytyi perääntyä ensimäisten miinaräjähdysten tekemiin kuoppiin. Heti kun he olivat peittyneet niiden suojaan, alkoi heidän tykistönsä toimia — taas tuo pommien kaamea orkesteri vonkui heidän yläpuolellaan.

Noin neljännestunnin kuluttua lakkasi se äkkiä. Se oli kuin käsky kuolemaanvihityille. Taas he nousivat...

Hänen haavastaan oli kaiken aikaa pursunut verta, kasvot olivat aivan kalpeat ja hänen silmänsä alkoivat omituisesti himmetä... Kuin harmaan sumun lävitse näki hän, että tovereita oli enää vain vähän. Mutta eteenpäin he menivät hurjalla vimmalla. Hän oli näkevinään, että he seisahtuivat välillä, ampuen hajanaisen yhteislaukauksen. Ja sitten kuului hurja huuto, kun he hyökkäsivät vihollisen juoksuhautoihin... pistimet välkähtelivät...

Tykistö ja kuularuiskut vaikenivat kummallakin puolella; sieltä kuului vain joitakin yksityisiä kivääriinlaukauksia ja huutoja... Hän odotti jotain ratkaisua, mutta mitään ei kuulunut. Niin, heitä oli liian

vähän — heidät oli kaikki tapettu viimeiseen mieheen...

Mitä...?

Kun tuo helvetillinen meteli oli tauonnut, tunkeutui hänen korviinsa kummallinen ääni: haavoittuneiden voihkina. Hän katsahti ympärilleen...

Ruumiita näkyi kasoittain, niin kauas, kuin hänen huumenevä katseensa kantoi.

Mutta toisin paikoin ei näkynyt enää erinäisiä ruumiita. Hän luuli uneksivansa, hourivansa — esimerkiksi miinakuoppien lähettyvillä näkyi kaikki sekasotkuiselta, punertavalta massalta, jätteiltä... Niinkuin alkuaikojen petoparvi olisi siinä aterioinut...

Ja paaluhauta hänen takanaan. Hän kääntyi vaivoin ja häntä pyörrytti, katsellessaan paaluihin seivästettyjen miesten vääntyneitä suita, mielettömiä silmiä ja kurottavia käsiä, joissa sormet suonenvedontapaisesti puristuivat ja aukenivat — niinkuin ne vieläkin hapuilisivat jostakin apua, tukea, elämää... Ja heidän voihkinansa...

Niin — koko laaja kenttä tuntui voihkivan, vaikeroivan, korisevan... Tuo taukoamaton ääni täytti hä-

nen sielunsa jäätävällä kauhulla.

Sanomaton raukeus ja velttous valtasi hänet yhä enemmän ja hän kääntyi hiljaa selälleen. Taivaalla näkyi jo muutamia tähtiä.

Kun hän oli hetken maannut, tunsi hän oudon kylmyyden vähitellen valtaavan jalkansa — niinkuin niitä olisi sivclty jäävedellä . . . Se levisi ylöspäin, kädetkin tuntuivat kylmenevän ja kangistuvan.

Silloin hän ensikerran täydellisesti käsitti, että se oli kuolema — ja tuo tylsyys katosi kuin pyyhkäistynä. Hänen aivonsa alkoivat toimia nopeasti, selvästi. Hän tunsi, että he olivat kuolleet turhaan ja hänen sielussaan heräsi katkeruus.

Ja kummallista! Se epäily, jota hän joskus oli tuntenut, tunkeutui hänen sieluunsa rajuna ja vastustamattomana kuin tulva. Ja nyt viimeisinä elonhetkinään selvisi hänelle kauhea totuus: hänen elämänsä on kulunut hukkaan, hänen elämäntehtävänsä on ollut väärä . . . Upseeri — murhaajako?

Gladiaattori . . .

Niin — gladiaattoreita he olivat. Niinkuin gladiaattorit, oli heidät tänään määrätty kuolemaan.

Hän oli sentään itse ruvennut upseeriksi, mutta

entäs ne kaksitoistatuhatta? Hän kauhistui, kun havaitsi, että heidät oli pakotettu teurastettavaksi kuin nautakarja — aivan samoin kuin ennen Roomassa.

Hirveä tuska ja katumus valtasi hänet, hän olisi tahtonut huutaa; kuolema tuntui niin tarkoituksettomalta ja kauhealta — eikä se odota. Mutta hän tuli yhä heikommaksi ja hänen ajatuksenakin alkoi muuttua sekavaksi.

Tuo kummallinen jäykkyys ja kylmyys valtasi hänet yhä enemmän. Hän ei nähnyt enää mitään ja haavoitettujen valitukset olivat kuuluvinaan niin kaukaa. Nyt niitä ei enää kuulu — ja parempi onkin . . .

Hän kuulee jotain suhinaa, niinkuin lehtipuiden suhinaa vienossa iltatuulessa . . . Hän makaa jossakin ja haavanlehdet värisevät. Hän on näkevinään rakastettunsa, äitinsä, mutta he menevät ohitse — eivät huomaa . . .

Yhä kuuluu tuo vieno suhina. Hän on vielä pieni poika. Lemmikkihevosellaan hän ratsastaa tuttua polkua myöten — lehtipuiden reunustamaa polkua. Ja tuoksuvat lehvät huiskivat häntä kasvoihin . . . Hän kannustaa hevostaan; he menevät hurjasti yhä no-

peampaan, nopeampaan . . Kas — hän meneekin lentäen . . .

Mutta sitä mukaa kun ilma viilenee, alkaa tuolta laajalta kentältä nousta vaaleata höyryä — niinkuin sumua tai jotain salaperäistä uhrisavua.

Se on lämpimän veren höyry, joka siinä hiljalleen nousee taivasta kohden . . .

Ja hämärä levittää yli maan äärettömät, harmaat siipensä.

ISÄ

ISÄ

Vuodelta 1883*).

I.

Reippaasti asteli hän kohti mökkiään, jonka vuosi sitten omin käsin oli korpeen rakentanut. Hänen mielensä oli niin sanomattoman kevyt ja iloinen; odottihan häntä nuori vaimo jota hän rakasti ja kolmivuotias herttainen poika ja olihan hänellä taas saalistakin; kaksi suurta metsoa ja teeri olallaan! Oi kuinka pikkunen taas ihastuu kun saa kauniita sulkia. . .

Varpaillaan hiipi hän eteiseen, raotti hiljaa ovea ja huusi sisään iloisesti ja hellästi;

— Matti!

---

*) Kuten ainakin ehkä jotkut “vanhankansan miehen” muistavat, söivät sudet yllämainittuna ja sen lähivuosina Länsi-Suomessa useita lapsia.

Ei vastausta.

— Onko isän pikku Matti mennyt piiloon? Arvaappas mitä isällä on?

Ei vastausta.

Mutta hän muisti että pienokainen usein menetteli siten, että juoksi hänen tullessaan jonnekin piiloon ja istui siellä äänettömänä kuin pieni hiiri. Kun mies sitten löysi hänet sängyn alta tai muualta piilopaikasta, purskahti häntä vastaan niin kirkas ja sydämellinen nauru ja hän kohtasi niin loistavat ja iloiset sinisilmät, että hänen täytyi silmänräpäyksessä nostaa pikkunen syliinsä ja painaa huulensa pientä, punasta suuta vasten joka oli täynnä hohtavanvalkoisia hampaita . . . Sentähden astui hän sisään, vilkasi kaikki tutut piilopaikat, kurkistipa vielä uunillekin, mutta huomasi ettei poika ollut sisällä.

— Ah hän on mennyt navettaan äidin kanssa!

Kiireesti riensi hän navettaan jossa vaimonsa juuri lypsi lehmää ja kysyi iloisesti ovea avatessaan:

— Täälläkö se pikku-Matti oleskelee?

— Ei, Matti on sisällä — vastasi vaimo.

Kamala aavistus valtasi miehen ja jääkylmä hiki nousi silmänräpäyksessä hänen otsalleen. Sudet! Ne-

hän olivat syöneet useita lapsia näillä tienoin! — Ja kuin takaa-ajettuna ryntäsi hän ulos.

Kauhusta kalpeana tuijotti hän tuoreisiin sudenjälkiin äskensataneella lumella. Kuin sumun läpi näki hän jäljistä, että pienokainen oli seissyt eteisen kynnyksellä ja siitä oli susi hänet siepannut ja sitten pitkin loikkauksin kadonnut metsään.

Epätoivoinen parahdus pääsi miehen suusta. Hän juoksi tupaan, sieppasi seinältä pyssyn ja syöksyi vimmatusti suden jälkiä myöten metsään.

Juostessaan käsitti hän, että onnettomuuden oli juuri täytynyt tapahtua ja se antoi siivet hänelle; koko nuoren ruumiinsa voimalla ja nopeudella syöksyi hän eteenpäin ja hänen silmänsä tuijottivat jäykästi ja itsepäisesti sudenjälkiin — noihin epätasaisten, pitkien hyppyjen jälkiin. . .

Mitä! Pieni kenkä lumella! Hänen kenkänsä. . . Oliko hän koettanut ponnistella irti suden otteesta tai miten oli se irtaantunut? — Juostessaan sieppasi hän sen ja juoksi, juoksi. . . Hiki alkoi virtana vuotaa, hänen rintaansa läähätti ja kurkkuaan kuivasi, mutta hän juoksi yhä vähentymättömällä vauhdilla, tuijottaen jäykästi kamaliin sudenjälkiin.

Vihdoin seisahtui hän kuunnellakseen. Ensin kuuli hän vain sydämensä kuumean jyskinän, mutta sitten erotti hän hyvin kaukaa lapsen vaikeroivan ja hätäisen avunhuudon; “isä, isä… isää…” Ja hänestä tuntui, että se viimeinen huuto kuului niin toivottomalta ja tukehtuneelta…

Raivoisa tuskanhuuto parahti miehen kuivasta kurkusta — huuto, joka muistutti raivoisan pedon karjuntaa ja hän lähti uudelleen juoksemaan. Nyt käsitti hän senkin, että hänen olisi pitänyt huudollaan koettaa pelottaa sutta ja katui katkerasti, ettei sitä heti muistanut. Kuin korvatakseen laiminlyöntiään huusi hän juostessaan kerran toisensa jälkeen ja hänen huutonsa kävivät yhä käheämmiksi… ja kohottaen pyssynsä ilmaan laukasi hän senkin sutta pelottaakseen.

Taas hän kuunteli. Ja suuri jumala! Hän kuuli — tai ainakin oli kuulevinaan — taas tuon sydäntäsärkevän huudon: isä, isä… Hän ei enää tuntenut väsymystä, eikä tiennyt sitäkään etenikö taikka ei — hän vain juoksi…

Kauhulla näki hän miten metsästä johtivat toiset sudenjäljet, miten saaliista — hänen pienestä poi-

karaukastaan — oli syntynyt tappelu. Ankarasti oli temmelletty valkealla lumella. Tuossa oli pieni kenkä, sukka vielä sisällä... pienet housut jotka hänen vaimonsa oli paikannut polvien kohdalta... ja hiukan edempänä pieni verintahrattu paita... Ja lähellä paitaa huomasi hän lumessa kädenjäljen — kädenjäljen, jonka pienet sormet olivat epätoivoisesti harallaan... Oih! Tuosta pienestä jäljestä näki hän, että pieni poikansa oli vielä ollut elossa... Oli ponnistellut epätoivoisesti petoja vastaan... huutanut apua isältä — ja julmien terävien hampaiden puristaessa hänen hentoa valkeata kaulaansa on hänen kätösensä epätoivoisesti kuolemantuskassa haparoiden sattunut lumeen ja jättänyt siihen nuo pienet sormenjäljet...

Kamala ja käheä tuskanhuuto tunkeutui taas miehen kuivasta, kirvelevästä kurkusta. Ja verestävillä silmillä havaitsi hän edelleen miten verta oli vuotanut: pedot olivat siis aikoneet syödä pojan tässä, mutta hänen huutonsa tai pyssynlaukauksen pelottamina lähteneet uudelleen. Hän käsitti, että hänen olisi pitänyt ampua, voidakseen pelottaa susia, ja seisahtui jo kerran ladatakseen pyssynsä, mutta huomasi,

ettei hänellä ollutkaan ruutia. Siksi hän vain juoksi ja huusi yhtämittaa käheästi.

Samalla tavalla läähättäen ja rinta koristen juoksi hän yhä edelleen. Hiki juoksi virtana hänen otsaltaan tunkeutuen silmiin ja kirvelien aivankuin niihin olisi kaadettu kirpeätä suolavettä, summentaen hänen näkönsä. Hänestä tuntui, että hänen kurkkunsa pienenee hetki hetkeltä, että hän auttamattomasti tukehtuu pian ja sentähden täytyy hänen huutaa — huutaa epätoivon voimalla niinkauan kuin voi, saadakseen poikansa pelastetuksi. Mutta se oli turhaa: jokaisella huudolla tuli hänen kurkkunsa yhä ahtaammaksi, huutonsa yhä käheämmäksi ja korisevammaksi, kunnes se lopulta muistutti suunnattoman suuren, kuolettavasti haavoitetun eläimen viimeisiä kuolonkorahduksia . . .

Juostuaan näin kauan — tunnin tai kaksi, sitä hän ei muistanut — saapui hän vihdoin paikalle, jossa hänen lapsensa oli syöty. Jälellä oli vain muutamia verisiä riekaleita, murskatuita luita ja verta . . . Mutta olipa muutakin; hänen pieni päänsä vaaleine kutrineen ja poikkiraadeltuine kauloineen, josta vielä valui hitaasti puoleksi hyytynyttä verta, oli kasvot alas-

päin jäänyt lumelle. Mies käänsi pään ja näki miten silmät olivat sulkeutuneet, suu, josta valkeat hampaat näkyivät oli avoin ja hiukan vääristynyt. Läähättäen ja mielettömällä murjalla katseella tuijotti hän kauan noita rakkaita, nyt lumivalkeita kasvoja, mutta viimein kumartui hän, pujotti sormensa kellertäviin, silkinhienoihin hiuksiin, joista osa oli tahraantunut hyytyneeseen vereen ja painoi epätoivoisesti huulensa pientä, vääristynyttä, kylmää suuta vasten . . . suuta jossa tuntuivat pienet terävät hampaat . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

Hitaasti kulki mies kotiinpäin kantaen sylissään omaan takkiinsa käärittyä poikansa päätä, muutamia pieniä luita ja verisiä revityitä lapsenvaatteita. Hän oli jo kauan kulkenut, sillä hän oli joutunut kauaksi kotoaan, mutta hän ei kiirehtinyt eikä välittänyt miten matka edistyi, sillä ei hänellä enää kiirettä ollut . . . Hän ei huomannut, että kulki paitahihasillaan, ei tuntenut, että pureva pakkanen kylmäsi hänen äsken hiestä märän ruumiinsa, eikä sitä, että hänen ruumiinsa värisi vilusta ja alkavasta kuumeesta — hän laahusti vain hiljaa eteenpäin, puristaen noita rakkaita jätteitä rintaansa vastaan . . .

Kotiin tultuaan laski hän surullisen käärönsä pöydälle ja vaimo, joka oli kaiken ymmärtänyt vaipui tuskasta huudahtaen lattialle. Äkkiä hän kuitenkin taas nousi, avasi käärön ja kun mies äsken metsässä, suuteli hänkin mielettömänä noita keltaisia kutreja, sulkeutuneita silmiä ja vääristynyttä kylmää suuta ja parahti niin vihlovaan itkuun kuin itkee vain se, jolta koko elämä on mennyt... Mutta mies ei ymmärtänyt mitään, ei käsittänyt että siinä oli äiti, joka kärsi ehkä enemmän kuin hän. Alkava kuume ja suru teki hänet mielettömäksi ja tuijottaen vaimoonsa jäykin, verestävin silmin kysyi hän hitaasti ja uhkaavasti kähisevällä äänellään:

— Miksi hänet päästit ulos?

— Kyllä kielsin... en... en... — vaikeroi vaimo itkunsa lomasta.

— Katso nyt: siinä hän on! Se on sinun syysi!

— Minun...

— Niin, sinun, sinun, sinun! Kuuletko! — huusi hän ja jatkoi korostaen joka tavua vihlovalla tuskalla ja raivolla — aivan kuin hän todella olisi löytänyt syyllisen poikansa kuolemaan ja tahtoisi tappaa tämän sanoillaan:

— Sinä olet syyllinen!

Ja kun vaimo ei vastannut, vaan ikäänkuin jäykistyi ja kalpeni entistä enemmän, karjasi hän vieläkin hurjan raivon ja epätoivon vallassa osoittaen vaimoaan:

— Sinä!

Mutta vaimo lysähti tunnottomana lattialle, hänen silmänsä jäivät kauhistuksesta selälleen ja ainoastaan leuka vääntyi muutaman kerran, kunnes sekin taukosi.

Hämärälläkin järjellään huomasi mies nyt miten väärin hän oli tehnyt suunnattomassa surussaan. Hän kumartui vaimonsa puoleen ja hoki oudolla äänellä:

— En tarkoittanut mitään... Anna anteeksi Elli... Tiedänhän ettei se sinun syysi ollut... Ethän voinut häntä teljetä... ethän. Onnettomuus se oli... Annahan ateeksi...

Mutta vaimo tuijotti kauhusta pyöreillä silmillään ylöspäin, eikä hänen kalpeiden huuliensa välistä mitään vastausta kuulunut.

Mies joutui suunniltaan, hän nosti vaimonsa ruumista, hän taputti ja hyväili epätoivoisesti tämän velt-

toja käsiä ja suuteli valkeita poskia vaikeroiden:

— Herää... herää! Minä olen peto kun niin sanoin... Anna anteeksi... Etkö kuule minua... rakas, onneton vaimoni... Kuule minua... kuule minua!

Mutta vaimo ei herännyt ja mies luuli että hänkin oli kuollut. Hän olikin ollut aina niin heikko — ja nyt oli mies itse hänet murhannut! Tämä luulo vei häneltä viimeisenkin ymmärryksen. Hän väänteli käsiään, kynsi rintaansa, repeli tukkaansa ja ähkyen tuskallisesti kirosi hän jumalaa, itseään ja koko maailmaa. Verestävine silmineen, verisine sormineen, näytti hän — edestakasin lattialla kulkiessaan — raivoisalta nälkäiseltä pedolta, joka on sulettu ahtaaseen häkkiin... Vielä kerran meni hän lapsensa pään viereen ja nosti vapisevin sormin tämän suljettuja silmäluomia... mutta hän perääntyi kauhuissaan, sillä hän oli tämän silmissä nähnyt saman tylsän kauhistuksen kuin vaimonsakin silmissä. Huutaen samoin kuin äsken metsässä, syöksyi hän avopäin ulos huoneesta ja alkoi, yhä mielettömämmästi huutaen, juosta ihmisasuntoja kohti...

Vaimo löydettiin mökiltä tiedottomana, eikä hän enää tuntoihinsa tullut, vaan kuoli jonkunlaiseen hal-

vaukseen ja hänet pantiin lapsensa pään kanssa samaan hautaan. Mies oli kauan kuumeessa, mutta toipui kuitenkin. Hän muutti yhä syvemmälle korpeen, rakensi sinne tuvan ja elätti siellä itseään metsästyksellä — voimatta koskaan unohtaa sitä kauheata päivää jolloin hän menetti vaimonsa ja lapsensa.

II.

Lähes kolmekymmentä vuotta on kulunut. On taaskin talvinen pakkaspäivä, kylmä viima tunkee luihin ja ytimiin asti, vinkuen ja vaikeroiden niin surullisesti puiden latvoissa. Hämärä alkaa verhota maita ja metsiä ja peittää näköalan vanhalta mieheltä, joka istuu kannolla pyssyynsä nojaten. Hänen tukkansa on valkea, hänen vartalonsa köyry ja hänen silmänsä, jotka kauan . . . kauan sitten olivat niin siniset ja loistavat, tuijottavat väsyneesti ja synkästi jonnekin kaukaiseen etäisyyteen . . . Elämä tuntuu hänestä niin sanomattoman haikealta, yksinäiseltä ja surulliselta ja hän toivoo vain kuolemaa . . .

Äkkiä saavat hänen kasvonsa sanoinkuvaamattoman tuskanilmeen. Sillä taaskin, kuten niin monta, monta kertaa ennen, on hän kuulevinaan kaukaa, hyvin kaukaa hennon lapsenäänen, hätäisen ja tukehtuneen huudon: isä, isä ja on näkevinään vainionsa jäykistyneet kauheat silmät. Hän sulkee silmänsä ja koettaa epätoivoisesti tukkia korviaan, mutta kaikista ponnistuksista huolimatta tunkee tuo heikko, turvaton ääni hänen korviinsa kamalana sihinänä, josta selvästi erottaa tuskalliset, rukoilevat sanat: isä, isä, isä . . . Ja niinkuin nälkäinen raivostunut susi raatelee uhriaan — raatelee hänen sydäntään julma, armoton tuska.